

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AARSSKRIFT

FOR

ØLLERUP HØJSKOLES ELEVFORENING

1914.

ODENSE

TRYKT I ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE

1914

*Med venlig Hilsen fra
A. S. Kristensen Paanders.*

AARSSKRIFT

FOR

OLLERUP HØJSKOLES ELEVFORENING

1914.

ODENSE

TRYKT I ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE

1914

Statens pædagogiske Studiesamling
København

Vilhelm Birkedals Barndoms- og Ungdomshistorie.

Genfortalt af J. P. Kristensen-Randers.

Der er kun faa betydelige danske Mennesker, om hvem vi ved saa meget som om Vilhelm Birkedal. Da han var midt imellem 50 og 60 udgav han „En Livsførelse“. I en lang Række Digte og Sange fortæller han i dette Værk (ca. 600 Sider) om sit Levned. Og da han var over de 80, udkom i 3 Bind hans „Personlige Oplevelser i et langt Liv.“ Her faar man forøvrigt ikke alene en Del at vide om ham selv, men tillige hvad han har oplevet under sin Færden sammen med mange af Tidens mærkeligste Mænd, og hvad han mente om dem. Desuden har hans Svigersøn, Præsten Lavrids Nygaard, givet os en sammenhængende Levnedstegning af Birkedals Liv fra først til sidst.

Særlig paa Grundlag af de to sidstnævnte Værker vil jeg her fortælle om Birkedals Barndom og Ungdom.

Navnet Birkedal skal stamme fra en lille Fæstegaard i Hjølunde Sogn i Nordsjælland. Baade paa Fædre- og Mødrenesiden var Vilhelm Birkedals Bedsteforældre Degnefolk. Fædreneslægten er ganske sikkert af sjællandsk Bonderod; men dens først kendte Led var en Skomager Niels Larsen fra Præstø Amt, og hans Fader, hvis Navn er ukendt, var nok Skrædder.

I Aaret 1806 flyttede et Par yngre Ægtefæller Ludvig Harboe Birkedal og Agathe Johanne Husum ind paa Aalebækgaard paa Møn som Forpagterfolk. De havde tre smaa Børn dengang, og d. 7. December 1809 kom et fjerde til, nemlig Schøller Parelus Vilhelm. Iden denne Søn blev 10 Aar gammel, var hans Moder Enke. Om Faderen har han udtalt, at han „var fuld af Livslyst og ikke uden digteriske Stemninger.“ Det frodige og frejdige i sin Natur arvede Vilhelm efter sin Fader. Efter Moderen arvede han det bløde, stemningsrige Hjerteliv, Afsky for alt urent og Haig til Drømmeri.

Om hendes Indflydelse paa hans Udvikling fortæller han saaledes:

„Min Moder var én i høj Grad poetisk bevæget Kvinde. Hun tog os Børn med sig til Øens Klint, naar Stormen piskede Bølgerne mod Kysten; dér kunde vi sidde i timevis og være Vidne til Naturkampen, og dette Optrin prægede sig dybt i Børnenes Sind. Eller hun i en stille Skærsommeraften tog os med ind i Lunden, hvor vi lyttede til Nattergalesang.“ Fra disse Barndomsindtryk stammer, mener han selv, baade den dybe Længsel og det Mod paa Kamp, der fulgte hans Sjæl gennem de mange Aar — som en „Harpe“, der spillede Fred for den, og som et „Stormens Orgel“, hvis Toner bruste mægtigt ned over den:

„det var Klint og Hav,
som først lidt højt og lidt dybt mig gav.“

Meget bevidst eller stærk Kristentro var der ikke i Birkedals Barndomshjem; men særlig i Juletiden lød Jesu Navn dér paa en saadan Maade, at hans Erindring derom altid var levende. I sin Ungdom skrev han: „Om Morgen tidlig første Juledag blev vi vækkede, og naar vi kom ned i Dagligstuen, modtog en højtideligt oplyst Stue os. Da satte vi os om det lille Bord, tog Salmebogen i vor Haand, og fra de barnlige Læber klang en Julesalme ud i den friske Morgen; den klang ud over Land og Hav, og Tonerne standsede først ved Hytten i Bethlehem. Vi smaa Børn vidste vel ej Betydningen af denne Dag for Menneskeslægten; men dog var der noget, der sagde os i Anelsen, at det var en ret stor Fest, og sjælden sang vi vor Salme klart: Taarerne kvalte vor Stemme. Da tog vor Moder os i sine Arme og fortalte os om det lille Barn Jesus, der blev svøbt i Klude og lagt i Krybben, at dette lille Barn var vor Frelser, der engang, naar Tiden kom, vilde hæfte Vinger paa vore Skuldre, saa vi kunde flyve med ham i det umaalelige Himmelfrum. Hun fortalte os om de tre Konger, der havde øjnet Stjernen og fulgte den til den nyfødte Konge, hvor de havde ofret ham alle kostelige Ting, og nu, hver Gang siden Julefesten er vendt tilbage, staar denne min dejlige Barnejul atter for mit Øje, og jeg nyder som et Barn min Glæde.“

Det Forhold, hvori hans Moder bragte ham til Naturen og Kristendommen, gjaldt vel nærmest hans Fantasi og

hans Stemningsliv. Men han skylder hende en særlig stor Tak, fordi hun knyttede hans Vilje til et levende Forbilledet. Forbilledet hed Peter Lavrentius Husum.*) Han var 8 Aar ældre end Vilhelm, var baade hans Søskendebarn og hans Moders Stedbroder og blev senere hans Søsters Mand — hans Svoger. Det var især Livets Renhed, som talte til ham gennem denne unge Mand, og Moderen vidste ikke bedre Formaning at give sine Børn end at lægge dem paa Hjerte, at de skulde „blive som han“. Saaledes gik det til, at Vilhelm senere fandt, at hans Barndoms bedste Skat, hverken var Naturindtrykkene eller Julestemningen, men Viljen til at ligne Forbilledet, til at kæmpe for Livets Renhed og Adel. Igennem hans ædle Frænde talte Idealet første Gang til ham, saa han følte, at det er andet og mere end et Skønhedsslør over Livet, at det er en Fane, der vinker til Efterfølgelse.

I mange Æventyr har Helten en hel Række gode Hjælpere, der frier ham fra Farer og skænker ham mange gode Ting.

En saadan Hjælper var Kristian Ludvig Husum, Vilhelms Morbroder. Han havde taget Studentereksamen og var siden bleven Premierløjtnant ved norske Regiments annekterede Batailloner. Efter Norges Adskillelse fra Danmark fik han 1815 Afsked med en Pension, som sagtens ikke har været stor, og da han var et enligt Menneske, tog Forpagterfolkene paa Aalebækgaard ham op i deres Hjem, imod at han skulde læse med Børnene. Han var en drømmende Særling og hørte vel nærmest til den Slags Mennesker, som snusfornuftige Sjæle finder overflødige. Men han har fyldt nogle Timer i en evnerig Drengs Barndom paa en saadan Maade, at han fik sin gode Del deri, at den Dreng blev den Mand, han blev. Han aabnede Digtningens Verden for Søstersønnens Sjæl. Naar Vilhelm Birkedal taler om sin Barndom, glemmer han ikke at nævne sin „Morbroder“ med den inderligste Taknemlighed, for hvad han skyldte ham. Det var særlig Øhlenschlägers Digterværker, Husum forstod at tolke gennem gribende Oplæsning. Derved „opammede“ han Vilhelm til at elske „sin Moders Hjertesprog“ og til at stamme paa Modersmaalet i det „bløde Tonefald“. Naar han paa sin ildfulde

*) Husum døde som Præst i Tranebjerg paa Samsø 1879.

Maade oplæste Hakon Jarl, Aksel og Valborg, Aladdin og andre af den store Digers Arbejder blev Drengen henrevet af de store Skikkelser; det var ham, som om „der gik en Aand gennem Værelset med mægtige Skridt,“ og det hviskede til ham: „Vil du smaa være med?“ Hvad Morbroderen havde faaet vel begyndt hos sin Søstersøn, blev siden godt fortsat hos denne. Vilhelm Birkedals rige medfødte Lune fandt en kostelig Morskab i at læse Holbergs „Peder Paars“ og hans Komedier. Man kan ogsaa „le sig fri fra Sletheds og fra Dumheds Kompagni.“ Og Grundtvigs Roskilde Rim greb ham stærkt. Han sammenfattede senere Indtrykket af de tre store Skjalde saaledes: Øhlenschlæger aabnede hans Øje til at se den jordiske Storhed, Holberg til at se det hule Væsen og det latterlige Skin, det uægtes Taabelighed, mens Grundtvig vakte den dybe Anelse om, at der var et himmelsk Øje, der vaagede over Løbebanen, og en Magt i hvis Haand al Verdens Dom laa.

Blandt de mange jævnaldrende Kammerater fra sin Barn-domstid havde Vilhelm Birkedal kun to Venner. Den ene af dem var Karl Andræ, der jo vandt sig et betydeligt Navn i vort politiske Liv, og som har faaet et ret udførlig Omtale i „Personlige Oplevelser“. Den anden faar kun nogle faa Linjer i dette Værk; men disse Linjer vejer til Gengæld godt. De lyder saaledes: „Denne anden, som aldrig fik noget Navn i Offentligheden, skal dog ikke glemmes her, og det saa meget mindre, som han i det dybeste, i Karakterens Renhed og Adel, langt overgik mig og ham, som her nærmest skal omtales. Denne anden Ven, der har været Præst i mange Aar paa Sjælland, Peter Dorph, hører til dem, som Øhlenschlæger saa skønt har skildret i sit Mindedigt om Karl Heger, naar han om denne synger:

„En Stjerne var du ikke selv,
men fra det nære, fra det fjerne
stod Billedet af hver en Stjerne
med Blinken spejlet i din Elv.“

Og skulde der være det, der har gjort, at han ikke har faaet noget Navn i Rækken af Kristi Evangeliums Forkyndere, da er jeg tilbøjelig til at mene, at det bl. a. har været dette: at han i sin Sjæls uantastelige Renhed — saa

vidt saadant kan siges om et syndigt Menneske, der trænger til Forløsning — har været saa ubekendt med Syndens almindelige Uhumskhed, at han ikke har kunnet naa de fleste Syndere i Dybet af deres Jammer og maaske ikke har kunnet skildre dennes forfærdelige Forvrængelse af Menneskenaturen. Er der nogen af dem, jeg mødte paa min Vej — og Gud ske Lov, af dem er der ikke faa — der har givet mig et levende Indtryk af, at det at være et „stort Menneske“, er uendelig mere værd end at være en „stor Mand“, da er det denne min uforglemmelige Barndoms og Ungdoms Ven.“ Peder Dorph har faaet det Skudsmaal, at han var en sjælden ren og elskelig, rolig og dyb Natur, af ubestikkelig Uegennyttighed og Sandhedskærlighed. En af hans gamle Venner har fortalt følgende to Smaatræk om ham: Da han var oppe til Attestats, fik han af Professor H. N. Clausen det Spørgsmaal, om Sandheden var en ubetinget Pligt. „Ja!“ Om der da slet ingen Kollisionstilfælde var (Tilfælde, hvor Pligt staar mod Pligt, saa der bliver et Valg at træffe). „Nej!“ I en stiv Time drøftede de da dette Spørgsmaal, der var det eneste, han fik af Clausen, og hver blev ved sit. Desuagtet maatte Clausen give ham Laud. — Som Præst i Ø. Egesborg fandt Dorph en Søndag Morgen sin Hustru, Frederikke Marie Aagaard fra Herregaarden Iselingen, grædende, og hun maatte give ham Grunden: hun havde atter set sine Forældre køre forbi hans Kirke til Præsten Spangs i Udby. „Men, kære Rikke!“ sagde han, „du maa være glad over, at dine Forældre kan finde en Præst, hos hvem de kan faa den Næring, som jeg er for fattig til at give dem.“ — En saadan Ven som Peter Dorph maa det være godt at have fra Barndommen af, et levende Forbillede for ens bedste Vilje.

Den 8. November 1819 døde Vilhelm Birkedals Fader. I halvfjerde Aar efter hans Død beholdt Moderen Forpagtningen af Aalebækgaard, men hun havde kun ringe Forstand paa Penge, og hendes Broder, den udmærkede Øhlenschlæger-Oplæser, som skulde hjælpe hende med Gaardens Drift, var helt uduelig i saa Henseende og lagde sig tilmed ud med Tjenestefolkene og andre. Ved Maj 1823 opgav hun saa Forpagtningen og forlod Aalebækgaard, efter at Auktion var holdt over Ud- og Indbo, med en lille Kapital paa omved 8000 Kroner.

Med Familiens økonomiske Forhold gik det snart meget ilde. Fra det gamle Hjem flyttede Moderen med sine fire Døtre, hvoraf de to ældste var forlovede, til Køge, og efter et kort Ophold der, tog hun Ophold i København for at skaffe sig nogen Indtægt ved et Pensionat. Men da hun ingen Kostgængere fik, og da hun ikke satte sine Penge paa Rente, men lagde dem i en Skuffe og tog op af dem, efterhaanden som hun skulde bruge dem, svandt de hurtig, og Udsigterne for Fremtiden blev snart mørke. Kort at fortælle, der gik ikke lang Tid, inden hun maatte opløse Hjemmet. I flere Aar var Vilhelm en stakkels hjemløs Dreng.

Inden der gives Oplysninger om de Trængsler, han maatte gennemgaa og den Hjælp, han fik, da Nøden var størst, skal der mindes om et Par Vers af Paludan-Müllers Adami Homo:

„Hvor er et dagligt Samliv som en Luft!
 Man aander i det, og deri sig møder,
 Beaandet af det. Hjerter og Fornuft.
 Snart mildt og varmt, det Livet os forsøder
 Ved en harmonisk Glædes rene Duft.
 Snart koldt og stramt, det Bitterhed kun føder,
 I alt umærkeligt det trænger ind,
 Selv i de sidste Dybder af vort Sind.“

*

*

*

„Naar det er let, hvor kan man frit sig svinge
 Ved fælles Stræben op mod Livets Frugt;
 Naar det er tungt, hvor lammes Sjælens Vinge,
 Saa dunkelt Mismod med dens Kraft faar Bugt.
 Hvor bli'er blandt lave Sjæle Livet ringe!
 Hvor mellem ædle Aander bli'er det smukt!
 Thi gennem alle Tankens Regioner
 En stille Genlyd af vort Samliv toner.“

Der er i disse Linjer noget, som den, der er godt kendt med dem, let vil mindes, naar Tanken dvæler ved Vilhelm Birkedals Barndomsdage paa Møen eller ved de skønneste Tider i hans Ungdomsliv, men der er ogsaa i de to Vers sagt adskilligt, som kan falde én paa Sinde, naar man kommer til at tænke paa den unge hjemløse Møenbøs bitreste Oplevelser.

Da den birkedalske Familie skulde bryde op fra Aalebækgaard, blev Vilhelm sendt til Ringsted og sat i Huset

hos Kateket Fyhn, der var gift med en Halvsøster til hans Moder. Her følte han sig ene og trykket af Kedsommelighed.

1823 begyndte han at „gaa til Præsten“ hos en Pastor Jakobsen i Vigersted i Ringstedegnen. Konfirmandundervisningen var død og aandløs, med Udenadlæsning og Oprensning — ja, af hele otte Kapitler af det nye Testamente paa én Gang. Det kan da ikke undre, at da han blev konfirmeret (den 10. April 1824), var han „mindre smuk i Hjertet, end paa Kjolen.“

Hans ældste Broder, Laurits Birkedal, var paa den Tid 23 Aar gammel, livsglad og munter, og for Øjeblikket Feltskær ved Dragonerne i Aarhus. Til denne Broder, der havde begyndt sin Uddannelse med at staa i Apothekerlære, blev nu Vilhelm sendt for at blive hjulpen ind paa samme Vej. Han fik Plads hos en Apotheker R. Saa vidt det kan skønnes, har han gaaet for Lud og koldt Vand. Han fik i hvert Fald Lov til at drive paa den uforsvarligste Maade det halve Aar, han opholdt sig i Jyllands Hovedstad, og henfaldt til overfladisk og daarlig Morskab, „i Lag med temmelig havarerede Personer af ældre Alder, som vel nærmest kunde kaldes Svirebrødre, og med Skoledrenge, der nok kunde passe til Betegnelsen: Gade-do.“ Han har med Henblik paa dette Afsnit af sit Liv udtalt:

„Jeg kan vel af Erfaring
forkynde Synd og Død —
det er kun en Forklaring
af egen Sjælenød.“

Det maa dog udtrykkelig fremhæves, at han ikke helt lod sig sluge af slet Selskab. Maaske har det ikke været værre med ham, end at det mere var Selskabet, der søgte ham, end ham, der søgte det. Han gik i Kirke hver Søndag, „saa ussel som jeg var.“ Og han frigjorde sig fra den tomme Selskabelighed ved at søge ud paa Skrænterne i Marselisborg Skov eller ved at gyngede alene i en Baad ude paa Bugten. Naar han fra Skrænten laa og stirrede ud over Havet, eller naar han gyngede i Baaden, vældede Barndoms minderne op i hans Sjæl.

„Har Sandhed du søgt paa Mindets Vei, du staar vel til at raade,“ siger Grundtvig. Det var vist den Vej, den unge Apothekerlærling traadte i Kirken, i Skoven og ude

i Baaden. Og saadan Hjælp fandt han der, at hans for-
troligste Ungdomsven (Victor Bloch) kunde give ham det
Vidnesbyrd, at da han lærte ham at kende, havde han vel
gennemgaaet en Del, men med „ubesmittet Ungdom“.

En Efteraarsmorgen i 1824 sejlede begge Brødrene fra
Aarhus til København. Vilhelm nævner som sin særlige
Følgesvend ved Udfarten: „Afskedsgildets Rus“. Laurits
vilde over for at fortsætte sine Studier. Han blev ind-
kvarteret som „Gris“ paa Regensen hos en Ven. Og til
Vilhelm blev der skaffet Plads som Dreng paa Salomons
Apothek paa Østergade. En mørk Aften i November fulgte
hans Broder ham derhen Saa stod Apothekerdrengen da
i sin nye Plads. Hvor følte han sig dog ikke forladt, da
Laurits var gaaet! „Apothekerkrukkerne saa ud som
Gravurner, og deres Paaskrifter som Gravskrifter.“ Han
kunde sige:

„Det Liv mig byder kun bitter Spot,
jeg tænkte i Solglans svømme;
det ruller knugende tungt og graat
hen over min Barndoms Drømme.“

Disse Drømme havde nemlig ikke drejet sig om noget
mindre end „Aandens Heltekamp paa Banen.“ Og hvad
havde han naaet? At hakke Lakritsrod, vaske Iglar, smøre
Plastre og rejse sig i Mørke og Kulde, naar Kunderne trak
i Strængen til Natklokken. Jo, nogle Laurbær havde han
dog plukket paa Apothekerveien, I Løbet af kun to Timer
lærte han den 118 Sider store Takst udenad, saa Provi-
soren ved en skrap Overhøring paa Kryds og tværs ikke
kunde sætte ham fast et eneste Sted, men endte Prøven
med en beundrende Spaadom om, at den nye Apotheker-
dreng vilde blive et Førsterangsslys i Faget. Men Drengen
vidste altfor godt, at Laurbærrene ikke var meget værd;
han havde nemlig allerede i Aarhus lært Taksten udenad
paa sine Fingre.

Kun i seks Dage udholdt han Spændingen mellem Drøm
og Virkelighed. Saa bad han om Aftenen sin Husbond
om at maatte gaa et kort Besøg i Byen. Han fik Lov
til det, men kom aldrig tilbage.

Han gik til sin Broder paa Regensen. Paa Vejen der-
hen var han paa Fortvivlelsens bratte Rand. Maatte han
ikke helst kaste sig ud i Smudset og lade sig synke?

Da skete der et Under i den formørkede Sjæl. En Verdensbegivenhed, der gik for sig et Par Hundrede Mil fra København, blev pludselig en Hovedbegivenhed i en stakels hjælpeløs Drengs Liv. Han havde jo ikke nødig at gaa til Bunds. Han kunde jo melde sig som Deltager i Grækernes Frihedskamp! Og da han saa, blød og med Taarer i Øjnene, stod for sin Broder og sagde, at han vilde bort, langt bort — „hils min Moder“ — svarede han uden Tøven paa Spørgsmaalet om, hvad han da vilde, og hvor han vilde hen: Til Grækenland for at kæmpe mod „Trældoms Tvang“ og „smage Heltelivets Frugt.“

Den ældre Broder tog klogt og kærligt paa Drengens vilde Plan. Han gik ind paa Tanken og tilbød at dele hele sin Formue, to Rigsdaler, med ham, og give ham den ene til Rejsepenge. Men Vilhelm vilde ikke tage imod det ædelmodige Tilbud. Han bad kun om at faa at vide, hvilken af de københavnske Byporte han skulde igennem for at komme til Grækenland, og da han havde faaet at vide, at han skulde igennem Vesterport ad Roskilde til og saa følge Landevejen, til han naaede Vandet, tog han Afsked med halvkvalt Røst, gik stille ned ad Trappen, forbi Regensgaardens Lind, der sukkede hult i den mørke Aften, og saa ned gennem Kannikestræde ad Vesterport til. Men Broderen fulgte efter ham, og snart følte han dennes bløde Haand paa sin Skulder; han bad ham mildt og kærligt om at vende tilbage for i Aften, blive hos ham om Natten og hellere ved Morgentid næste Dag begynde den lange Rejse. Saa fulgte Vilhelm troskyldig med ham tilbage og tænkte virkelig, at naar Solen gryede den næste Morgen, vilde Rejsen gaa for sig.“

Her standser Genfortælleren et Øjeblik, henter en Digt-samling fra Hylden og finder frem en Sang, hvori der staar:

„Bladet i Bogen sig vender,
let, som man ser,
under veløvede Hænder
let som en Fjer.“

„Bladet i Verden sig vender
som Lykkespil,
under usynlige Hænder,
som Gud det vil.“

Broderen havde faaet en god Indskydelse. Han kendte

en Mand, som maatte kunne hjælpe. Og Vilhelm lod sig stille til Taals, indtil han næste Dags Aften kunde følge med sin Broder hen til denne Mand.

Det var Lægen Hans Benjamin Gram. Han var født i Nordamerika, Faderen var Englænder, Moderen dansk. I Danmark fandt han Forholdene under Enevælden trykkende og længstes tilbage mod det frie Vesten. Han havde lidt store Skuffelser og derved faaet noget bittert og koldt i sin Fremtræden, men der slog et varmt og medfølende Hjerte i hans Bryst, og dette Hjerte aabnede sig villigt for dem, der sad paa Livets Skyggeside. Da han af Drengens egen Mund havde hørt om hans Nød, bad han ham blive hos sig, betragte hans Hus som sit Hjem og ham selv som sin Fader. Det var for den, der kom som hjemløs, som om selve Guds Engle havde gjort dette. Alt det haarde i ham smeltede. Han sank ned og hulkede: „Tak!“ Og den haarde Mand, der ellers gerne afviste Folks Tak, drog Drengen til sit Bryst.

I et halvt Aar boede Vilhelm hos Gram. I Sommeren 1825 rejste denne til Amerika og vendte ikke tilbage. Men inden han drog bort, bad han kgl. Livkirurg, Lægen Kristian Fenger om at sørge for ham i sit Sted. Fenger paatog sig dette Hverv og udførte det med megen Troskab, indtil Vilhelm Birkedal havde taget sin Embeds-eksamen.

Efter Sommerferien 1825 kom Vilhelm ind i Borgerdydskolen paa Kristianshavn. Fenger satte ham i Huset hos en Vognmand (gammel Student) Arntzen, som i sin Ungdom havde kendt bedre Dage, men nu sad i Armod. Han var Enkemand og havde en „Tante“ til at holde Hus for sig og sine to unge Døtre. Birkedal skildrer Husbestyrerinden som et rent Uhyre af et Menneske, en „Drage“, en „kold Slange“, hvis udvortes Grimhed svarede til hendes indvortes „Lumpenhed“. Baade Aarhus-Opholdet og de vistnok meget frie Tøjler, Vilhelm har haft i Grams Hus, har sammen med stærk naturlig Selvfølelse gjort, at den nye Kostgænger ikke har været helt let at være i Hus sammen med. Han taler selv om sin „Taternatur“. Da han havde levet under Tag med Dragen i to Aar, sneg han sig en Lørdag Aften ud af sit Kammer i den Hensigt at forlade Hjemmet og Skolen for altid. Han gik hele Natten paa nogle Timer nær, da han tog sig en

kort Søvn i en Kro. Om Morgenens tidlig kom han til Roskilde, og dér gik han til Gudstjeneste i Domkirken. Samme Dag naaede han ud til N. Jernløse Præstegaard, til Onkel Fyhns, hos hvem ogsaa hans Søster Lotte opholdt sig. Hos de gamle fandt han ingen Trøst; de skændte paa ham for hans Stolthed og sagde, at der blev aldrig noget af ham paa den Maade. Kun Søsteren tog sig mildt af ham. I to Maaneder gik han herude, kold, indesluttet og med fortvivlede Fremtidsplaner. Snart tænkte han paa at tage Plads som Tjener hos en Greve, snart paa at blive Bonde, saa paa at lade sig hverve som Frikorporal. Hans bedste Trøst i den Elendighed, han selv havde voldt sig, fandt han ved i Ensomheden at læse Evangelierne paa Græsk. Til sidst maa han have fundet, at han selv havde forsyndet sig; thi en Aftenstund, da hans Søster kom ind til ham og under Taarer tog ham om Halsen og kysede ham, fik hun ham let til at opfylde hendes Bøn om at drage tilbage til København og ydmyge sig, og han udbrød: „Jeg vil bøje mig og bede om Tilgivelse for min Synd.“ Saa gik han da sin ydmyge Bodsgang til Fenger, som atter ordnede det med Optagelse i Skolen, ja, han rakte „Dragen“ stille sin Haand og gav sig uden at knurre igen ind under hendes Herskerstav. Lærerne og Kammeraterne haanede ham en Del for hans Flugt og hans Tilbagekomst. Men han følte, at han fortjente Spotten og bøjede sig, som han havde lovet at gøre.

Hovmødsaanden i ham havde faaet et Knæk, som „den aldrig forvandt,“ og dertil havde „Dragen“ været Redskabet. Det kalder han det andet Mirakel, som mødte ham paa hans Vej.

Saa vidt vides kunde Birkedal kun fortælle om én Drage, der mødte ham i hans københavnske Skole- og Studenterdage. Men han kan fortælle om mange Mennesker, der mødte ham som gode Engle i hin Tid og blev vidunderlige Hjælpere for ham i hans Livs Æventyr.

Fru Charlotte Dorph, gift med Godsforvalter, Kammeraad Dorph paa Gjorslev, gav ham under hans Ferier et herligt Hjem i den lille Godsforvalterbolig ude i det skønne Stevns, der minder meget om Møen. Fr. Barfod kalder hende denne „mærkelige Kvinde, der uden at ville eller vide det, herskede over alle, unge og gamle, fattige og fornemme, som traadte hende under Øjne.“

Hun blev for den unge Birkedal en øm og moderlig Veninde.

Den unge Peter Andreas Fenger var en ypperlig Religionslærer paa Borgerdydskolen. Under hans troværdige Tale om Kristus „ringede det første Gang til Kirke“ for Vilhelm Birkedal.

Fra Efteraaret 1828 blev Victor Bloch hans gode Ven. De gik i Slotskirken sammen for at høre Mynsters Prædikener, de samtalte meget, og ofte sad Vilhelm paa den lille Kuffert paa Victors Værelse og lyttede til hans sjælfulde Violinspil. De blev Studenter samme Aar, nemlig 1829.

Fra dette Aar af til 1834 studerede Birkedal Theologi, Det var rige Aar for ham.

Paa Universitetet fængslede Sibbern og Øhlenschläger ham. Den første gav ham Stødet til en dybere Tænkning. Sibbern var en meget alvorlig Mand, som altid lagde stærk Vægt paa, at „man bør tage sig Livet tilbørligen nær“. Særlig mindes Birkedal, hvorledes han en Dag vilde oplyse Forholdet mellem Drøm og Virkelighed ved at bemærke, at naar han den halve Del af sin Tid, den saakaldte Dag, saa sig selv som Professor ved Københavns Universitet, og den anden halve Del af den, den saakaldte Nat, saa sig selv som Kejser i Marokko, kunde der jo let komme Tvivl om, hvad han da virkelig var. Den alvorlige Filosof har aabenbart villet advare sine unge Tilhørere imod den Sygelighed at give Drømmene for stor en Plads i deres Sjæleliv. Ved at høre Øhlenschläger fik Birkedal Stødet til at læse Goethes store Digting „Faust“, der, selv om han ikke fattede den, satte hans Sind i stærke Svingninger. 1832 eller 1833 fik han Adgang til Øhlenschlägers Hus. Det skete derved, at hans Ven Monrad bad ham gaa til Digterkongen for at høre hans Mening om „Kong Saul“, et Sørgespil, Monrad havde skrevet. Det varede ikke længe, inden Birkedal gik ud og ind hos den store Digter næsten som en Søn. Det var Feststunder, naar han blev taget med ind i Digterens eget lille Kammer og denne læste sine nye Digterværker for ham. Ved disse Oplæsninger følte han første Gang Forskellen mellem „en virkelig Aandsrøst og Bogstavordet, mellem Ord og Skrift.“ Mangen en Samtale blev der ført mellem dem i det lille Kammer,

særlig „om det skønne og ideale i Livet.“ Engang kom de til at tale om Vilkaaret for Saligheden, og „da jeg,“ fortæller Birkedal, „beskedent sagde, at for mig stod det saaledes, at Kristentroen alene var Vejen, blussede han op, som han ofte kunde gøre, og udbrød med Harm: „Jeg kan godt finde mig i, at De for Deres Person gaar den Vej; men kommer nogen og siger, at jeg ikke blive salig ved min Tro, saa kalder jeg det impertinent.“ Jeg erindrer, at jeg mødte dette hans Angreb omtrent med det Svar: „Jeg kan ikke tro andet, end at hvad der er i Vejen for den ene, ogsaa er det for den anden. Hvad Dem angaar, kære Hr. Professor, saa anser jeg Dem for at være af Sandhed, og min Tro er den, at ethvert Menneske, som er af Sandhed, nok skal finde Kristentroen her eller hist.“ Dermed var Øhlenschlægers Vrede forbi; han gav ham Haanden og sagde: „Ja, naar de vil indrømme mig det, saa er jeg fornøjet.“ — At Birkedal ikke blev set paa som en fremmed i Øhlenschlægers Hus, kan ses deraf, at Digteren og hans Hustru nok turde opføre en lille Fægning mod hinanden i hans Nærværelse. Midt under et Tragedieforedrag steg Christiane over Tærskelen med Forklædet fuldt af Sokker og Linned og besvarede sin Husbonds lange, tavse Vredeblink med et drøjt: „Ja, Øhlenschlæger! jeg skal holde dig ren og hel og kan ikke rette mig efter din Lejlighed,“ og lagde derpaa ganske roligt Tøjet i Chatolskufferne.

Vilhelm Birkedal havde en liden Tid søgt rundt i Hovedstadens Kirker. „Han ledte om Himlen paa Jorden,“ som der er sagt om Nathanael. Da havnede han i Slotskirken under I. P. Mynsters Prædikestol, og her fandtes han — „i Sidegangen til højre — næsten hver Søndag. Og alt, hvad han trængte til, fandt han hos Mynster. Vistnok siger han, at Grundtvig var hans „første Kærlighed som præsteligt Vidne og Forkynder,“ fra den Tid han som Skoledreng paa Kristianshavn hørte ham. Men Grundtvigs Tale havde mere opflammet hans Begejstring end ført ham til Tro. Det var Mynsters Forkyndelse, som nu — Haand i Haand med hans egne personlige Oplevelser — „brød Fængslets Gitter, saa Troen fik Sejr.“ I Slotskirken smeltede hans Hjerter, Isen tøde og blev til Graad i Øjet under det varme Vidnesbyrd om Frelsen i Kristus Jesus, og alle Verdens Tanker blev til intet imod den Gudstanke,

at Gud var i Kristus og forligte Verden med sig.“ Under Følelsen af egen Brøde faldt denne Tanke som Dug paa hans Sjæl, og da var det han blev „Kristen“ med Hjertets Tro. Var det Peter Fenger som første Gang ringede til Kirke for ham, .saa blev det Münster, som ringede anden Gang.

I Efteraaret 1832 fik Birkedal paa Parti med P. Dorph og en anden Kammerat H. L. Martensen, den senere saa navnkundige Professor og Biskop, til Vejleder (Manuduktør) i Troslære (Dogmatik). Martensen var endnu fuld af ungdommelig Gæring og slet ikke færdig. Men netop fordi han var saa ung, øvede han, den højtbegavede, en stærk Indflydelse paa modtagelige jævnaldrende. Hans Vejledning var mere frugtbare Samtaler end Eksamenspropning. Han opsøgte sine Elever paa deres Værelser og bød dem ogsaa hjem til sig selv. Som gammel Mand mindedes han med Fornøjelse hine Ungdomstimer, da han og Birkedal ligesom i stille Pauluner og i al Fredelighed, som søgende kunde tage Spørgsmaalene for sig og drøfte dem. Den unge Martensen kan minde os om den Sandhed, at unge Lærere kan i selve deres Ungdom have et Fortrin, der opvejer en god Del af de ældre Aars Erfaring.

Stor Betydning for Birkedals Udvikling fik Samlivet med udmærkede Ungdomsvenner. Foruden P. Dorph og V. Bloch skal nævnes C. Hall, D. G. Monrad, Fr. Barfod, Lehns greve F. M. Knuth og Carl Føg, senere kendt som Præst i Skjolde ved Horsens. De var alle sammen begejstrede for „Digtning, Fædrelandet og Friheden.“ I en Sang, Birkedal skrev til en Sammenkomst den 20. Oktober 1831, nævner han „Gudhed, Sandhed og Skønhed som de tre Farver, hvori det høje bryder sine Straaler for vort Øje.“ Og i en Sang, som P. Dorph digtede, hedder det:

„Af Glædens Kilder øser vi
med Hjertets rene Bæger,
og Himlens Billed straalere i
den Drik, som Hjertet kvæger.“

Selvfølgelig var alt ikke saa højstemt i denne ungdommelige Kreds. Birkedal fortæller, at da han i en Sammenkomst oplæste et Digt, hvori der forekom følgende Linje: „Jeg har skuet Guldets blanke Klynger,“ udbrød

Hall: „Ja, Birkedal, det kan være en poetisk Sandhed; men det er en prosaisk Løgn; thi det har du aldrig skuet.“ Og da Monrad blev optaget i Kredsen, havde Birkedal atter været paa Pegasus. I Sangen til denne Lejlighed hed det om det lille Samfund:

„I vort Indre findes Rum
for din Fryd og Smerte.“

Dertil bemærkede Hall, at der vist var ment „Rom“, som der den Aften var blevet drukket en Del af.

„Vi havde,“ skriver Birkedal, „mange glade, vel ogsaa stunddom kaade Timer sammen i vort Rusaar. Drengen hang os jo endnu i mange Maader i Ærmet. Men jeg mindes ogsaa senere mange Timer i vort lille Samfund, da Alvor og gensidige Tankeudvekslinger fyldte vore Samtaler, da dybe Livsspørgsmaal kom paa Bane mellem os, og en Kapestrid om at leve et ædelt Menneskeliv var vort Løsen.“ — Det kunde hænde, at man stødte Glassene sammen omkring Bollen med „Biskop“ i og tilraabte hinanden: „Kamp og Sejr du!“ Maalet var: et dygtigt og smukt Menneskeliv i Folkets Tjeneste, hvilken denne nu end skulde blive.

Adskillige af Kredsens Medlemmer blev Spidser i den nationalliberale Hær. Og man har jo ikke helt uden Grund bebrejdet denne Retning Mangel paa Sans for det folkelige, Mangel paa Lighedsfølelse over for Menigmand. Men derfor skal det ikke glemmes eller overses, at Grev Knuth engang sagde til Barfod: „Jeg har endnu aldrig truffet den Husmand eller Indsiddet, som jeg ikke kunde lære noget af.“

Den 16. Januar 1834 blev Vilhelm Birkedal theologisk Kandidat. Samme Dag friede han til Emilie Meyer og fik hendes Ja.

Hermed ender Fortællingen om hans Ungdomsliv.

Den danske Kirke i Amerika.

Af A. Bobjerg.

I. Kom over og hjælp os.

1845 — 1870.

De danske Udvandrere. Den Del af Amerika, der hedder de Forenede Stater, er to Hundrede Gange saa stort et Land som Danmark og har nu tæt ved 100 Mill. Indbyggere. For 300 Aar siden laa det som vældige Urskove, Prærier og Bjerglande og var kun beboet af Indianerstammerne. I Aaret 1607 bosatte de første engelske Nybyggere sig ved Jamesfloden i det nuværende Virginia nær Atlanterhavet. 1620 grundlagde Pilegrimsfædrene deres Nybygd syd for, hvor Storbyen Boston senere voksede frem, ogsaa ved Kysten. Flere lignende Begyndelser blev snart gjort, og efterhaanden har den hvide Mand gjort sig Jorden underdanig fra Hav og til Hav.

Enkelte Danske var omtrent fra først af med til at indtage Amerika, og der kom flere og flere. For 70 Aar siden var der dog kun omtrent et Tusind af dem i hele Landet, og de var spredt i mange Egne blandt den hele Befolkning, som da udgjorde 20 Mill. Mennesker. Ved den Tid tog Indvandringen Fart til Skovegnene Nord for Chicago, og Danskerne, som da begyndte at komme i større Tal, søgte særlig til de Egne. Mange af dem bosatte sig spredt omkring. Men andre fulgtes ad ud i Urskoven. I 1845 blev den første danske Nybygd grundlagt i det sydlige Wisconsin, og i 1848 kom et større Selskab fra Langeland og begyndte en anden Nybygd i samme Egn. I 1850 var der henimod 2000 Danske i Landet, og i de følgende 20 Aar blev der grundlagt adskillige danske Nybygder i Wisconsins og Michigans Skovegne. I de samme Aar førte Udvandrerstrømmen efterhaanden flere og flere ud paa de skovfattige eller helt skovløse

Prærier vest for Chicago, i Illinois, Iowa og det sydlige Minnesota. Ogsaa i de Egne blev danske Nybygder begyndt. I 1860 var Danskernes Antal omtrent 10,000, og efter 1864 kom de aarlig i Tusindvis, saa de i 1870 udgjorde ikke færre end 35,000.

Mange af dem blev i Byerne, hvor de fandt Arbejde som Daglejere i Fabriker og Savmøller, ved Haandværk og Forretning. Mange andre søgte straks ud paa Landet, ofte adskillige Mil ud i Nybyggeregnerne, hvor de som de første paa Stedet, eller dog blandt de første, kunde faa fri eller meget billig Jord. Næsten alle begyndte de i fattige Kaar. De maatte gennem Aaringer nøjes med at have deres Hjem i Blokhuse eller Jordhytter. Under strængt Arbejde i Sommerhede og Vinterkulde førte de deres Kamp for Tilværelsen. Og først efterhaanden naaede de frem mod den Velstand, som de var rejst ud for at finde. De fleste af dem var Fattigfolk hjemme fra. Mange havde været Daglejere og Herregaardsarbejdere, som mente, at de i Danmark kun havde haft Udsigt til et Liv i Slid og Slæb og til en glædesløs Alderdom under Fattigvæsenet. Adskillige af dem gik med bitre Tanker mod det Land og Samfund, de havde forladt. For dem var Minderne hjemme fra intet værd, snarest sørgelige. Saa snart de kunde lidt Engelsk, lod de være at bruge deres danske Sprog. Mange brød sig ikke om Kirken, og de, der gjorde det, søgte amerikanske Menigheder. De, der tog Livet paa den Maade, var da ikke med til at grundlægge den danske Kirke i Amerika.

Savn og Længsel. Blandt de fattige Udvandrere var der dog mange andre, som saa anderledes paa Livet og havde bedre Minder hjemme fra. De havde levet med i de kristelig vakte Kredse i Danmark. I Nybyggerlivets trange Kaar, i Ensomheden i det fremmede Land, eller hvor flere boede nær sammen i de store Skove og paa de fra først af øde Prærier, gik Tankerne hjem over Havet til de hvide Kirker. I Kirken blev vi døbt og siden konfirmeret, tænkte Nybyggeren og hans Hustru. Der blev vi ægteviet og har sammen gaaet til Alters. Der har vi sunget de gamle kære Salmer i Menighedens Samfund og hørt Evangeliet forkynde paa Modersmaalet. — Der har vi baaret vore ældste Børn til Daaben, kunde nogle føje til. — De rummer saa mange kære Minder. Alt det var

de nu langt borte fra. Var der paa sine Steder — som i Byerne — Lejlighed til at gaa i Kirke, da var alt dør fremmed og uforstaaeligt. Der var ingen Trøst og Opbyggelse at finde. Følelsen af Savn og Længsel blev da levende, og Ønskerne voksede frem: Kunde vi dog faa Lov at samles med Landsmænd til Gudstjeneste som hjemme i Fædrelandet!

Mange maatte erkende, at de langt fra havde skønnet nok paa den Velsignelse, der var at finde i Kirken hjemme. Den laa der midt i Sognet til fri Brug. Præsten var der til Tjeneste. Staten sørgede for alt. I Amerika blev Indvanderne straks klar over, at ingen Kirke tog imod dem. Vilde de nyde Kirkens Velsignelse, maatte de selv skaffe sig den. De, der ikke havde skønnet nok paa den hjemme, mødtes da i det fremmede Land med dem, der havde det. Alle blev fælles om Savnet, Længslen og Ønskerne.

I Breve hjem til Slægt og Venner fortalte Nybyggerne om deres Liv, og da ikke mindst om Savnet af Kirken med alt, hvad den rummede. Adskillige skrev til deres tidligere Sognepræster om dette. I Halvtredserne og Treserne lød der gennem Brevene hjem mangt et: Kom over og hjælp os! Men i Aaringer lød Raabet forgæves. Folkekirken og den kristne Menighed i Fædrelandet forsømte i et Kvart Aarhundrede en stor og betydningsfuld Opgave. Nybyggerne fik ingen Hjælp. De maatte se at hjælpe sig selv, og det gjorde de saa paa forskellige Maader. Mange sluttede sig til norske Menigheder, eller der dannedes skandinaviske Menigheder, som blev betjent af norske Præster. Men andre boede saaledes, at de ikke kunde faa Hjælp hos Nordmændene. De samledes saa om Søndagene i Nybyggerhjemmene til Opbyggelse og Gudstjeneste. De sang de gamle, kære Salmer, læste Evangeliet og en Prædiken af Luther, V. Birkedal, V. Beck eller andre, bad Fadervor og bekendte Troen. I de fattige Hytter blev paa den Maade Grunden lagt til den danske Kirke og det danske Menighedsliv i Amerika.

Metodister, Baptister og Adventister. Mens Folkekirken intet gjorde for sine Udflyttere, tog andre Kirkesamfund fat og arbejdede hver paa sin Maade. I 1850 begyndte danske Metodistprædikanter at missionere blandt Nybyggerne. Og 4—5 Aar senere mødte de danske Baptister frem paa Arbejdsmarken. Missionærerne færdedes

til Fods og til Hest, fra Hjem til Hjem og fra Bygd til Bygd i Nybyggerlandet. De gjorde mange drøje Ture over de uvejsomme Prærier og gennem de tætte Skove. De lærte at kende baade Kulde og Sult, for de havde tit langt at drage, og mange Nybyggere vilde ikke tage imod dem. Hos dem, der ikke vilde vide af Kirke og Kristen- dom at sige, mærkede de kun Haardhed og Spot. De, der ikke vilde forlade deres lutherske Børnelærdom, vilde heller ikke indlade sig med Missionærene. Disse var ihærdige og udholdende og vandt efterhaanden mange Til- hængere. De fik dannet Menigheder rundt om i Nybyg- geregnene. I Treserne begyndte de danske Adventister at missionere. De er dog ikke bleven saa stort et Sam- fund som noget af de to andre.

Mange af dem, der blev Metodister, Baptister eller Ad- ventister, kunde have været vundne for den dansk-lutherske Kirke, hvis der i Tide var bleven taget et Arbejde op derfor her hjemme fra. Det er beklageligt, at det ikke skete, Men der er ingen Grund til at klage over de tre Retninger, som passede Tiden og lagde et stort Arbejde paa Missionsmarken. Befolknirgen blev mange Steder splittet eller forvirret af de forskellige Retningers Agitation. Paa sine Steder havde den strænge, mørke, norske Pie- tisme og den snævre Ortodoksi ogsaa faaet Magt. Naar der i det hele var Mulighed for et dansk-luthersk kirke- ligt Arbejde, da skyldes det de trofaste, der samlede sig til Gudstjeneste i Hytterne. Mod Sekterne, særlig Bap- tister og Adventister, kan der med Rette føres den Klage, at de senere blev ved at hjemsøge dansk-lutherske Menig- heder, idet deres Missionærer trængte sig paa i Hjemmene og især søgte at overtale Kvinderne til at forlade deres Børnelærdom. De har voldt megen Forstyrrelse og Ufred, og de har vundet en Del Mennesker. De burde have ladet Menighederne være i Fred. Der har altid været nok at virke iblandt, som ingen Kirke hørte til

Præsten C. L. Clausen. Den første dansk-lutherske Præst i Amerika levede og virkede især mellem norske Nybyggere. Men han betjente tillige ikke saa faa af sine nærmere Landsmænd. Hans Navn var Claus Lauritz Clausen, og han var født paa Ærø 1820. I sin Ung- dom var han en kort Tid Huslærer i Norge, og i 1843 rejste han til Amerika, fordi norske Nybyggere i det syd-

lige Wisconsin ønskede ham til Lærer for deres Børn. Han ankom først i August og begyndte straks Skolen. Hver Søndag samlede han Nybyggerne og læste en Prædiken for dem, og de blev snart enige om at bede ham være deres Præst. Han tog mod Kaldet paa den Betingelse, at han kunde blive rettelig ordineret. Den Sag blev ordnet saadan, at en tysk-luthersk Præst, Krause, paatog sig at eksaminere Clausen, og da han fandt, at han havde „grundig Indsigt i Guds Ord og gode kirkehistoriske Kundskaber“, foretog han Ordinationen efter den norske Kirkes Ritual den 18. Oktober 1843.

Clausen havde saaledes ikke nogen „teologisk“ Uddannelse til Præstegerningen. Naar de norske Nybyggere saa hurtig kaldte ham til den, mens han endnu var meget ung — kun 23 Aar — var det Udtryk for en levende Trang til at have en Præst i deres Midte. Og de tog ikke fejl, da de valgte Clausen. Hans personlige Udvikling gjorde ham vel skikket til at være Præst, og hans Fortrolighed med Bibelen og Kirkehistorien kom ham i høj Grad til Hjælp. Han havde sjældne Evner som Prædikant, og han viste sig at være en stor kirkelig Organisator. Han grundlagde Nybygder og var Nybyggernes Leder og Foregangsmand, deres Hjælper med Raad og Daad i saa at sige alle timelige, økonomiske saavel som aandelige Spørgsmaal. I henved 50 Aar virkede han som en Høvding blandt de norske Udflyttere.

Clausen var ogsaa til stor Hjælp for mange Danske, især dem, der bosatte sig blandt Nordmændene og sluttede sig til de norske Menigheder. Sin længste og rigeste Virksomhed fik han i det nordlige af Staten Iowa, hvor han i Begyndelsen af Halvtredserne grundlagde en stor og blomstrende Nybygd, som han kaldte St. Ansgar. I den fandt mange Danske deres Hjem. Clausen havde helst set, at alle norske og danske Kristne kunde have sluttet sig sammen. Men han lærte, at det ikke lod sig gøre, særlig fordi der var for megen Dømmesyge blandt Nordmændene. Clausen selv blev tit mistænkeliggjort, idet man beskyldte ham for at være en farlig Grundtvigianer. Han var nok noget paavirket af Grundtvig, men ikke stærkt. Naar det huskes, hvor stærkt alt grundtvigsk blev bekæmpet i Norge, er det dog let forstaaeligt, at Nordmændene i Amerika stod det haardt imod. Clausen blev medvirkende

til, at et selvstændigt dansk Kirkearbejde blev begyndt. Han var Medlem af Staten Iowas Rigsdag, og i 1867 rejste han til Paris som dens Repræsentant ved Verdensudstillingen. Derfra gæstede han Danmark, hvor han ved Møder og i Samtaler gav Oplysning om de danske Nybyggeres Trang til kirkelig Betjening og til et Missionsarbejde. Derved fik mange Øjnene op.

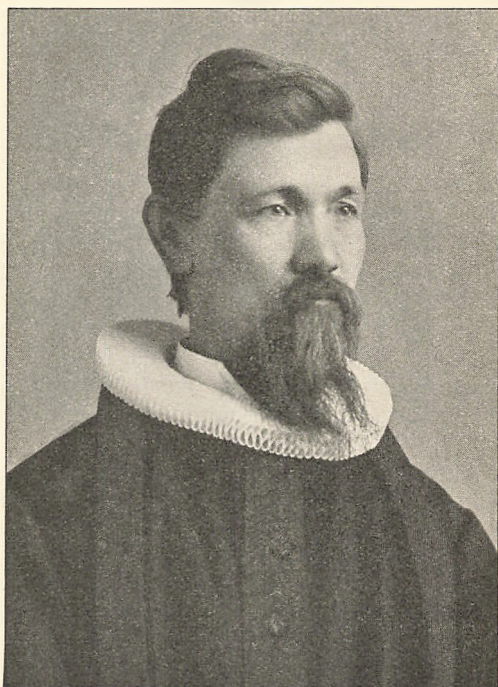
II. Den gode Begyndelse i Halvfjerdserne.

Adam Dan. De mange Bud gennem Breve fra udvandrede Landsmænd og Clausens mundtlige Meddelelser bar omsider nogen Frugt. I 1869 dannede fem Mænd et „Udvalg for Evangeliets Forkyndelse blandt Danske i Amerika.“ De tre mest kendte af dem var Præsterne Joh. Møller og L. N. Helweg i Odense og Joh. Clausen i Ryslinge. De vilde prøve at faa Mænd til at rejse over og tage Præstegerningen op blandt Nybyggerne. Men Udvalget kom dog ikke til at udsende de første Arbejdere. Ved den Tid, det begyndte sin Virksomhed, var en ung Vestjyde, S. H. Madsen, allerede rejst til Amerika og virkede som Lægprædikant blandt Nybyggerne. Han tog imidlertid hjem igen for at uddanne sig til Præstegerningen. I denne arbejdede han saa fra 1876 af i 35 Aar til sin Død i 1911, det meste af Tiden som trofast og selvfornægtende Pioner paa Missionsmarkens Yderkanter i Nebraska, California og Texas under fattige og trange Kaar. I April 1871 kom Missionær N. Thomsen fra Indien til Amerika og blev Præst for en dansk Menighed i Storbyen Indianapolis i Indiana, sydøst for Chicago. I Juni 1871 kom den Mand til Amerika, som indtil nu har virket længst i den danske Kirkes Tjeneste.

Det var den unge Adam Dan, født i Odense 1848. Han havde uddannet sig med det Forsæt at ville være Missionær blandt Negrene i Afrika. Og han var en Tur nede i Sudan; men Krig tvang ham bort derfra, og efter et Ophold i Palæstina og Udflugter i Arabien og Syrien rejste han til Schweiz. Her modtog han Kald fra den danske Menighed i Byen Racine ved Michigansøen, nord for Chicago. Den havde efter Samraad med Vilh. Beck valgt Adam Dan til Præst. Han tog mod Kaldet og rejste

snart derover. Han blev ordineret den 6. Juli 1871 af den norsk-lutherske Præst J. Müller-Eggen.

Adam Dan viste sig straks som en evnerig og ihærdig Arbejder i Menigheden og paa Missionsmarken. Han gæ-

Adam Dan.

stede flittigt nære og fjerne Nybygder og fik i Aarenes Løb stiftet mange Menigheder. Med Iver og Nidkærlighed udførte han Præstegerningen, og veltalende, som han var, havde han let ved at samle lyttende Skarer om sig, naar han forkyndte Evangeliet og ellers talte. Det, Nybyggerne havde længtes og sukket efter, var nu naaet af mange: Samling til dansk Gudstjeneste. Modersmaalets Toner lød i Forkyndelsen, Bekendelsen og Lovsangen. Det kære, det hjemlige gjorde Hjerterne glade. Menigheden i Racine byggede Kirke, og efterhaanden gjorde mange andre

Menigheder det samme. Inden 3 Aar var der bygget 12 Kirker. Et frit dansk Kirke- og Menighedsliv blomstrede op.

Men det skete ikke uden Modstand, der kom dels fra Landsmænd, som mente, at de ingen Brug havde for Kirke og Kristendom, dels fra norske Præster. De sidste vendte sig særlig bittert mod Adam Dan. De beskyldte ham for at føre „falsk og sjælefordærvende Lære“, fordi hans Forkyndelse og hele Maade at virke paa var præget af det ny og friske Menigheds- og Folkeliv her hjemme, som skyldtes Grundtvigs Gerning. Paavirkningen derfra var let kendelig. De dømmesyge norske Præster forkætrede, forfulgte og fortrængte Adam Dan ved alle Lejligheder. De kunde dog ikke hindre Danskerne i at føle sig hjertelig tiltalt af den lyse, milde, varme og oplivende, men ogsaa paa sin Vis kraftigt vækkende Tale, som han førte, og deres Modstand blev i Virkeligheden ingen Hindring for det danske Kirkearbejde.

Adam Dan rejste vidt omkring, og han har i de svundne over 40 Aar haft sin faste Præstegerning flere Steder i Staterne nord og vest for Chicago, ja, endog baade i California og ved Atlanterhavets Kyst.

I mange Aar har han nu boet i Chicago, hvor han fremdeles øver sin Præstegerning. Han har altid været en Vidførle-Natur, der paa sin Færden fra Ungdommen af har set og lært mere end de fleste. Derom har han fortalt i Skildringer af Rejser og Oplevelser (f. Eks. i Bogen „Kanaan“), i en Mængde oplysende Artikler og i talrige Foredrag. Aandelig talt har han ogsaa set sig godt om i Verden. Han har altid været ude for at søge og finde nye Skatte i Menneskelivet. Han har ikke alene været Præst, men tillige i stor Udstrækning og til Velsignelse for mange Mennesker øvet en Art kristelig og folkelig Højskolegerning, baade i de Menigheder, hvor han havde sit Hjem, og vidt omkring, hvor Danske bor i det store Land, naar han gæstede dem paa sine mange Missions- og Foredragsrejser, og naar han i Blade og Bøger sendte sine Tanker ud til dem. Allerede i 1872 stiftede han og tre andre Præster den danske Kirkes Blad i Amerika „Kirkelig Samler“. Han blev dets første Redaktør og har haft det Arbejde flere Gange siden, saaledes nu i 1914. Med frit Udsyn peger han i hele sin Gerning baade dybt og højt.

Adam Dans hele Arbejde er præget af, at han er Digter. Mest ligefrem viser hans Digtterevne sig i hans Fortællinger, Digte, Salmer og Sange. Blandt hans Fortællinger findes flere, som giver gode Billeder af Livet blandt Danske i Amerika, saaledes „Prærierosen“. Men størst Betydning har hans dansk-amerikanske Sange. I 1880 skrev han: „Saa langt, saa langt rækker Tanken frem“ — en Sang ud af de gode Minder og den dybe Længsel i danske Menneskers Liv langt borte fra Moder — fra Folk og Fædreland — en Sang, der ogsaa vidner om Viljen til at lade Fremtidslivet gro ved Mindernes Kilde. Den Sang lever i Folkets Hjerter og Sind saavel som paa Folkets Tunge. Den staar forrest i Rækken af Udvandrerne nye Folkesange, og den er mere kendt her hjemme end nogen anden af dem. Men Adam Dan har skrevet mange flere. Hans Sang bæres af Haabets lyse Toner, og han er det danske Folks Forsanger i Amerika.

A. S. Nielsen. Nogle faa Dage efter Adam Dans Komme til Amerika landede Andreas Sixtus Nielsen i New York. Han var født i Aalborg 1832, havde været Skræder, men var bleven Indre-Missionær og havde i en Aarrække virket som saadan. Saa havde han som adskillige andre følt sig draget til den grundtvigske Retning og blev nu af det fynske Udvalg antaget som dets første Ud-sending til Præst blandt Udvandrerne. Han rejste til Cedar Falls i Iowa, omtrent 450 km vest for Chicago.

Cedar Falls ligger ved Cedarflodens konge, smilende Bredder, og her boede allerede den Gang mange Danske, baade i Byen og paa Landet mod Sydvest, hvor Nybygden Fredsville voksede frem. Her var en dansk Menighed, og der blev snart to — én i Byen og én paa Landet. Pastor C. L. Clausen boede den Gang i St. Ansgar, som ogsaa ligger ved Cedarfloden længere mod Nord. Han var Præst for Danskerne i Cedar Falls. I Samraad med ham kaldte de nu A. S. Nielsen, og den 17. Novbr. 1871 ordinerede Clausen ham. Med sin Familie bosatte han sig i Cedar Falls og optog en velsignelsesrig Præstegering. Her blev han i 8 Aar. Saa flyttede han til Chicago og betjente der en stor Menighed, som siden deltes i to med hver sin Kirke og Præst. Efter 15 Aars strengt Arbejde i Storbyen, hvorfra han tit gjorde lange og besværlige Rejser ud omkring til Menighederne, gik han

med til at begynde en Nybygd i Withee, langt mod Nord i Wisconsin's Fyrreskove. Det var i 1893, da han alt var over 60 Aar gammel. Her levede han Resten af sine Dage, de første Aar i en stille, fredelig Præstegerning,

A. S. Nielsen.

men til sidst blev han stærkt svækket, baade legemligt og sjæleligt, og maatte derfor nedlægge Arbejdet. Han døde i Foraaret 1909. Paa hans Grav ved Kirken i Withee har den danske Kirke rejst ham en Mindesten.

A. S. Nielsen stod i sin Manddoms fulde Kraft, da han begyndte sin Præstegerning i Amerika. Han var den erfarne kristne Mand, der var god at gæste for alle, som var pint af deres Synder eller anfægtede af andre Grunde — for alle, som søgte Sjælefred og Lægedom for Hjerteskaar — for alle, som søgte Trøst, Vejledning og Opmunt-

ring paa Troens Grund. Han var barnligt troende. „Vi skal stille tro paa Ordet af Jesu Mund,“ sagde han. Det var Daabens, Troens Ord, Jesu Kristi Tro. I den gav han sig Gud i Vold, og derfor fik han Lykke til selv at leve trygt og til at kunne hjælpe andre. Han ejede et varmt Hjerte og talte derfor mildt og kærligt til dem, der søgte ham, ogsaa til Staklerne, som der kom mange af, især i Verdensbyen. Men han kunde ogsaa tale med Myndighed, og det gjorde han, naar det tiltrængtes, dog saaledes, at Kærligheden altid mærkedes bagved. Da bøiede de stive sig, og haarde Hjerter blev bløde. I Chicago blev han stadig opsøgt af Nykommere, som trængte til gode Raad med Hensyn til rent ydre Forhold — Arbejde, og hvor de helst skulde rejse hen, øjeblikkelig Hjælp o. s. v. — og de blev hjulpede, endog med den fattige Præstemands smaa Midler. Hvis alle de, som Nielsen har trøstet og hjulpet paa den ene eller den anden Maade, blev samlet, da vilde de udgøre en meget stor Skare.

Som Pastor A. S. Nielsen var god at komme til for alle, der trængte til Hjælp, og da især for enhver, som søgte Raad for Sjælekvide, saaledes var han ogsaa de syges Trøster. Og som Adam Dan rejste han meget ud, naar der blev kaldt paa ham andre Steder fra, eller han opsøgte Landsmænd her og der. Hjemme som ude førte han Ordet jævnt, men kraftigt, og aflagde altid i sin Forkyndelse et varmt og hjertevindende evangelisk Vidnesbyrd. Han vandt sig overalt mange hengivne Venner og blev almindelig elsket og set op til med Ærbødighed. Han samlede hele sit Arbejde om det rent kristelige. Denne Midtpunktsamling gjorde ham stærk i det, han ofrede sine Kræfter. Den folkeligt-oplysende Gerning, som ogsaa var nødvendig, laa ikke for ham; men han stod venligt overfor den. Kirkeligt var han mere grundtvigsk end Adam Dan. I hvert Fald fremhævede han meget stærkere den kirkelige Anskuelse. Daabspagten som Jesu eget Ord var hans Klippe og Skjold. I andre Henseender stod han Grundtvig fjernere. De fleste norske Præster havde ikke noget godt Øje til ham, og han maatte døje Mistænkliggørelse, Modstand og Forfølgelse af dem. Men de var ikke saa haarde ved ham som ved Adam Dan.

Nielsen var 39 Aar gammel, da han kom til Amerika,

medens Adam Dan kun var 23. Enkelte af dem, der meldte sig som deres Arbejdsfæller i de følgende Aar var paa Alder med Dan, andre var lidt ældre; kun meget faa var over 30 Aar. Nielsen var langt foran dem i Alder og Erfaring, og de gav ham fra Begyndelsen af Hædersnavnet Gamle Nielsen. Under det levede han sine Dage til Ende, og det kendetegner hans Stilling i Præsteskaren. Han var de fleste af de andre Præsters faderlige Ven og Raadgiver. De kom til ham i Glæde og i Sorg — ikke mindst naar de havde lidt Nederlag i deres Præstegerning, deres personlige Liv eller i Forholdet til Mennesker. Da klagede de deres Nød for „den Gamle“, og for det meste kunde de gaa trøstede bort. Han kunde opmuntre, styrke og vejlede og hjælpe dem til at finde de rette Stier. Han kunde ogsaa revse, naar det var paa sin Plads. Og han kunde hastigt følge med dem hjem — undertiden lange Rejser — for at faa bragt Orden og Fred til Veje, hvor noget var kommen i Urede eller gaet i Stykker. Og det hændte ikke saa sjældent i de unge Frimenigheder. Gamle Nielsen havde en frugtbar Livsgerning i den danske Kirke.

Det kirkelige Arbejde indtil 1878. Mod Slutningen af 1871 stod Adam Dan, A. S. Nielsen og N. Thomsen som de første i det kirkelige Arbejde, der ud fra Moderkirken her hjemme blev taget op blandt de danske Udvandrere i de Forenede Stater. De tre Mænd kendte ikke hverandre, vidste end ikke af hverandre at sige. Men det varede kun kort, før de fandt sammen, og allerede i Efteraaret 1872 stiftede de ved et Møde sammen med nogle Lægmænd „Kirkelig Missionsforening“. De vilde i Fællesskab arbejde paa at samle Landsmænd paa dansk og luthersk Kirkegrund.

Kort før havde Nielsen ordineret sin Følgesvend fra Rejsen til Amerika, R. Andersen, til Præst i Nybygden Waupaca i Wisconsin. Han flyttede to Aar senere til New York, hvor han lever og virker endnu. Saa var de 4 Præster, men blev snart flere. Hvert Aar øgedes nu Præsternes Tal med to eller tre, og i 1878 stod de 19 sammen i Arbejdet. Det var Skolelærere, Friskolelærere, Bønderkarle, en Løjtnant o. fl., som havde følt Kald til at hjælpe deres Landsmænd. For deres kundskabsmæssige Uddannelse havde nogle af dem læst enkeltvis hos Præ-

ster og faaet Vejledning i Præstegerningen. Andre havde været paa Askov Højskole, hvor der var bleven oprettet en Afdeling for dem, der vilde være Præster i Amerika. Blandt de 19 var 3 med teologisk Universitetsuddannelse, Præsterne J. A. Heiberg, H. Rosenstand og Jak. Holm. De blev der ovre i 5—6 Aar og har siden været Præster i Folkekirken herhjemme. De lever endnu.

De unge Mænd mødte paa Arbejdsmarken med meget forskellige Forudsætninger, Evner og Uddannelse. Men de tog alle fat med godt Mod og en ærlig Vilje til at gøre Gavn. De arbejdede hver i sin Menighed og rejste tillige ud omkring til andre Steder, hvor de kunde hjælpe Landsmænd — saaledes som det er nævnt for Adam Dans og Gamle Nielsens Vedkommende. Mange flere Danske fik nu Del i Glæden ved at komme med til danske Gudstjenester og at leve med i danske Menigheder. De første Aar var en grødefuld og frugtbar Tid, som de gamle, der har levet med i den, mindes med taknemlig Glæde. Gudstjenesterne blev holdt i Nybyggerhjemmene eller i de smaa offentlige Skolebygninger i Nybygderne. Der er Steder, hvor man har brugt Skolestuerne til Kirke i 10, 15, ja 25 Aar, før man magtede at bygge Kirke. Men mange Steder blev Menighederne saa store, at de inden længe byggede Kirker. Andre Steder — især i Byer — har man en Tid lejet amerikanske Kirker. Inden Udgangen af Halvfjerdserne var der ca. 70 danske Menigheder med knap halvsjette Tusind Mennesker. Tredjedelen af disse Menigheder var i Wisconsin, medens der var en halv Snes i hver af Staterne Michigan, Illinois og Iowa. De øvrige var i Minnesota og Indiana og ved Atlanterhavs-kysten.

Flere af Præsterne var udpræget grundtvigske, baade kristelig og folkelig set, og de fleste var mer eller mindre paavirkede i samme Retning. Derfor maatte den danske Kirke i det hele dele Kaar med Adam Dan og A. S. Nielsen i Forholdet til de strænge, mørke Nordmænd, der stillede sig fordømmende overfor det danske Kirkearbejde og søgte at drage saa mange Danske som muligt til sig. De stærkest dømmende Nordmænd hørte hjemme i „Den norske Synode“, som dog ikke fik mange Danske med sig. Den kunde ikke engang samle Nordmændene. I 1870 fik Pastor C. L. Clausen stiftet et andet Samfund:

„Den norsk-danske Konference“, og i den vilde han gerne have samlet Norske og Danske i Ening. Den fik ogsaa adskillige danske Menigheder, og flere unge Danske blev uddannet paa dens Præsteskole. Men selv i Konferencen var der ret stærk Uvilje mod „Grundtvigianerne“, uden at dens Forfølgelse af dem dog paa langt nær kunde sidestilles med Synodens. Clausens Samlingsplan kunde ikke gennemføres. Og efterhaanden fik den danske Kirke Lov til at arbejde i Fred.

Imellem den danske Kirkes Præster og i dens Menigheder var der i de første Aar Fred og god Forstaaelse. Vel var enkelte af Præsterne nærmest indremissionske, og i Menighederne var der mange Mennesker af samme Retning. Men som Præsternes Arbejde i stor Udstrækning var grundtvigsk præget, var Menighederne det ogsaa. Modsætningen mellem de to Retninger kom dog næsten ikke frem. Blandt Præsterne var der fra først af ingen, som var anlagt for Retningsagitation, og de havde alle andet og bedre at bruge Kræfterne til. Lægfolket tænkte mindst af alt paa at strides om Særmeninger. Glæden over, at der i det hele nu var Lejlighed til at samles til dansk Gudstjeneste i danske Menigheder overskyggede alt, ogsaa alle indbyrdes Forskelle.

Da nogle faa Aar var gaaet, var der en Sag, som optog Tankerne stærkt, og som der forhandlede meget om. Det var Spørgsmaalet om Organisation — om en fast Ordning, Arbejdets Deling, en Program- eller Bekendelses-Udtalelse, Love, Regler, Styrelse m. m. Der var voksende Stemning for at gennemføre noget i den Retning, saa der kunde blive et for alle synligt ydre Samfund i Lighed med de andre Frikirker i Amerika. „Kirkelig Missionsforening“ fik i 1874 Navneforandring og hed fra da af „Den danske evangelisk-lutherske Kirke i Amerika.“ Men først i 1878 begyndte Lovgivningsarbejdet med Vedtagelse af en Udtalelse, der lød saaledes: „De paa Kirkemødet i Neenah forsamlede Præster og Menigheds-Udsendinge erklærer sig at være „Den danske evangelisk-lutherske Kirke i Amerika“, som vil staa paa Moderkirkens Trosgrund og beslutter som Samfund at bære dette Navn overfor Staten.“ Aaret efter blev der vedtaget en Samfundsforfatning paa 6 Paragraffer. Den er bleven udvidet og ændret i Aarenes Løb; men selve Grundker-

nen i den: „vil staa paa Moderkirkens Trogrund“ er aldrig rokket.

Der var og er delte Meninger om, hvorvidt alt det Arbejde og alle de Tanker, der er ofret paa Lovgivningen, ikke hellere maatte have været brugt direkte til Livets Fremme. Gamle Nielsen var af dem, der tvivlede paa Organisationens Værdi. Hans Ideal var et Menighedsliv, som ved Ordets Forkyndelse, Bekendelsen og Lovsangen løftede og styrkede dem, der var med i det og virkede dragende udadtil. „Vi skal vogte os for alle stive Former“, sagde han. Lade Aanden alene raade. Vilde man søge Samfundsbaand og Fællesskab i Forfatning og Organisation, stod man stadig Fare for at skade det eneste virkelige Fællesskab i Tro, Haab og Kærlighed, og hvad der udsprang af det. Men Nielsen og hans Meningsfæller var de faa. De mange gik den Vej, de troede var den rette. Paa et Punkt bøjede de sig dog for Nielsen. Der blev i 1878 stillet Forslag om at vælge en Biskop. Stemningen var delt. Da holdt Gamle Nielsen en Tale. Deri sagde han bl. a.: „Det var ikke en Biskops Fortjeneste, at vi kom her over. Den levende Menighed sendte os. Vi skal stille tro paa Ordet af Jesu Mund, det være vor Biskop; intet andet kan bringe Fred og Forlig imellem os. For nærværende bryder jeg mig ikke om nogen anden Biskop end Gud Helligaand i Troens Ord. En kirkelig Myndighed i en menneskelig Person behøver jeg ikke. En Gang vil Menigheden trænge til og derfor faa Biskopper af Guds Naade, udvalgte af Aanden, Martyrbiskopper, som i den apostoliske Tid, der vil gaa i Spidsen for Hjorden, rede og villige til at sætte deres Liv til for den. Men den Tid er ikke nu.“ Den Tale var fældende for Forslaget; ingen kunde eller vilde fastholde det, bl. a. ogsaa af den Grund, at Nielsen var den eneste, der kunde have været Mulighed for at vælge til Biskop. Enkelte — især en enkelt Præst — har dog atter og atter ført Bispetanken frem og gør det jævnlig endnu. Men gamle Niensens Ord staar stadig lige stærke imod den.

Da Kirkearbejdet blev organiseret som en Samfundssag, tog Nielsen sin Part af det. Han vilde ikke holde sig tilbage, skønt han altsaa hellere havde set en anden Fremgangsmaade brugt. Han blev endog Gang paa Gang valgt

til Formand. Han blev ogsaa Samfundets Ordinator, og det var han uafbrudt, indtil han som gammel Mand ikke længer kunde magte mere Arbejde end det i den hjemlige Menighed.

Fra 1873 af var i nogle Aar foruden Præsterne tre Mænd i Virksomhed som missionerende Lægprædikanter. Tanken var, at det, der saaledes blev begyndt, kunde have udviklet sig til et fast Led i det kirkelige Arbejde. Men det blev senere helt opgivet.

Børneskole og Højskole. De, der sluttede sig til de danske Menigheder, brugte naturligvis det danske Sprog. Men alle havde ikke lige god Forstaaelse af Sprogets og det folkelige Aandslivs Værdi. De, der var kommen fra grundtvigske Kredse og havde været paa Højskole, saa her klarest, hvad det gjaldt om. De viste størst Kærlighed til Danskheden og arbejdede ivrigst for at bevare den hos sig selv og deres Børn saavel som i Menighederne.

Indvandringen fra Danmark til de Forenede Stater øgedes stærkt gennem Halvfjerdsaaarene, og Tilgangen til Menighederne kom i mange Aar udelukkende fra dem, der var født i Danmark. Men det blev dog ret hurtigt klart, at Fremtiden for den danske Kirke vilde afhænge af Børnene og de unge. Derfor kom der tidlig Tanker frem om at faa et dansk Børne- og Højskolearbejde begyndt. Det var da ogsaa kun naturligt, at det skete i de Frimenigheder, som stod i saa nøje Forhold til det grundtvigske Kirke- og Skoleliv i Fædrelandet.

Allerede i 1873 begyndte en Kvinde, Mrs. J. Nørgaard, den første danske Børneskole i Amerika. Det var i Manistee, Mich. Efterhaanden tog andre Kvinder og Mænd, ogsaa Præster, et lignende Arbejde op. Om Søndagene og Lørdagene (de er altid Fridage i den offentlige Skole) og noget af Tiden i de lange Sommerferier samlede man de danske Børn, fortalte for dem, sang og læste med dem, lærte dem at skrive Dansk og i det hele Brugen af Modersmaalet. Bibelhistorie, kristelig Børnelærdom, Danmarks Historie m. m. var Emnerne for den mundtlige Undervisning. Det Børneskolearbejde, der saaledes er bleven øvet, har haft en stor og god Virkning i den opvoksende Slægt.

I 1877 kom den unge Fynbo Rasmus Nielsen for

udelukkende at arbejde i Børneskolens Tjeneste. Han begyndte i Racine, Wis., den første danske Hverdags-Børneskole. Det var en Menigheds-Friskole, som skulde byde Børnene al den Undervisning, de skulde have. R. Nielsen blev nogle Aar senere Præst. Af den Slags Friskoler blev der senere oprettet nogle faa flere. I dem skulde der altsaa undervises i Engelsk, da alle Børn selvfølgelig skal lære det Sprog. Og alle Forældre ønsker, at de maa faa det lært saa godt som muligt. Netop for at naa det har de fleste Børn, som har gaet i Friskolerne, en kortere Tid søgt den offentlige Skole, da de der ikke alene kom til at læse og skrive Engelsk, men ogsaa lærte at høre og bruge det i langt større Udstrækning end i Menighedsskolen. Det er kun da meget faa danske Børn, som slet ikke har gaet i den almindelige fælles („common“) Skole.

Aaret efter, at R. Nielsen havde begyndt Friskolen i Racine, aabnedes den første danske Højskole. I 1876 begyndte Forhandlingen om at faa Højskolearbejdet i Gang. Ved Møder og i Bladet „Den Danske Pioneer“ tog mange Ordet for at anbefale Tanken. Ogsaa herhjemme fra kom der Tilskyndelse. Den unge Fynbo, Præsten H. J. Pedersen, der senere i mange Aar var Højskolearbejdets Førstemand, gav Sagen et godt Stød fremad ved at skrive, at den ikke maatte drukne i Forhandling. Nu maa der stemmes om den. „Send Stemmesedler til „Den Danske Pioneer“. Sedlen maa være firkantet og bære Mærket United States — One Dollar. Antallet af disse Sedler vil gøre Udslaget, saa enhver maa sende saa mange Stemmer, han vil. Modstanderne kan sende halve Dollars.“ Der kom mange „Stemmesedler“, og i Sommeren 1878 byggedes Elk Horn Højskole i den danske Nybygd ude i det sydvestlige Iowa. Nybyggerne hjalp godt til, især med Arbejde, for at faa Skolen rejst. Tømmeret skulde køres henimod 30 km over stærkt bakket Prærieland. Skolen var to Stokværk høj. Foroven var en Kirkesal, som en høj Trappe udenpaa Husets ene Gavl førte op til. Forneden var der Skolestue og Soverum til Eleverne samt to smaa Værelser.

Nordmanden Olav Kirkeberg blev Forstander, og den 1. November 1878 aabnedes Skolen med et Møde, som alle Egnens Danske var med til. Man sang „Hvad Sol-

skin er for det sorte Muld“, og Kirkeberg holdt Aabningstalen, der gjorde et meget stærkt Indtryk, gribende som den var. Han var en udmærket Foredragsholder. Han kunde male med Ord, og med Stemmens Klang og Billedernes Skønhed henrev han Tilhørerne. Saaledes virkede han paa Eleverne i de to Aar, han holdt ud i det meget anstrængende Arbejde som Forstander og som Præst for den vidstrakte Nybygd. Efter mange samstemmige Vidnesbyrd var Kirkeberg en sjælden dygtig Højskolemand. Han havde en lykkelig Evne til at føre den fri og stærke Tale, der vækker slumrende Kræfter i unge Sjæle. Som Præst vandt han Nybyggernes Hjerter. Han delte deres fattige Kaar og færdedes i Vinterkulde og Sommerhede til Hest ad de bakkede Veje for at besøge dem, og da især de syge. Og han maatte føre en haard Kamp mod Baptisterne. Han fortsatte sin Præstegerning i den danske Kirke længe efter, at han maatte slippe Højskolen; men nu har han i en Aarrække været Præst blandt sine nærmeste Landsmænd i norske Menigheder. Hans Storbefridt er dog Grundlæggelsen af det danske Højskolearbejde i Amerika.

Kirkebergs Medhjælper var den 23-aarige Vestjyde Kristian Østergaard, der havde uddannet sig paa Askov og derefter var Friskolelærer. L. Schrøder fik ham til at rejse over for at hjælpe Kirkeberg i Elk Horn, og han var med til under meget fattige Kaar at bryde Isen for den danske Højskole i en fremmed Verdensdel. Han blev i Elk Horn sammen med den næste Forstander H. J. Pedersen og fulgte i 1882 med ham til Ashland, Michigan, hvor Pedersen byggede den anden Højskole. I 1885 rejste Østergaard hjem og havde i 7 Aar Støvring Højskole ved Aalborg. Saa drog han atter til Amerika og har siden været Præst derovre. Bedst er han bleven kendt ved sine gode Fortællinger fra Danskernes Nybyggerliv i Amerika. De betydeligste af dem er „Nybyggere“, „Anton Arden og Møllerens Johanne“, „Et Købmandshus“ og „Dalboerne“. Han er Digter og hidtil den bedste Skildrer af Livet derovre. Som Adam Dan er han ogsaa Folkesanger, og hans Sange bliver mer og mer sungne, særlig af den opvoksende Ungdom i de danske Menigheder.

*

*

*

Den danske Kirkes første Aar havde været som en Vaartid med Liv og Grøde, Vækst og Udfoldelse. Den lille Spire fra 1871 var ved at udvikle sig til et Træ med mange Grene. Ved Nytaar 1875 skrev Adam Dan i „Kirkelig Samler“ bl. a.: „Vorherre har været god ved os. For 3 Aar siden var her kun 3 Præster og 3 Menigheder, som vedkendte sig den danske Moderkirke, medens vore Landsmænd paa mange Steder sukkede efter at høre det glade Budskab i den Aand og paa den Tunge, som de havde lært at elske i det gamle kære Fædreland, Nu samles Landsmænd paa over 20 Steder i dette store paa timelige Gaver rige Land om Guds levende Ord paa den danske Tunge, og 9 Præster arbejder som Ordets Tjenere i Menighederne. Den levende Lovsang, der har faaet Lyd paa Folkets Læber der hjemme mellem Bælter og Sunde, har ogsaa begyndt at tone hjerteligt i Vesterlide. Baandet er ikke bristet og skal ej briste, som binder os til Danmark, vor Moder. Hvad der er sket, er underligt for vore Øjne og er Guds gode, velsignede Gerning, som vi takker og lovsynger hans Kærlighed og Ejegodhed for.“

Disse Ord er Udtryk for, at der var Glæde og Frimodighed i den danske Kirke i de første Aar. Ved Udgangen af 1878 kunde der tillige tales om Glæden over den gode Begyndelse af Skolearbejdet.

III. Enkelte Træk fra Tiden efter 1878.

1879—1894. Efter de første Aars rige Bevægelse kom der en kort Tid med nogen Slappelse. Men snart gik det atter fremad med Arbejdet. Der blev stadig flere Landsmænd for den danske Kirke at virke iblandt. I 1880 var der omtrent dobbelt saa mange som 10 Aar før, og i 1890 var Tallet atter næsten fordoblet, idet der da taltes 135,000 indvandrede Danske i Staterne. Til dem kom saa Børnene, som var født i de danske Hjem, og de var efterhaanden bleven talrige. Der stiftedes stedse flere Menigheder, og midt i Firserne var der 40 Præster i Kirkesamfundet. Jævnside med det rent kirkelige Arbejde gik det, der tog Sigte paa at samle, oplive og oplyse paa folkelig dansk Grund. I 1880 stiftedes paa Elk Horn Højskole Bladet „Dannevirke“. Det blev snart overtaget af Sønderjyden Martin Holst, Cedar Falls, Ia.,

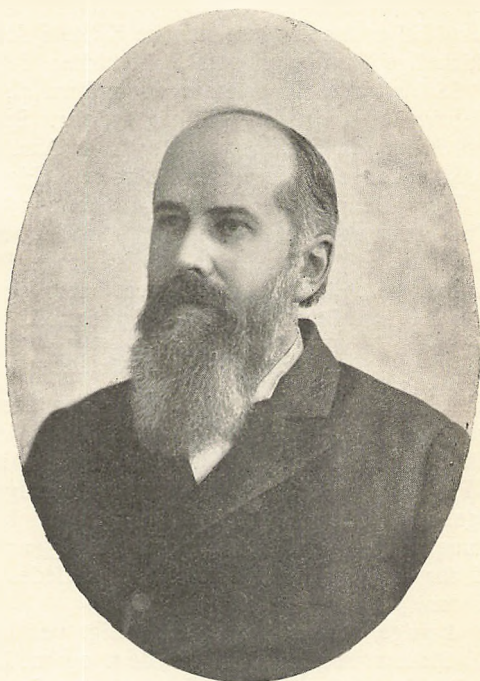
og det har nu i en Menneskealder været af den største Betydning for det danske Aandsliv paa kristelig Grund i Amerika. — Højskolearbejdet blev udvidet. I 1882 begyndte Ashland Højskole, Mich., i 1884 West Denmark, Wis., (som dog snart maatte standse) i 1887 Nysted, Neb., og i 1888 Danebod, Minn.

Paa den Tid rummede den danske Kirke i Amerika de samme kirkelige Retninger som Folkekirken i Danmark. Og fra 1886 af viste Modsætningen mellem den grundtvigske Retning og Indre Mission sig tydelig. Spændingen blev især stærk, da Samfundet efter flere Aars Forhandlinger i 1887 aabnede en Præsteskole i Højskolebygningen i West Denmark. Til dens Forstander blev valgt Pastor Th. Helweg, der siden 1881 havde betjent Menigheden i Neenah, Wis. Han gav de unge Præsteemner en stærkt personlig præget Undervisning og Paavirkning og fyldte sin Plads med stor Dygtighed. I Menigheden var hans levende, varme, evangeliske Forkyndelse til rig Opbyggelse for mange. Han var grundtvigsk, i adskillige Hovedpunkter endog udpræget; men samtidig var han meget selvstændig og ejendommelig i sit Arbejde og sine Tanker. Ved hans Side blev sat som Andenlærer Præsten P. S. Vig. Han var en klog og sindig Jyde (fra Koldingegnen), uddannet paa Askov, men nu Indre Missions Bannerfører, skønt han ønskede særlig at staa som Talsmand for den rene lutherske Lære, saaledes som han opfattede den.

De to dygtige Mænd havde vanskeligt ved at arbejde sammen. Modsætningerne mellem dem og mellem de to kirkelige Retninger i det hele førte til, at Præsteskolen blev nedlagt i 1892. Aaret efter dannede en Del af Indre Missions Præster og nogle Lægmænd „Missionsforeningen“, og i 1894 traadte 18 af dem ud af Samfundet sammen med en Række Menigheder. Dermed var Samfundet splittet; men det kirkelige Arbejde blev fortsat i Missionsforeningen og i den danske Kirke. 40 Præster blev tilbage i den, og sammen med dem stod over Halvdelen af de 120 Menigheder, som hørte til Samfundet, da Splittelsen blev fuldbyrdet. Hver af de to Retninger beholdt selvfølgelig sit Syn paa de kristelige Spørgsmaal. Det vilde have været skønt, om de fremdeles kunde have arbejdet sammen; men det lod sig ikke gøre. Det var

da bedst, at de skiltes, fordi de i et fortsat Samliv vilde have ødt Kræfterne i indbyrdes Strid.

F. L. Grundtvig. I Aaret 1881 var Grundtvigs yngste Søn, Frederik Lange Grundtvig, født 1854, med sin

F. L. Grundtvig.

Hustru rejst til Amerika og havde bosat sig ved Floden Sciocton i Wisconsin's Skove. Han vilde i Ensomheden søge at finde Klarhed over sig selv og Fred i sit Sind, og saa vilde han studere Naturen, især Fuglelivet. Det sidste gjorde han saa godt, at han senere skrev en videnskabelig Afhandling (paa Engelsk) om „Trækfugle-Sangerne ved Sciocton Floden,“ som bragte ham stor Anerkendelse. Han hørte om den danske Kirke og aflagde et Julebesøg hos Th. Helveg i Neenah. Det malede han siden i Liniere:

„Thorvald Helveg, grant jeg skuer
dig en Vintermorgen klar,
frem du under Kirkens Buer
Julens Barneglæde bar.“

Det hjalp til at kalde ham tilbage til Mennesker og til den kristne Menighed. Nogle indre Oplevelser virkede paa samme Maade. En enkelt fik afgørende Betydning for ham, og han meldte sig til Præstegerningen blandt Landsmænd. Gamle Nielsen ordinerede ham i September 1883 til Præst for Menigheden i Byen Clinton, Ia., ved Mississippi Floden, 225 km vest for Chicago. Her var han nu Præst i 17 Aar.

Det blev en rigt velsignet og derfor frugtbar Gerning, F. L. Grundtvig gik ind til som Præst i Menigheden og som Arbejder i den danske Sags Tjeneste. Han var Ordets Mand. Troens Ord var for ham Livets faste Grund. Selv var han udrustet til at føre Ordet som faa. Det var en Fryd at høre ham med sin kønne, rene, klangfulde og dog bløde Stemme forkynde det glade Budskab eller tale til det danske Hjertelag ud af det danske Aandslivs Rigdom og om Modersmaalets Ret og Ære. Varmt og gripende vældede Ordene ud af hans Hjertes rige Fylde, og mange Mennesker blev ved hans lyse Aands levende Tale knyttet fastere til Menigheden og hjulpede til at elske Modersmaalet og Aandens Skatte deri. Det var ikke alene i Menigheden i Clinton, hans Gerning fik Betydning. Han gæstede tit andre Menigheder, og han var altid med til Samfundets Aarsmøder, som holdtes skiftevis paa forskellige Steder, saa mange fik Lejlighed til at høre ham og lære ham at kende. Han blev elsket og set op til — og med god Grund. Alene hans høje, skønne Kæmpeskikkelse og hans paa en Gang ophøjede, i bedste Forstand dannede Personlighed og jævne ligefremme Færd blandt fattige som blandt rige vandt ham Hjerterne. I Vennelag fortalte han ypperligt og fik Samtalen til at gaa. Dertil ejede han Sangens herlige Gave, som han flittigt brugte baade der og ved Møder.

F. L. Grundtvig var Digter. Han skrev mange gode Digte og Sange. En Del af dem hører, ligesom Adam Dans og senere Østergaards, til de bedste i den ny dansk-amerikanske Folkesang. De er Udtryk for Tanker og Følelser, for Vilje og Arbejde, for Livet som det leves af

de vaagne Danske i Amerika. Udvandrerfolket finder sig selv i Sangene; derfor elsker det dem, lever og aander i dem. Der er andre, som har skrevet gode Sange. Men Grundtvig danner sammen med Adam Dan og Østergaard det Treklover, som paa Folkesangens Omraade har langt den største Betydning. Her er dog ikke Plads til at dvæle nærmere ved den Sag eller at anføre Vers af Sangene.

Men Grundtvig var ikke alene Præsten, Taleren, Vennen, Digteren og Folkesangeren — han var ogsaa Arbejds-mennesket, der vilde have noget udrettet og selv tog fat. Straks efter, at han var bleven Præst, tog han Tanken op om, at Kirkesamfundet skulde grundlægge Nybygder, som fra Begyndelsen kunde blive befolket af Mennesker, der vilde leve med i det dansk-kristelige Fællesskab. Han var Sjælen i Arbejdet for Tankens Virkeliggørelse, og allerede i Sommeren 1885 blev den første af saadanne Nybygder begyndt paa Prærien i det sydvestlige Minnesota under Navn af „Den danske Kirkes Koloni i Lincoln County, Minn.“. Den voksede sig stor og stærk og blev snart kendt som Danebod-Kolonien, fordi H. J. Pedersen her byggede Højskolen Danebod. I den og i Kirken førte Pedersen Ordet ejendommelig rigt og dybt. I 1893 var Grundtvig atter med til at grundlægge en Nybygd for Samfundet, denne Gang i Wisconsins dybe Skove ved Withee, hvor Gamle Nielsen blev Præst.

En anden Samlingstanke skyldes helt og holdent Grundtvig. Han saa det som meget vigtigt for den danske Sag i Amerika, at alle, der for Alvor vilde virke for at bevare og forplante dansk Sprog og Aandsliv, fandt hverandre og kom til at arbejde i Fællesskab for at løse Opgaven. Han mente, at Kirkesamfundet og Menighederne ikke kunde paatage sig at gøre alt, hvad der krævedes til Støtte for den danske Sag. Og der var Mennesker, som gerne vilde leve med i det danske Fællesskab, men ikke kunde slutte sig til Kirken. Dem ønskede Grundtvig stærkt at drage med ind i Arbejdet, naar de da kunde stille sig i et venligt Forhold til Kirken. Saa udkastede han Planen til et „Dansk Folkesamfund“, en Forening, der skulde samle alle, som følte sig bundne sammen i dansk-folkeligt Fællesskab. Mange blev grebne af den store Tanke, og Samfundet blev dannet. Det viste sig dog, at Drømmen ikke kunde virkeliggøres. Kun meget faa, om i det hele nogen,

udenfor Menighederne sluttede sig til, og fra Menighederne blev Tilslutningen heller ikke ret stor. Mange mente, at det danske Arbejde hørte saa nøje sammen med Kirken, at det maatte og kunde øves i den og af den. De har faaet Ret saa vidt, at det har vist sig, at ingen udenfor den for Alvor har taget det op. Andre var og er imod „Dansk Folkesamfund“, fordi de ikke kan tillægge det folkelige saa stor og selvstændig Betydning, som Grundtvig gjorde. De bekæmpede „D. F.“, der aldrig blev hvad Grundtvig tænkte sig. Dog har det udrettet betydelige Ting. I 1894 grundlagde det under hans Førerskab Nybygden Danevang i Texas, og i 1906 begyndte det en anden i en Skovegn i Minnesota; den fik Navnet Askov. Begge er kraftige gode Kolonier. Samfundet har ogsaa udgivet en ypperlig Sangbog, som Grundtvig samlede, og en meget righoldig Melodisamling, der væsentlig skyldes ham.

Da Præsteskolen i West Denmark var bleven nedlagt, og Kirkesamfundet deltes, blev det en Hovedopgave for den danske Kirke at faa en ny Præsteskole begyndt. Det var en trang og fattig Tid, baade økonomisk og aandeligt. Men der var Mænd, som ikke tabte Modet, og som derfor i Fællesskab løste Opgaven. Grundstenen til den ny Skole i Des Moines, Ia., blev nedlagt allerede i 1894. Grundtvig stod i første Række blandt dem, der rejste denne Skole. Det skyldes særlig ham, at den blev planlagt, ikke alene som en Præsteskole, end ikke som kun en Kirkeskole, men som et Universitet, et Arnested for den frie danske Aands Arbejde med al ægte menneskelig Forskning og for al ædel menneskelig Stræben i fredelig Forstaaelse med Kirkens særlige Gerning, men langt fra alt indbefattet i den. Over Skolen skulde Aandsfrihedens Banner vaje. — Grundtvigs to Stortanker: „Dansk Folkesamfund“ og et dansk Universitet staar i dyb Samklang og er nøje forbundne med hans Syn paa det danske Folks Opgave ved Siden af de andre Folkeslag i „Folkestævnets Land“, som han kaldte Amerika. Skoleplanen er ikke gennemført og bliver det maaske aldrig. Skolen i Des Moines er en Kirkeskole, hvor der uddannes Præster og Mænd og Kvinder til Lærergerningen. Og saa har den tillige en Ungdomsskole, der langt om længe er naaet frem til at virke som udvidet Højskole. Der arbejdes godt og

dygtigt efter Ordet: „Hvad du evner, kast af i de nærmeste Krav,“ og derfor maa Skolens Gerning sættes højt. Men Grundtvigs Ideal er ikke naaet.

Ved Siden af alt sit omfattende Arbejde i Menighedens og Samfundets Tjeneste var Grundtvig stærkt optaget af at studere Kirkefædrene for at finde den kirkelige Anskuelse stadfæstet. Han ofrede megen Tid herpaa og fik meget gennearbejdet. Nogle af hans Resultater er udgivet, men næppe rigtig taget i Brug, saa deres Betydning kan ikke endnu værdsættes. Hans Livsgerning ligger i hans trofaste Hengivelse i Arbejdet i det danske Menigheds- og Folkeliv i Amerika. Under et Besøg her hjemme i 1889 vakte han i Samtaler og ved en Række Møder Opmærksomhed for den danske Sag derovre. Hans hjertelige Tale og Sang gav Tilhørerne Indblik i Livet, som det leves af Landsmænd i det fjerne og viste Betydningen af, at Forbindelsen over Havet holdes levende. I 1900 rejste han hjem, men vilde gerne have været der over igen og have været knyttet til Skolen i Des Moines. Mange i den danske Kirke glædede sig til at se ham i Arbejde der; men Tanken blev opgivet. Grundtvig blev hjemme og traadte i „Kirkeligt Samfund af 1898“s Tjeneste som Rejsepræst. Snart blev han dog syg. Han laa længe, led meget og døde i Foraaret 1903. Hans Grav er paa Vestre Kirkegaard i København. Men rige skønne Minder lever efter ham blandt Landsmænd histovre.

1894—1914. I de sidste 20 Aar er der sket en rig Udvikling. Her kan kun medtages ganske lidt derom, nærmest for at vise, hvor stort Omfang det kirkelige Arbejde nu har.

I 1884 havde 6 danske Præster og 9 Menigheder med 1500 Mennesker meldt sig ud af „Den norsk-danske Konference,“ som C. L. Clausen havde faaet stiftet. De dannede et lille Samfund under Navnet „Det danske evangelisk-lutherske Kirkesamfund i Amerika.“ Det havde ikke nogen Forbindelse med den danske Kirke, men derimod med Indre Mission i Danmark. I 1896 var det vokset til at omfatte 57 Menigheder med over 6000 Mennesker og 42 Præster. — Missionsforeningen havde straks efter sin Udtrædelse af den danske Kirke ændret sit Navn til „Den danske evangelisk-lutherske Kirke i Nord-Amerika“, i daglig Tale forkortet til „Nordkirken“.

I 1896 forenede den og det fra Nordmændene udtraadte Kirkesamfund sig under Navnet „Den forenede danske evangelisk-lutherske Kirke i Amerika“, almindelig kaldet den forenede Kirke. Den fik stiftet ikke saa faa Menigheder og begyndte Missionsarbejde adskillige andre Steder, saa den havde sin Gerning i 127 Menigheder og paa 33 Missionspladser. I dens Tjeneste stod 63 Præster og 8 Missionærer, medens den danske Kirke ved samme Tid kun havde 41 Præster og næppe over 65 Menigheder.

De to Samfund har begge siden 1896 gjort god Fremgang. Den forenede Kirke har stadig holdt sig langt foran med Hensyn til Tallet paa Menigheder. I 1914 har den omtrent 200 imod den danske Kirkes 100, og den har ligeledes næsten dobbelt saa mange Præster: omtrent 120 mod 62. Derimod tæller begge Samfund lige mange Mennesker — man regner med et rundt Tal 20,000 i hvert. Gennemsnitstallet for Menighedernes Størrelse er saaledes 200 i den danske Kirke, men kun halvt saa stort i den forenede. I den findes ogsaa forholdsvis mange meget smaa Menigheder (med 25 eller færre Mennesker), medens den danske Kirke har de fleste store Menigheder (500 til 800 Mennesker). Dette Forhold staar sikkert i Forbindelse med, hvad der er hvert Samfunds Styrke og tilsvarende Svaghed. Den forenede Kirke er stærk i at virke direkte kristeligt missionerende. Den ofrer villigt for at holde Præster paa Steder, hvor der endnu er saa faa i Menighederne, at de ikke kan lønne dem. Den underholder ogsaa Missionærer i Japan, blandt Indianerne og blandt de Danske i Mormonlandet. Paa det Omraade er den danske Kirke bagefter; den støtter dog Santalmissionen. Og den samler Kræfterne om det hjemlige Arbejde, der ikke alene omfatter det kristelige, men ogsaa al god dansk Oplysning og aandelig Vækkelse. At den her har sin Styrke viser sig i den kraftige Ungdomsbewægelse blandt dem, der er født og vokset op i dens Menigheder, og i, at det er indenfor den, det allermeste af egentligt Højskolearbejde finder Sted.

Foruden de 40,000 Danske, der hører hjemme i Menighederne, søger mange flere Kirkerne og yder Bidrag til Præsteløn. Tallet paa dem kender ingen. Men selv om det er stort er det meget langt fra at omfatte alle Danske

i Staterne. Der lever nemlig nu 200,000, som er født i Danmark (i alt er ca. $\frac{1}{4}$ Mill. kommen her fra), og sagtens 300,000 født i Amerika. Mange af dem hører dog til amerikanske Kirkesamfund (baade det lutherske og en Del reformerte), til de norske Kirker og til de ikke-lutherske danske Kirkesamfund (Baptister m. fl.). Heraf forstaas det, at langt fra alle, som staar udenfor de dansk-lutherske Samfund, er ligegyldige eller staar Kirke og Kristendom imod. De to Samfund har dog store Skarer af Landsmænd at missionere iblandt udenfor Menighederne. Siden Skilsmissen har de i det hele og store arbejdet fredeligt Side om Side, idet de har samlet Opmærksomheden om hver sine Opgaver og ligesom vandret ad ligeløbende Veje fremad mod det samme Maal, selv om der har været enkelte smaa Sammenstød.

Der er bygget omtrent 230 Kirker, smaa og store. De dyreste har kostet tæt op imod 100,000 Kr. hver. 150 af Kirkerne findes i den forenede Kirke, omkring 80 i den danske. Antallet af Præsteboliger er over 130; til mange af dem hører større eller mindre Jordejendomme. Den danske Kirke har de 56, den forenede Resten. Hver af Samfundene har en Præste- og Lærerskole med en tilknyttet stor Ungdomsskole. Desuden er der i den danske Kirke 4 Højskoler, medens den forenede Kirke kun har 3. Antallet af unge Mænd og Kvinder, som aarlig søger de 9 Skoler, er over 700. Men de er ikke alle Højskoleelever; en Del faar særlig Uddannelse, f. Eks. i Handelsfag og i Forberedelse til videregaaende Studier. De fleste, som nu søger Skolerne, er født i Amerika. Af Forsamlingshuse og Børneskoler findes der mange. Ikke saa faa Møde- og Skolelokaler er indrettet i Underetager eller Halvkælderetager under Kirker. Den forenede Kirke ejer 2 Børnehjem, den danske Kirke 3. Der er 4 danske Alderdomshjem, de 3 udenfor Kirkesamfundene, medens det fjerde ejes af den danske Kirke. I den forenede Kirke har en Præst et Brystsyrge-Sanatorium med en Afdeling for gamle. Hvert af Samfundene har sit kirkelige Ugeblad og et Ugeblad for Almen-Oplysning, et Ungdomsblad og et Børneblad.

Alt dette viser Arbejdets ydre Fremtoninger. Og selv om det ikke oplyser noget om dets indre Værdi, saa godtgør det dog, at der er Kræfter i Virksomhed. „Der gaar

ikke Røg af en Brand, uden der er Ild i den.“ Lad alt det ydre være som Røgen, der viser sig og svinder — Kraften, der bærer det frem, er den Kærlighed til det danske kristne Menneskeliv, som lever i Hjerterne. Mennesker bygger ikke Kirker og Skoler og lønner Præster og Lærere — ofrer dertil store Pengesummer Aar efter Aar, uden at det er dem en Hjertesag. De to danske Kirkesamfund og Menighederne har Ejendomme til en Værdi af nær 6 Mill. Kroner, og Arbejdet koster aarligt henved halvanden Million, deraf over en halv Million til Præstelønninger. Alle disse Penge er givet og gives stadig ganske frivilligt, og der faas ingen Hjælp af Staten. Mangen Smaafarmer, som sidder og har sit jævne Udkomme ved at drive sin Gaard uden anden Hjælp end Kone og Børn, og som derfor maa slide haardt, ofrer 300 Kroner eller mere aarligt til Kirke- og Skolesagen. De fleste giver meget mindre, og for mange kniber det at faa begyndt paa det uvante. Men det er Offervilligheden, der bærer alt. Den vises baade af dem, der her hjemme fra var grebne af Kristentroen, og af dem, der først lærte at bygge paa den, da de i det fremmede Land kom ind i de ensomme og trange Kaar — og endelig af dem, der er vokset op i de danske Menigheder der ovre. De sidste har fra deres spæde Barndom fulgt Far og Mor til Kirke, og det er dem, der vil bære den danske Kirkes Fremtid.

Rasmus Laursen.

„Saa har jeg da set, at der er intet bedre, end at et Menneske er glad i sin Gerning; thi det er hans Del.“ Prædikeren 3, 22.

Det var et stort Tal af Mennesker trindt i alle Danmarks Egne, som med Vemod eller Sorg og med Taknemlighed gik ind i deres gode Minders Land, da de havde hørt eller set, at Rasmus Laursen var død. I dette Land var han lyslevende, og det vil han blive ved at være, saa længe nogen af hans mange Venner endnu drager Aande.

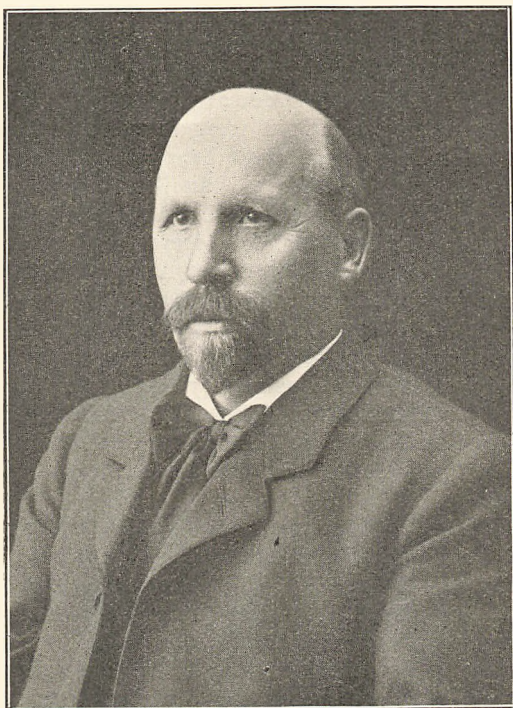
En stor Del af sin Venneflokk og sin Bekendtskabskreds vandt han sig i de Aar, han var Lærer paa Ollerup Højskole. Det første Aarsskrift, der udgaar herfra efter hans Død, bringer derfor hans Billede, og om Billedet ønsker jeg at slynge en Krans, for en Del flettet af Blomster, der groede i hans egen Have.

Men først skal her gøres Rede for nogle Mærkedage og Mærkeaar i hans Liv og Levned.

I.

Rasmus Laursen blev født d. 30. Oktober 1858 paa Honum Mark i Hvirring Sogn ved Horsens. Hans Forældre: Laurs Rasmussen og Ane Mette Jakobsdatter, var Husmandsfolk dersteds og havde en Ejendom paa omved 5 Tdr. Land. Udover sin Syslen med den paatog Faderen sig ogsaa en Del Daglejerarbejde. Han har sikkert i sin dobbelte Virksomhed maattet tage meget haardt fat, og saa opgav han den for at blive Forpagter af Klaks Mølle, der ligger i den sydlige Del af Sognet. Denne Stilling beklædte han i 7 Aar. Han flyttede da tilbage til Ejendommen igen, til hvilken han indkøbte en Del Jord, saa den blev paa 8 Tdr. Land, og det blev ham muligt at holde Hest til Driften. Dette „Sted“ var Rasmus Laursens

Barndomshjem, hvor han voksede op sammen med 7 Søskende, 6 Brødre og 1 Søster. Hans første Lærer næst efter Forældrene var Andreasen i Honum, en Mand, som helt var af den gamle Skole. Han blev et Aar, før Rasmus skulde konfirmeres, afløst af en yngre Lærer, som

Rasmus Laursen.

helt og fuldt sluttede sig til de grundtvigske Skoletanker. Den 13-aarige Dreng følte Forandringen, som var han fra Ørkenen ført ind i et Land, der flød med Mælk og Honning. Dog omtalte han aldrig, saa vidt jeg ved, sin første Lærer med Bitterhed; men med forstaaende Lune gengav han tit Træk af den gamle Skoles Maade at tage Tingene paa.

Fra sit ellefte Aar maatte han tjene som Vogterdreng

og efter sin Konfirmation som almindelig Karl, først hos Gaardmand Jakob Therkelsen i Flemming og siden hos Sognepræst Konradsen i Hvirring. Rasmus Laursen omtalte altid denne udmærkede Mand med stor Taknemlighed og Ærbødighed, og Pastor Konradsen fulgte med venlig Opmærksomhed sin Tjenestekarls senere Udvikling og Færd.

Det maa have været under Opholdet i Hvirring Præstegaard, at Rasmus Laursen blev stærkt greben af det Fremtidsmaal: at blive Lærer. For at faa Tanken virkeliggjort skrev han til Vilhelm Birkedal i Ryslinge. Rimeligvis har Brevet været i høj Grad præget af den grønne Ungdoms store Forventninger. I sit Svar foreholdt den gamle Ryslingepræst ham nemlig, at han ikke maatte have for store Tanker om sig selv. Koldere havde det Vand, Birkedal slog ham i Blodet, dog ikke været, end at han i sit 18. Aar drog over til Friskolelærer Appel i Ryslinge for at uddanne sig til Lærer i den frie Skoles Tjeneste. Efter 1½ Aars Ophold i Appels Hjem, hvor han foruden at nyde Vejledning ogsaa var Medhjælper i Skolegerningen, blev han Lærer ved Vester Hæsing Friskole paa Fyn. Her virkede han saa, indtil han fulgte sin stærke Trang til at udvide sine Kundskaber og fremme sin Udvikling ved atter at blive Lærling. Hans 25., 26. og 27. Aar var Vandreg og Læreaar.

I tre Gange 7 Maaneder opholdt han sig paa Askov Højskole, nemlig fra Oktbr. til Slutningen af April i Aarene 1882—83; 83—84 og 84—85. Desuden var han der 1 Maaned i Sommeren 83. Poul Bjerger skriver: „Vi har tre Vedtegnelser ved vore Elever, der siger, om der har været noget i Vejen med dem, om de har været almindelig gode Elever, eller om vi har været særlig glade ved dem. Rasmus Laursen har været mellem de sidste. Han fik et godt Udbytte af Skolen, og han havde en god Indflydelse paa de andre.“

Rasmus Laursen kendte en Mængde betydelige Mennesker. Flere Gange blev der sagt til ham selv, hvad han ved Lejlighed udtalte til Morten Eskesen: „Du kendte dem jo alle, som straalet har i Nord.“ Jeg tør ikke nævne Navne, som hører hjemme indenfor vort eget Lands Grænser; de vilde tage for megen Plads; men lad mig nævne nogle af hans Kammerater, hvis Virksomhed er falden udenfor Danmark, helt eller delvis: Peder Vig, Præst i

Amerika, Odmund Vik, Amtmand i Norge, Niels Dael, Frimenighedspræst i Høve (tidligere Præst i Tandil), Hans Povlsen, Karénmissionæren, Ingvald Sakshaug, Højskolelærer i Norge, Jens F. Jørgensen, Frimenighedspræst i Skærbæk, Sønderjylland.

Sommermaanederne i Rasmus Laursens Askovaar var meget lærerige for ham. 1883 gjorde han en længere Rejse i Norge. 1884 opholdt han sig i Sønderjylland, vistnok mest i Sundeved, saa sig godt om dér og hjalp for øvrigt en Del Familier med deres Børns Undervisning. I Sommerhalvaaret 1885 laa han som Rekrut i Fredericia. Han fortalte gerne om sin Soldatertid og altid paa en saadan Maade, at det kunde skønnes, uagtet det aldrig var sig selv han talte om, at han havde været en munter og pligtopfyldende Ungersvend, en god Kammerat og én af dem, der saa baade overordnede og ligestillede fra den bedste Side.

Rasmus Laursen forlod Vester Hæsing Friskole for at uddanne sig til Højskolelærer. Da han havde aftjent sin Værnepligt, var han velrustet til det Kald, hans Hu stod til, og farbar Vej i dette Kald fandt han straks og havde det lige til sin Død.

1885 blev han Lærer paa Nørre Ørslev Højskole paa Falster, hvis Forstander den Gang var Niels Højgaard, og da denne overlod Skolen til Theodor Jensen i Efteraaret 1889, beholdt Rasmus Laursen sin Stilling dér endnu en Række af Aar. Niels Højgaard siger om ham i et Brev: „Hans væsentligste Fag paa Nørre Ørslev Højskole var Danmarkshistorie — derunder Litteratur og Oldsagn — og skriftlig Dansk. Hans muntre Sind, gode Humør, hyggelige Omgang og hele hans personlige Væsen er jo saa godt kendt i Ollerup, at derom behøver jeg intet at meddele. Vi har kun gode Minder om ham.“

Fra Novbr. 1896 til Novbr. 1909 var han Lærer paa Ollerup Højskole. Geografi, Dansk, baade skriftlig og mundtlig, og Regning var de Undervisningsgrene, han havde med at gøre her.

Fra Novbr. 1909 til sin Død var han Lærer hos sin Ungdomsven Højskoleforstander P. Andresen, Vinding.

I de henvend 30 Aar, Rasmus Laursen var Højskolelærer, gav han sine „Timer“ et saadant Indhold af Lys og Glæde, at Eleverne ikke kunde lade være med at synes om ham.

I over 54 Aar var hans Helbred godt; men i hans sidste Leveaar tog en snigende Sot (Kræft i Leveren) Magten fra ham. I „Højskolebladet“ for 21. Avgust 1914 fandtes disse Linier:

Højskolelærer Rasmus Laursen, Vinding Højskole, døde den 15. August paa Sct. Maria Hospital i Vejle. Han blev syg for knap et Aar siden, men passede sit Arbejde baade Vinter og Sommer. Som Sygdommen stjal Kræfterne, blev den frimodige og glade Ungdomslærer mere og mere stille. Hans friske Ord og lyse Latter klang ikke som før blandt Eleverne. Men han blev ikke modløs; thi hans kristne Tro, der havde baaret hans Liv, blev ved at bære ham, ogsaa da det gik mod Døden. Derfor gjorde han sig trøstig rede til at gaa ind paa den anden Side.

II.

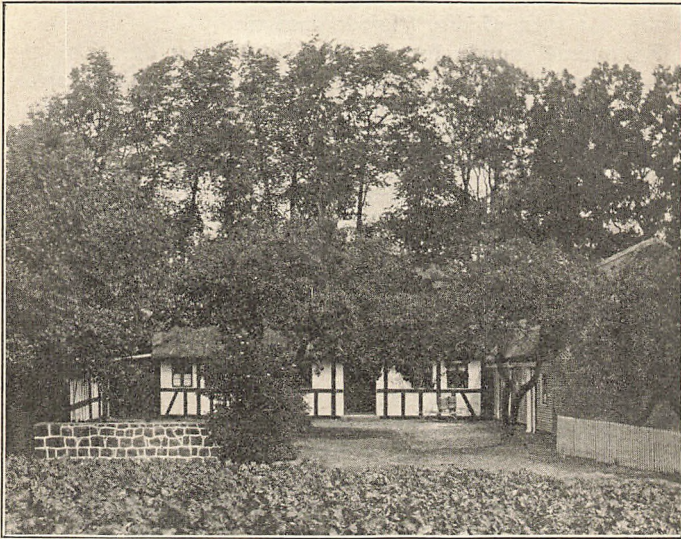
Poul Martin Møller, der ligesom Rasmus Laursen var født i Horsenseggen, kaldte sig „den vidt forrejste Mand.“ Kort efter hans Død skrev Søren Kirkegaard: „Ja, nu er han „vidt forrejst.““

Rasmus Laursen var gennem mange Aar den „vidt forrejste“, før han blev det i Evighedens Forstand. Han har gæstet de fleste af Evropas Lande: Norge, Sverige, Finland, Rusland, England, Frankrig, Holland, Tyskland, Østerrig, Schweiz, Italien og Spanien. Han har endda tillige set sig om udenfor vor Verdensdel. Sidst i Halvfemserne var han en Tur ovre i Afrika. Han holdt af at se Kunst og fik paa sine mange Rejser set de fleste af Evropas store Kunstsamlinger, mærkelige Mindesmærker og skønne Bygninger. Og han havde en stærk Trang til at kende fremmede Landes ejendommelige Natur og Folkeliv. Men først og fremmest elskede han, hvad der var ægte dansk. Og han saa paa alt med danske Øjne.

Naar Talen er om Kunst og Natur, bruges ikke sjældent Udtrykket „det maleriske“. Derved forstaar man det mangeartede, stemt saaledes sammen, at det paavirker Sindet som en tiltalende Helhed. Saa vidt mig bekendt bruges dette Ord ikke i Skildringer af Menneskenaturen. Men stred det ikke mod Sprogbrugen, vilde jeg kalde Rasmus Laursens Natur malerisk. Hos ham var en stor

Rigdom af Forskelligheder, ja Modsætninger, men ikke Modsigelser, stemte sammen til en herlig levende Enhed, den Personlighed, som saa mange Mennesker har haft Gavn og Glæde af at møde.

Det, som Folk først lagde Mærke til hos ham, var vel hans let vakte og stærkt vedholdende lyse Latter. Der var dem, paa hvem den kun virkede som umotiveret Støj.

Rasmus Laursens Hjem i Honum.

Kendte man ham mer end flygtigt, kendte man en god Del af Kilderne til hans kraftigt vældende Latter, da ikke blot forsonede man sig med den, men kom til at holde af den. En af disse Kilder var hans Sans for det pud-sige, det sære, det komiske. En anden og dybere var hans Taknemlighed for Livet. Med en lille Ændring af Ingemanns Sang om Fuglene kan det siges om Rasmus Laursen, at han takkede Gud for Livet og Lyset med Latter og nynnende Tunge. Naar han om Morgenen kom hen ad Gangen og ned ad Trappen, nynnede han tit paa en Sang, og hans „God Morgen!“ til den første, han mødte, blev ikke sjælden øget med en frisk Latter. Hvorfor lo

han? I Reglen var der, som man siger, „intet at le ad“. Jeg tror, han lo, fordi han var saa inderlig taknemlig for Livet. Og den Tro fik jeg ved en bestemt Lejlighed. I en Søndagstale paa Skolen havde jeg sagt, at Taknemlighed er Kilden til de varmeste Smil, den lyseste Latter og de bedste Gerninger. Da vi gik ned fra Foredrags-salen, sagde han til mig: „Naa, det var jo godt i Dag“ — deri laa vel, at det ikke altid var godt, og det havde han selvfølgelig Ret i —; „det er det bedste, jeg nogen Sinde har hørt af dig,“ føjede han til.

Fremmede kunde for en lille Tid tro, at der ikke var andet mærkeligt ved ham end hans usædvanlige Latter. Jeg mindes, at Evald Tang Kristensen var her engang til Middag og ved Kaffebordet et Par Timer efter. Stemningen var meget munter begge Steder, og han spurgte: „Hvad er her dog paa Færde i Dag.“ Det var vistnok Nanna, som svarede: „Ikke andet, end at Rasmus Laur-sen er her i Huset.“ — En anden Gæst, som for første Gang var sammen med Laursen ved Middagen og Kaffen, var senere paa Dagen inde at høre et Foredrag af ham. Da han kom ud derfra, sagde han til mig: „Hvor blev jeg dog forbavset over jeres Geografilærer, saa smukt, som han dog talte om Sønderjylland. Han kan rigtignok andet end le!“ Han havde fortalt om en Vandring i Dyb-bølskanserne. Efter den smukke lille Bog „Krigsminder fra Danevirke og Dybbøl“, af Christen Christensen, Gaard-ejer, Dons (Kolding. Konrad Jørgensens Forlag. 1886) gengav han mandigt og levende og med dyb Følelse et Par Træk om Løjtnant Anker. De skal gengives her:

D. 20. Marts tilsaa Lægen den saarede Anker og vilde have ham ud af Skansen og ind til Sønderborg, men dertil svarede han et bestemt Nej med den Forsikring, at han fejlede ingen Ting. Da Lægen var gaet, sagde Anker: „Jeg tror, at jeg vil op og gaa lidt omkring,“ hvorpaa han rejste sig med stor Møje; han saa meget afkræftet ud og havde ondt ved at holde sig paa Benene. Snart lagde han sig igen — formedelst Udmattelsen — ned paa sit Tæppe paa Jorden ganske stille og saa op mod den klare blaa Himmel. Det lakkede mod Aften, og Luften var stille og klar, man kunde se hans Læber bevægede sig, og straks derpaa sagde: „O, det gamle Danmark!“ Vi, som stod hos, trængte det saaledes til Hjærte, saa vore Øjne blev vaade derved.“

D. 18. April var baade Anker og Underkorporal Christen Christensen blandt de fangne. Den sidste fortæller: „Da vi kom forbi Avnbjerg i Nærheden af en Skov, blev der gjort et lille Ophold, og nu erfarede jeg af en Konstabel fra Skanse Nr. 2, at Løjtnant Anker var i Live, havde været forud hertil og havde flere Gange spurgt, om ikke nogen vidste, om jeg var levende eller død. Jeg op-søgte ham da, og jeg glemmer aldrig det sørgmodige Præg, der spejlede sig i hans Ansigt, da jeg fandt ham og saa' ham staa med Øjet fast fæstet mod Dybbøl Bjærg, hvor Kampen endnu rasede i al sin Heftighed. Da han saa paa mig, spurgte han paa sin sædvanlige deltagende Maade: „Hvorledes har De det?“ Med det samme fortrak hans Ansigt sig lidt, og Taare efter Taare rullede ned ad Kinderne; det gjorde et stærkt Indtryk paa mig; thi jeg havde aldrig set ham saaledes før. Jeg vidste snart ikke, hvad jeg skulde sige; jeg vilde gerne trøste ham, men følte, at mine Ord havde for liden Vægt til, at de skulde kunne trøste ham. Jeg kunde ligesom se, at hans Tanker gik baade højere og dybere, end jeg kunde række, og jeg sagde da, som det faldt mig i Munden: „Ja, Hr. Løjtnant, det er en sørgelig Dag, vi har oplevet; men jeg synes da, at vi har gjort vor Pligt!“ Dertil svarede han mig: „Ja, Pligten, den kan man jo sagtens gøre.“ I dette Svar laa sikkerlig dette: at det ikke var Pligten, der laa ham paa Sinde, men Danmarks Frelse. Det, som lød fra hans Læber, da han laa saaret ved Krudtmagasinet Dør, det tonede nu atter gennem disse Taarer: „O, det gamle Danmark!“

Jeg har gengivet disse to Træk saa udførligt, fordi jeg kan tilføje: I et offentligt Foredrag paa Skolen her har jeg selv hørt Rasmus Laursen fortælle om en Vandring i Sønderjylland. Han indledte med at sige: Man har kaldt Landet sønden Aa „vore Smerters og vore Minders Land.“ Han fortalte de gengivne Træk næsten slavisk nøjagtigt efter Christen Christensens Bog, og en saadan Stemning skabte han hos sine Tilhørere, at de selv førtes ind i vore Smerters og Minders Land. Men netop derpaa kendes jo den gode historiske Fortæller, at han er tro mod de virkelige Kilder, og at Fortællingen virker som om Kilderne vældede ud af hans eget Sind med Første-Udspringets Oprindelighed.

Saa stemningsfuldt han kunde tale, naar Æmnet krævede

det, saa løssluppen morsom kunde han være, naar han fortalte muntre Smaatræk. Hans gamle Elever vil minde disse jyske Historier fra hans Geografitimer eller fra Samtalerne ved Middagsbordet:

Rasmus Laursen formaner L. Bækhøj,
M. Grell ser forstaaende til.

I et stort jysk Hedesogn har man 6 Slags Øl, nemlig: Godt Godtøl, Godtøl og skidt Godtøl, godt Skidtøl, Skidtøl og skidt Skidtøl.

Jyden har Ord for at passe sin Mad samvittighedsfuldt.

I gamle Dage fik Vesttyderne et topmaalt Fad Kartoffler ind til hvert Par ved Bordet. Stiltiende gik de to til hver sin Side af Fadet, satte sig ned med den varme Kartoffelmur imellem sig. Først naar de ihærdigt havde arbejdet paa Murens Nedbrydning en Tid, var de i Stand til at se hinanden, og naar dette Øjeblik indtraf, standsede de Arbejdet lidt og sagde: „Go' Maa'n!“

Jyden er samvittighedsfuld og tænker sig godt om, naar han skal give Besked om noget og vil give Besked. Da en Jyde i Horsenseggen blev spurgt: „Hvad Vejr mon vi faar i Dag?“ svarede han: „Aa, det kan blyw baadde hudden og saadden, aa det kund' jo osse væ ved aa gi lidt Tordenwand.“

Naar han skulde karakterisere et Folk eller en Del af et Folk, havde han altid en Mængde Anekdoter paa rede Haand. Men Stof af en helt anden Art stod ogsaa i rigt Maal til hans Raadighed. Jeg kan i saa Henseende minde om det Foredrag, der er trykt i Skolens Aarsskrift for 1909: „Den fynske, sjællandske og jyske Linje i dansk Aandsliv.“ Her brugte han helt igennem lutter alvorligt Stof fra Historiens, Sagnets og Digtningens Verden, og han slutter saaledes:

„Vi kan hjælpe hinanden og lære af hinanden.

Af Fynboerne kan vi lære at holde Sjælens Øje rent og derved bevare den levende Modtagelighed, af Sjællænderne kan vi lære Inderlighed og Trofasthed, af Jyderne klog, sindig og viljestærk Udholdenhed i Kampen for det, der gælder alle.

Lad os da være tro hver mod sit og lære af hinanden som gode Børn til Gavn for vor gamle Moder — Danmark.

„Fynbo og Jyde og Sjællandsfar,
til et Hus vi alle jo høre;
Gud Fader os alle i Troskab bevar,
os alle til Enighed føre.“

Han kunde male et Landskab, saa det kom til at ligge i klart Lys for hans Tilhørere, og en Situation. Mange husker: En Vandring i Norge og Gadeliv i London.

Naa, vil maaske en kritisk fremmed Læser af dette udbryde: „Hvor grundtvigiansk! Det er Fantasien, Stemningslivet og nu og da den komiske Sans, denne Lærer

har talt til; men hvor har vi det rationelle, det fornuftmæssige, det borgerligt nyttige?" Jo, det var der ogsaa. Jeg har i en Time hørt ham gøre saa fyldigt og klart Rede for Sveriges Forfatnings- og Forvaltningslære, at jeg tvivler om, at nogen Ikke-Svensker kunde gøre det bedre.

I sin Behandling af Danmarks Geografi kom han i et Par Timer til at omtale dansk Kunst. Det „maleriske“ i hans Natur kom særlig stærkt til Orde i et Foredrag om Carl Blochs Værker. Latteren rungede, naar han tydeliggjorde Indholdet i de morsomme Billeder: „Scene i en Fiskerstue; en Dreng, der slaar efter en And“; „Et Maaltid (en gammel Kone, som mader et Par Børn med Søbe-kaal)“, „Munken som plukker Høns“, „Munken som har Tandpine“, o. s. v. Der blev stemningsfuldt stille, naar han talte om „Fiskerfamilier, som venter deres Mænds Hjemkomst ved et frembydende Uvej, fra Jyllands Vestkyst.“ Og han fik sine Tilhørere lagt Menneskelivets alvorligste Grundvilkaar paa Sinde, naar han talte om, at „Fængsler er mange Slags,“ og at Frihedslængslen drager Aande i dem alle, og den Tale førte han meget indtrængende med saadanne Billeder for Øje som Prometheus, der lænket til Klippen befries af sit lange Fangenskab af Herakles; den blindede og lænkede Samson, som drejer Kværnen for Filistrene, og „Christian II. i Sønderborg Fængsel.“ Men skønnest lød hans stiltfærdige Tale om Blochs bibelske Billeder.

For ikke at tage mere Plads i Aarsskriftet, end jeg har Lov til, og dog med Fare for lidt Gentagelse af det allerede sagte, slutter jeg af med nogle af de Mindeord, som jeg skrev til Billedet af Rasmus Laursen i „Højskolebladet“ for Fredag den 4. September.

„Han kunde rigtignok andet end le!“ Ja, det kunde han. Hans Læsestemme var — ligesom hans Talestemme — tit præget af den kønneste og dybeste Alvor, saaledes naar han læste Arnljot Gelline eller Jakob Knudsens Digt Broder Bent.

Hans dybe Alvor viste sig ogsaa i hans stærke Pligtfølelse som Lærer. Han forberedte sig meget samvittighedsfuldt til alle de Timer, der krævede Forberedelse, ligesom han havde søgt god Uddannelse, inden han tog Plads som Højskolelærer. Han gik vist ikke til et eneste Foredrag uden at have fuldt Rede paa, hvad han vilde sige, og hvorledes han vilde sige det.

Blandt det forskelligartede, som var godt forenet i hans Natur, vil jeg nævne hans store Lyst til at se sig om i Verden, langt uden for Fædrelandets Grænser, og hans store Kærlighed til alt det gode hjemlige. Det forekommer mig, at Rasmus Laursen ikke meddelte særlig meget i Samtaler om sine Oplevelser i Udlandet, Det Stof, han indsamlede dér, brugte han derimod i sin Undervisning, paa én Gang i rigt Maal og med den Begrænsning, en klog Lærer kræver af sig selv. — Rigest udfoldede han sig i danske Emner. Han talte og skrev vort Modersmaal fint og dygtigt; adskillige af hans Breve var værd at se paa Tryk for deres gode og levende danske Sprogs Skyld. Og i de ikke faa Lejlighedsdigte, han har skrevet, baade de skæmtende og de alvorlige, er der ægte Genklang af Folkevisetonen. Som en Prøve findes i dette Aarsskrift den Sang, han digtede til Anton Nielsens Jordefærd. Han sad inde med Kendskab til Sæd og Skik i Danmarks forskellige Egne. Og han var godt hjemme i Danmarkshistorien. I en Del Aar fortalte han Træk af Fædrelandets Historie for Børnene i en lille Skole her, og hans smaa Tilhørere glemmer ham aldrig, har flere af dem sagt. — Rasmus Laursens mange Udenlandsrejser fjernede ham ikke fra hans nærmeste. Han talte tit om sin Slægt og om Menneskene i den Kreds, hvor han havde levet som Barn. Og meget ofte fremdrog han muntre Oplevelser og alvorlige Minder fra Højskoledagene i Askov. Han talte med stor Beundring og Taknemlighed om Lærerne dér. Traf han sammen med gamle Askovitter, tog han sig et Bad i Ungdomsmindernes Kilde.

Endnu et Modsætningsforhold i Rasmus Laursens Sjæleliv skal fremdrages til Belysning af hans Ejendommelighed: Han var glad, meget glad, ved at være sammen med rigt udviklede Mennesker. Han kunde jo mødes med saadanne som Ligemand, og naar Samværet med dem blev festligt, havde han gerne sin gode Del deri. Han ikke blot talte vel i Samtale; han forstod ogsaa at høre. Biskop Münster skrev engang til Kamma Rahbek: „En af Deres Bestemmelser er just at tale med Folk, hvorved De gør dem baade Glæde og Gavn; det at tale med mange Slags Mennesker regner jeg for Deres Embedspligt.“ Da jeg for nylig læste disse Linier, maatte jeg tænke paa Rasmus Laursen. Men vilde han gerne være sammen med dem,

der kunde yde meget, var det ogsaa hans store Glæde at tage sig af dem, der særlig trængte til Oplysning og Vejledning. Han udbad sig det Hold Elever, der var mindst fremmeligt i Retskrivning, og han tog sig af dem med megen Omhu. Han forknyttede aldrig de skrøbelige: men paa sin Maade har han rakt mangan Discipel et Bæger koldt Vand. Han havde altid noget opmuntrende at sige dem, der havde de fleste og værste „Fejl“.

Rasmus Laursen blev en ypperlig Lærer i den danske Højskole, ikke alene eller mest ved sine medfødte Evner og den Udvikling, disse havde faaet, men særlig, fordi Evnerne var gennemglødede af den rette Ild.

Man har samlet Grundtvigs Livssyn i de tre Sætninger:

1. Aand er en Magt.
2. Aanden aabenbarer sig i Ordet.
3. Aanden virker kun i Frihed

Om saadanne enfoldige Sandheder midtsamlede Rasmus Laursen hele sin Personlighed.

Jeg takker ham for godt Samarbejde gennem mange Aar og slutter med Haabet om, at hans Minde længe maa være levende og virksomt viden om i vort Folk. Han ejede en god Del af dets bedste Egenskaber og gav af et kærligt og muntert Sind, hvad han havde faaet i Arv.

J. P. Kristensen-Randers.

Ved Anton Nielsens Jordefærd, Marts 1897.

Lærke liden — Sanger graa,
nu du sover sødt i Enge;
for de mange og de smaa
har du kvidret smukt og længe.

Lærke liden — fattig Fugl!
Du og varsled Vaar om Lande:
thi du længtes fra dit Skjul
mod de solbelyste Strande.

Lærke liden — da du sang
glad og fri i Fuglevrimlen,
fulgte du dit Hjertes Trang:
Tak og Pris til Gud i Himlen.

Lærke liden — og din Sang
gav de smaa en Fuglevinge,
saa paa den de sig opsvang
fra det lave og det ringe.

Derfor Tak! Du Sanger graa,
for din Kvidder over Vange
fra de mange og de smaa —
de har elsket dine Sange.

Rasmus Laursen.

En Mindefest.

Den 20. Marts blev der paa Højskolen holdt en Fest til Minde om Danmarks Trængselsaar. Alle Egnens Veteraner fra 64 var særlig indbudte; der mødte 21 fra 1864 og en fra 1848, den 89aarige Hans Mortensen. Til det offentlige Møde var der mødt saa mange Mennesker, som Gymnastiksalen kunde rumme.

Kristensen-Randers bød velkommen og sagde bl. a.: „Der ligger Vækst i store Minder, naar Mindet sig til Livet binder, siger Digteren. Og de store Minder, der knytter sig til dette Aar, skulde netop have deres Betydning for os ved at fremme Livets Vækst om det gode, danske Firkløver: Konge og Folk, Fædreland og Modersmaal“. Derefter holdt Kammerherre Castenskjold følgende Foredrag:*)

„Det var i December 1863, at 4. Fæstningskompagni blev dannet i Sønderborg. Det blev sammensat af Folk fra mange forskellige Afdelinger. Folkene kendte ikke hinanden, og de kendte ikke deres Befalingsmænd, hvad der er noget nær det uheldigste Forhold, der kan tænkes. Man begyndte straks at føre Skyts over i Dybbølstillingen, og snart var alle Kanonerne placeret. Det var saaledes ikke rigtigt, at Forsvaret ikke var forberedt, eller at vi ikke kendte Prøjsernes langtrækkende Skyts. Allerede i Januar paa pegede den øverste Artilleriofficer den Fare, der truede fra Broagerland. Noget andet er, at selve Stillingen ikke nær havde den Styrke, som den kunde og burde have haft, hvis den i Tide var bleven forsvarligt befæstet.

Vi stolede imidlertid alt for trygt paa Dannevirke, og det var os derfor en frygtelig Skuffelse, da vi den 5. Fe-

*) Dette Foredrag, saa vel som det meste af de Stykker, der gives af Taler, er taget efter Referat i „Svendborg Amtstidende“.

bruar erfarede, at Dannevirke var forladt. Nu skulde Dybbølstillingen øjeblikkelig sættes i Stand til at møde et Angreb. Jeg fik Ordre til at overtage Kommandoen i Skanse Nr. 9 og 10 og holde dem klar til Forsvar. Det var under de givne Forhold en næsten umulig Opgave, men heldigvis skete der intet Angreb straks.

Efter at have haft forskellige Kommandoer, blev jeg den 20. Marts beordret over i Skanse Nr. 2 og igen stillet under nye Forhold. Prøjserne opdagede hurtigt vort Krudtmagasin og rettede nu deres Ild særlig mod det. Men der var altid Frivillige nok til at dække Magasinet med Sandsække. Saa længe Prøjserne ikke havde faaet at alle deres Batterier paa Broager færdige, klarede vi os godt med vore riflede Kanoner. Og hvor strængt det end var, gik Arbejdet altid med Liv og Lyst.

Den 22. Marts aflagde Kong Christian Besøg i Skanse Nr. 2. Han stillede sig paa den mest udsatte Post og vilde ikke flytte sig. Vi aandede derfor friere, da Hs. Maj. var taget bort, uden at der var sket nogen Ulykke.

Næsten daglig havde vi faldne og saarede, men ingen tabte Modet. Vi maatte stadigt søge at holde Skydningen ved lige, for at Fjenden ikke skulde faa Indtryk af, at vi var saa svage, som vi faktisk var. Natten gik med, saa godt som muligt, at udbedre den Skade, de prøjsiske Granater havde forarsaget om Dagen.

Den 28. Marts forsøgte Prøjserne et Angreb paa vor venstre Fløj, men det blev tilbageslaaet. Saa planlagdes der en Overgang over Alssund. For at dække den blev Sønderborg skudt i Brand. Heldigvis blev det et saadant Uvejr den 2. April, at Prøjserne ikke kunde iværksætte Overgangen.

Et frygteligt Skue afgav Sønderborgs Brand. I vild Rædsel flygtede Folk med de Ejendele, de kunde bjerge, mens Granaterne slog ned iblandt dem. En enkelt Granat dræbte 26 Mand af 16. Regiment.

Der saas ogsaa smukke Eksempler paa Pligtopfyldelse. En ung Pige var saaledes ikke at formaa til at forlade sin Husbonds Hus, førend der kom en Vogn til at bortføre det Tøj, hun havde lovet at passe paa.

Man har beskyldt vore Soldater for at have benyttet sig af Lejligheden til at plyndre. Det er ganske uberettiget. Thi at nogle sultne Soldater, som ikke har faaet

Veteranerne, midt i forreste Række Kammerherre Castenskjold.

udleveret Naturalforplejning, fra et brændende og forladt Hus redder nogle Fødevarer, som ellers vilde blive Ildens Bytte, kan virkelig ikke kaldes Plyndring.

Ved en anden Lejlighed, da Naturalforplejningen var udebleven, skaffede vi os ogsaa selv Fødevarer. Og da vi forgæves søgte at faa opspurgt, hvem der skulde have Betalingen, er de aldrig blevet betalt. Saadan noget kan nu en Gang ikke undgaas i Krig, hvor det ikke kan gaa saa regelmæssigt til som i Fredstider. Jeg stjal ogsaa — nemlig 27 Skansekurve fra Ingeniørregimentet. Dette vilde ikke udlevere dem, og da jeg havde Brug for dem, tog jeg dem selv. Havde der været flere, havde jeg taget dem med. Og de kom til god Nytte i det Brohoved, hvor de blev anbragt. Efterhaanden som Prøjserne fik deres Batterier færdige og anbragt flere Kanoner, blev Stillingen i Dybbølskanterne stødse vanskeligere. Vi svarede igen, saa længe vi kunde, men vi kunde selvfølgelig ikke optage en virksom Artillerikamp mod en saa overlegen Modstander og skulde ogsaa sørge for at have nogle Kanoner i Behold til den ventede Storm. Navnlig Skanse 2 var Genstand for Prøjsernes varmeste Opmærksomhed. En af Kanonerne dér blev ødelagt af en fjendtlig Granat, men til min glædelige Overraskelse fandt jeg en ny paa dens Plads næste Morgen. Den havde mine Folk reddet om Natten — hvor, har jeg aldrig spurgt dem om.

Næsten uudholdelig blev Stillingen i Skansen, da Prøjserne fik ogsaa deres Frontbatterier i Stand, saa at der nu ikke mere var Dækning for os fra nogen Side.

Den 10. April kunde vi ikke skyde mere. Saa længe vi kunde give igen, var Humøret højt. Blev nogle af vore Soldater ramt, saa trøstede vi os med, at vi ogsaa fik Ram paa nogle Prøjsere. Som oftest skød for øvrigt Prøjserne for højt, saa de ikke traf vort Brystværn, men kun et Blokhus, hvor alligevel ingen kunde opholde sig. Men efterhaanden, som de fik Kanonerne indskudt, blev Skansen saa ramponeret, at Krudtmagasinet var det eneste Sted, hvor der var Dækning. Og det var et meget farligt Opholdssted, hvis en Granat skulde naa derind.

De Infanterister, vi havde til Besætning, kunde slet ikke være i Skanserne, men maatte grave sig ned i Huller et Stykke bag ved, hvorfra de saa blev beordret frem, naar der mentes at være Brug for dem. Med beundrings-

værdigt Humør fandt vore Folk sig imidlertid til Rette, selv under de mest fortvivlede Forhold, og søgte at tage de Afvekslinger, Situationen frembød. En Dag spurgte saaledes en af dem, om han ikke maatte laane en Voldriffel for at plaffe et Par nærgaaende prøjsiske Udkigsposter ned. Han var en god Krybskytte og skulde nok træffe, sagde han. Det var ingen Nytte til, men kunde det mere ham, saa kunde det ikke skade os. Han fik ogsaa Riflen, brændte løs og erklærede, at han havde truffet sin Prøjer, der „vendte sig i Skudet“. En Kammerat, der ogsaa forsøgte sig, vil dog ikke anerkende Rigtigheden heraf, da Prøjseren ikke havde vrælet.

Prøjserne rykkede imidlertid ustandseligt nærmere. Mærkværdigt var det forøvrigt, at de gik i den Grad forsigtigt frem. Man har næppe i Krigshistorien noget Eksempel paa, at en Angriber har fundet det nødvendigt at anlægge hele fire Paralleler mod en svag Feltstilling. Det var i det hele taget et slet ført Angreb, og Prøjserne har ikke Grund til at prale saa meget af deres Storm.

Forinden denne blev udført, var hele Dybbølstillingen saa ødelagt, at den var komplet uholdbar. Alle, der kendte Stillingen, var klar over, at den ikke kunde modtage en Storm. General du Plat tilbød den syge Overgeneral Gerlach at overtage Kommandoen og paatage sig Ansvaret for Stillingens Opgivelse. Men der kom fra København Ordre til, at Stillingen fremdeles skulde holdes.

Saa kom da Stormen den 18. April. Efter en overvældende voldsom Kanonild, rykkede Stømkolonnerne frem, og i Løbet af faa Minutter var de fleste Skanser erobrede. I flere af dem kom Prøjserne ind, før vore egne Besætninger kunde naa frem.

Kunde vi have holdt den tilbagetrukne Linie blot et Kvarter længere, kunde vore Reserver være naaet frem. Nu foretog 8. Brigade sit berømte Modstød, under hvilket den led saa frygtelige Tab, fordi Prøjserne da havde bidt sig fast i den tilbagetrukne Stilling, hvor vort Artilleri skulde have været placeret.

Jeg havde den Dag Kommandoen paa Nordre Brohoved og Kirkebatteriet og tror at kunne sige, at jeg gjorde min Pligt, saa godt, det under de fortvivlede Forhold lod sig

gøre, indtil jeg blev ramt af en Granatstump, der brat afsluttede min Løbebane som Kriger“.

Efter Mødet i Gymnastiksalen var der Fællesspisning; og der efter samledes man igen i Gymnastiksalen om Kaffeborde. Baade ved Fællesspisningen og her blev der holdt mange Taler. Foruden Skolens Lærere talte Pastor Clausen, P. Rasmussen, Brændeskov, Jørgen Pedersen, Egebjerg, J. L. Jensen, Staagerup, og Højskolernes Tilsynsmand, Dr. phil. L. Moltesen, der tilfældigt var til Stede. Der blev holdt mangan varm Tale for de gamle Veteraner; men især var Helten fra Skanse Nr. 2 naturligvis Midtpunkt for Opmærksomheden, med sin bramfrie Optræden, sin jevne Venlighed og især sin nøgterne og stærke Skildring af Dybbøldagene vandt han alles Hjerter.

Dr. L. Moltesen talte om ham som et Eksempel for Ungdommen: „Han har den Evne, som det danske Folk er ved at sætte til; Evnen til at stole paa sig selv, hjælpe sig selv og derved blive i Stand til ogsaa at hjælpe andre. Hvor trænger vi til at faa det til at lyde: Jeg *vil* klare mig selv.

At det kan lade sig gøre, staar Kammerherre Castenschiold som et Eksempel paa; han har gennemført, hvad han begyndte paa. Først tog han sin Ingeniøreksamen. Saa meldte han sig som frivillig, deltog i Krigen og gjorde uden Vaklen sin Gerning dér, indtil han laa blodig paa Valpladsen. Derefter optog han i Fredens Dage sit Arbejde med samme jernhaarde, ubøjelige Energi og Selvfornægtelse. — Han overtog sin Fædrenegaard Borreby i forgældet og yderlig forsømt Stand; og mens han selv levede i den yderste Tarvelighed og deltog selv i det groveste Arbejde, drev han sin Gaard frem til en Mønstergaard. — Derved blev han i Stand til at skabe sit stolte Værk og tillige i Stand til at yde sin Støtte til alt, hvad der kan tjene til at bygge vort Folk op. Der kan ikke ønskes noget bedre for den Ungdom, som skal bære vort Land i Fremtidens Dage, end at den maa tage dette Eksempel op til Efterfølgelse“.

Det vakte stor Jubel, at gamle Hans Mortensen, gav et Par af Schleppegrells korte, fyndige Taler. Ved Fredericia sagde han den 6. Juli 1849 før Udfaldet:

„Kaster Fjenden tilbage fra denne Stads Mure! Løber tappert Storm! Skyd paa kort Distance! Gaa paa med Bajonetten! Vis, at I er ærlige danske Mænd, og at det ikke blot var ved Kolding, 5. Linie vandt sin Hæder, Vorherre være med Jer!“

Inden Fremrykningen ved Isted 25. Juni 1850 sagde han:

„Har I noget i Brødposen og noget i Feltflasken?“

„Ja vel! Hr. General!“ svaredes der.

„Saa skal vi, Gud døde mig, slaa den tyske Armé, saa den aldrig skal blive samlet igen!“

Kristensen-Randers afsluttede med en Tak til alle, der havde bidraget til at gøre Dagen smuk og festlig. Og han udtalte: „Grundtonen i Dag, som i det hele taget i Minderne fra 64 kan egentlig samles i det ene Ord: Trofasthed — et Ord, der rummer de rigeste Muligheder baade her og for Evigheden. De Mænd, der kæmpede i 64, var tro mod det lille for os saa store: Fædrelandet. Og denne Troskab vil — haaber vi — have sin Belønning, ogsaa naar de har levet deres Liv til Ende.

Der var bleven sunget mange Sange under Festens Løb; nu sluttede man med: „Altid frejdig, naar du gaar Veje, Gud tør kende“.

L. B.

Grib Lejligheden.

Tale ved Morgenandagten den 28. Juni 1914.

Af Jakob Trier.

I Brevet til Menigheden i Efesus siger Paulus til sine Venner der, efter indtrængende at have opfordret dem til at sky alle Mørkets Gerninger og leve som Lysets Børn: „Se derfor nøje til, hvorledes I vandre, ikke som uvise, men som vise, saa I køber den belejlige Tid, efterdi Dagene er onde“. (Ef., 5—15). Og det vil jo sige: Hvis I vil bære Eder klogt og vist ad, saa skal I bruge den belejlige Tid, I skal gribe Lejligheden, mens den er der.

Dette er en erfaren Mands Visdomsord, og de synes mig ikke mindst at have Bud til Unge. Selv om I nu maaske synes, at Livet ligger dér for Eder saa langt, saa ved I jo dog ikke nogetsomhelst om, hvor mange Aar I skal leve her paa Jorden, og selv om I naede at komme til at sidde som gamle Mennesker, hvor kort Tid er det saa alligevel ikke. Derfor er det af saa umaadelig Betydning, at disse Aar, disse Dage, disse Timer, lige ned til de enkelte Øjeblikke bliver taget i Brug og anvendt til alt det, som er godt. Men her kan det vist ikke nægtes, at der er en stor Fare særlig for Ungdommen ved den megen Tid, der gaar til Spilde med det, som ingen virkelig Glæde eller Gavn er til, men ofte lige frem til Skade; jeg tænker for Eks. paa den megen Pjank og Pjat, den megen letfærdige Tale, de mange tarvelige Forlystelser og Adspredelser.

„Det er umoralsk at kede sig“ siger Biskop Martensen. Det er maaske for meget sagt, skønt der er sikkert en Sandhed deri. Men naar jeg siger: „Det er umoralsk at drysse Tiden hen“, saa er jeg sikker paa ikke at sige for meget.

Men hvad skal saa Tiden bruges til? Der kan naturligtvis være meget forskellige Meninger herom. Jeg

vil gerne her have Lov til at nævne tre Ting, som jeg mener absolut hører med for at bruge Tiden ret. Saa kan jo enhver afgøre med sig selv og sin egen Samvittighed, om jeg har Ret.

Jeg vil da først nævne det, som vi dog vel alle kan være enige om: Tiden skal bruges til at blive et dygtigt Menneske, ikke et Menneske, om hvem Omgivelserne siger: Han eller hun er da ogsaa et sølle Pjok, der intet gider og intet kan, men et Menneske, der ved sin Dygtighed er i Stand til at vinde andre Menneskers Agtelse og derved ogsaa kan faa Agtelse for sig selv, føle Tilfredshed ved dog i nogen Maader at fylde den lille Plads, paa hvilken man er sat her i Livet. Et Kendemærke paa et saadant dygtigt, ungt Menneske er dette: ikke at slaa sig til Ro med den én Gang vundne Dygtighed, men stadig stræbe efter i alt, hvad man har med at gøre, at yde det bedst mulige og gribe enhver Lejlighed til at udvikle sine Evner og udvide sine Kundskaber. Og det viser sig da ogsaa, at saadanne Unge, der tager fat uden at sky nogen Ulejlighed, de skal nok efterhaanden vinde fremad og blive til noget, rent bortset fra Begavelse, Held, gode Forbindelser og alt det andet, som Mennesker ellers tillægger saa stor Betydning.

Men hvis et Menneske blot tænker paa dette: at dygtiggøre sig til sit Arbejde, er der en Fare for, at Arbejdet efterhaanden helt kan komme til at sluge ham, saa han bliver en Slider, en Træl af sit Arbejde. Og det maa ikke glemmes, at hvor megen Glæde, der end kan følge med det at gøre et dygtigt Arbejde — ligemeget om det er i det store eller i det ganske smaa — det er dog ikke den dybeste Glæde i Menneskelivet. Den vindes først ved at leve i Kærlighed. Og derfor siger jeg til Eder: Brug ikke blot Tiden til at blive dygtige, men ogsaa til at blive gode, og det vil først og fremmest sige kærlige Mennesker. Det gamle Bud om at elske Gud af hele sit Hjærte og sin Næste som sig selv, det vokser vi Mennesker visselig aldrig fra. Det skal Du nok komme til at erfare, om Du ikke allerede har gjort Erfaringer derom: at jo mere Du kommer til at leve i Kærlighed, des rigere bliver Livet; og omvendt: hvor fattigt det Menneske er, som ikke har nogen at holde af og elskes af ingen. Men det at blive et kærligt Menneske kommer ligesaalidt som Dyg-

tigheden af sig selv. Derfor grib Lejligheden dertil, thi den tilbyder sig de utallige Gange, men det er saa langt fra altid, at vi bruger den.

Lad os for Eks. altid søge at være modtagelige overfor andres Kærlighed mod os, lad os befitte os paa at være taknemmelige derfor. Hvor ofte kan man ikke træffe Unge, der har saa let ved at blive misfornøjede og gnavne, og som omtrent altid har noget at gøre Vrøvl over og kritisere. Forældrene eller Husbond og Madmoder søger at glæde dem paa den ene og anden Maade, men paa Grund af den megen Misfornøjelse og Tværhed tabes Lysten dertil, og derved bliver det stadig mere vanskeligt at komme til at leve et smukt Liv i Kærlighed sammen. Og som det gælder om at være rede til altid at tage mod andres Kærlighed med det rette Sind, saaledes gælder det ogsaa om altid at være rede til selv at udvise Kærlighed.

Aah, der er saa mangfoldige Lejligheder dertil. Det er ofte ganske i det smaa: et venligt Blik, én tjenstvillig Haandsrækning, et kærligt Ord i rette Tid, hvor kan det ikke gøre godt! Derfor vær ikke for bange for at vise Din Kærlighed, ikke mindst i Dit Hjem. Det hænder undertiden, at Unge, der er lutter Smil og Ynde, naar de er ude hos andre, kan gaa derhjemme til daglig Brug med et rigtigt surt og ukærligt Væsen.

Der er en Sang, som jeg har haft Lejlighed til at synge adskillige Gange her paa Ollerup Højskole. Den begynder saaledes: „Hvis Du har varme Tanker, spar ej paa blide Ord. Giv mange, giv i blinde! Husk paa Du skal forsvinde snart i den mørke Grav“. Ja, det er sandt! Eller, hvis Du ikke forsvinder først, saa bliver det maa-ske Far eller Mor eller Ægtefælle eller Søkende, og saa kan der komme den Stund, som mange har følt som en af de bitreste i deres Liv, naar de bebrejdende Tanker mylrede frem ved den kære afdødes Baare. „Hvor var han dog egentlig god, hvor holdt jeg meget af ham, men aldrig fik jeg sagt ham det eller vist ham det, som jeg gerne vilde. Og nu er han borte, nu er det ubønhørligt forsilde. Ak, hvormed har jeg dog ikke forsømt her“.

Og lad mig nævne endnu ét, som kan være en Hindring for, at Kærligheden kan vinde Sejr. Det kan ske for os alle, at der kan komme en Kurre paa Traaden

overfor dem, vi lever sammen med. Men gaa saa aldrig og gem derpaa. Det er noget af det, der aller mest gør Mennesker smaa og faar det grimteste frem hos dem, naar de saaledes gaar og er fornærmede. Det kan være fælt for Omgivelserne at skulle se paa et saadant fornærmet Fjæs, men det er i Virkeligheden langt værre for den fornærmede selv. — Hvorledes var det Jesus en Gang sagde? „Vær velvillig mod Din Modpart uden Tøven, mens Du er med ham paa Vejen“.

Ja, dér har vi det! Ufortøvet, mens vi er med hinanden paa Vejen, mens der endnu er Lejlighed skal dette lille Mellemværende ud af Verden, inden det faar Lov til at sætte sig fast i vort Sind og blive til en hel stor Historie, som vi kan faa den frygteligste Besvær med at blive kvit. „Lad Solen ikke gaa ned over Eders Vrede“. Hvor meget kedsommeligt Vrøvl og Surhed kunde ikke undgaas, om vi altid fulgte disse Jesu Ord.

„Nej, nu forlanger Du virkelig for meget af mig. Han har gjort det eller det og sagt det eller det. Det skal jeg da vel ikke finde mig i. I alle Tilfælde, saaledes er nu min Natur, at naar Mennesker bærer sig saaledes ad over for mig, saa kan jeg ikke saadan lige paa en Studs forlige mig med dem“. Hvis en af Eder gav mig det Svar, saa vilde jeg dertil sige: Du har baade Ret og Uret. Det er meget muligt, at Du har et egenkærligt og uforsonligt Sind, men tro blot ikke, at Du er ene derom. Nej, det har vi nok allesammen, naar vi skal se nærmere til, og ethvert alvorligt Menneske vil have gjort pinlig Erfaring af sin egen Afmagt i saadanne Tilfælde. Men saa er der én Ting, som Du kan gøre, om Du da vil. Du kan gaa hen til ham, der som ingen anden har talt om, og i sit eget Liv vist, hvorledes vi Mennesker skal være sindede overfor hinanden. Vedgaa ærlig for ham, at Du formaar ikke dette ved egen Hjælp. Da kan Du være vis paa, at han svarer Dig ikke: „Ja, saa maa Du sejle Din egen Sø, saa vil jeg ikke have noget med Dig at gøre“. Nej, han siger derimod: „Men, kære, saa har Du jo rigtig god Brug for mig. Saa passer vi to godt sammen. Kom Du kun trygt til mig med al Din Uformuenhed, og jeg skal hjælpe Dig i Kampen mod Dit vanskelige Sind. Det kan godt være, at Kampen mangen

Gang vil blive haard, og den vil vare Livet igennem, men kommer Du med ærlig Vilje til, at det skal blive anderledes med Dig, skal Du ikke bukke under i denne Kamp, men jeg skal staa Dig bi og hjælpe Dig til Sejr“.

Men se nu er jeg ved det tredje og det vigtigste, som jeg saa gerne vilde være med til at opfordre enhver af Eder til at bruge Tiden til: at blive et kristent Menneske, et Menneske, der gaar hen og henter Hjælpen til at leve et dygtigt og kærligt Menneskeliv fra Jesus Kristus, den korsfæstede og opstandne Frelser.

Tro blot ikke den Tale, som maaske ogsaa har lydt til nogle af Eder, at Kristendom er ikke noget, der passer for Unge, det er kun for gamle og svage. Den Tale er grundfalsk, og den har gjort megen Skade, fordi saa mange Unge i Tankeløshed eller overfladisk Letsind har lyttet til den og fulgt den.

I Apostlenes Gerninger (24., 24—26) fortælles der, at da Paulus overfor Landshøvdingen Feliks havde aflagt et Vidnesbyrd om den kristne Tro, saaledes som netop han kunde vidne derom, idet han tillige havde mindet Feliks om den kommende Dom, saa udbryder Feliks: „Gaa nu for denne Gang; men naar jeg faar Tid, vil jeg lade Dig kalde til mig“.

Men den Tid kom blot aldrig for Feliks, fordi han ganske simpelt ikke vilde bruge sin Tid dertil, og saa gik han Glip af Lejligheden til at faa den største Rigdom og Velsignelse ind i sit Liv.

Hvor er der ikke mange den Dag i Dag ogsaa blandt Danmarks Ungdom, der bærer sig ad som Feliks. De har i og for sig ikke noget imod Kristendommen; der er slet ikke Tale om bevidst Kristendomshad eller gennemgribende Tvivl om den kristne Tro. Tværtimod, man kan godt lide af og til at lytte til kristelig Tale; man føler sig maaske endog løftet op i en kønnere, rigere Stemning end saa ofte ellers. Men med Hensyn til at træffe det afgørende Valg klart og bestemt: for eller imod, søger man som Feliks: „en anden Gang, naar jeg faar Tid“. Og dog gælder det her det største, det mest betydningsfulde af alt i et Menneskes Liv. Det drejer sig her ikke om et Arbejde, som lidt før eller senere ophører, ikke om Mennesker, som vi maa skilles fra, men om det Forhold, som er af Evighedsbetydning for hver eneste af os, Forholdet

til den evige Gud. Vil Du ved fra Dag til Dag, fra Aar til Aar at opsætte og stadig skubbe Afgørelsen ud i Fremtiden, leve Dit Liv saaledes, at Du kommer længere og længere bort fra Gud og bliver stadig mere fremmed for hans Naade, for saa tilsidst ved Døden at gøre den forfærdelige Opdagelse, som et Menneske kan gøre: nemlig at han eller hun ved den Maade, hvorpaa de har brugt de Aar, der blev dem forundt her paa Jord, har gjort sig selv ganske uskikkede til at leve i Samfundet med Gud? Eller vil Du af hele Din Sjæl tragte efter den Guds Naade, som ogsaa Du har faaet Del i ved Din Daab gennem Din korsfæstede og opstandne Frelser, vil Du fra Dag til Dag leve i aarvaagen Kamp mod alt det baade inde i Dig selv og udenfor Dig, som vil drage Dig bort fra ham? Se, det er Hovedspørgsmaalet i Dit og mit Liv, det Spørgsmaal, overfor hvilke alle de mange andre blegner. Derfor, kære, grib Lejligheden til at træffe Dit Valg, mens den er der. „Søg Herren, mens han findes, kald paa ham, mens han er nær!“ Thi ellers kan der ogsaa for Dig komme den Stund, da Dit Liv rammes af Ordet: „for silde“ og noget mere trist, noget mere sørgeligt kan ikke siges om et Menneskes Liv, heller ikke om et Ungdomsliv.

Maa jeg saa til Slut nævne endnu et Ord af Apostelen Paulus. Det findes i Brevet til Menigheden i Filippi (3—12). Der kan I finde det og — forhaabentlig — selv faa Lejlighed til at tænke nærmere over det.

Ordet lyder saaledes: „Ikke at jeg allerede har grebet det eller allerede er fuldkommen, men jeg jager derefter, om jeg dog kunde gribe det, efterdi jeg ogsaa er greben af Kristus Jesus.“

Selv om Apostelen skriver dette mod Slutningen af sit Liv, saa er det dog i sjælden Grad et Ord for Unge. Det er jeg ganske overbevist om, at hver den af Eder, som virkelig vil se sandt og ærligt paa sig selv, maa, naar I staar over for det, som Paulus her taler om: at kende Jesu Kristi Naade og oprejsende Frelserkraft, bekende som han: „Ikke at jeg allerede har grebet det eller er fuldkommen. Ak nej, det er saa langtfra, at jeg endnu har tilegnet mig Guds Naade i Vor Herre Jesus Kristus, saaledes som jeg skulde, og det er saa langt fra, at hele mit Liv, i Glæde og Sorg, i Hjemmet, ved Arbejdet, blandt Venner og Kammerater helt og fuldt er præget af

denne Guds Naade mod mig, lille Menneske. Men at I saa maatte kunne føje til som Apostelen: „Men jeg jager derefter!“ Ja, at I ret maatte føle, at her er det største af alt, her er det, som det først og sidst gælder om at kæmpe for og bruge sin Tid til at vinde! Saa vil I blive stadig mere nidkære i at benytte de Midler, som Gud har givet os til at komme ham nærmere. I vil blive mere nidkære i fra Dag til Dag at bede til Gud, at lytte til hans Ord, at komme i hans Hus, der hvor hans Menighed samles, og til hans Nadverbord.

Og ved saaledes at „købe den belejlige Tid“ til en sand og dyb Tilegnelse af Kristendommens livsalige Evangelium, skal I faa Lov til at erfare, hvorledes I derigennem faar ny Hjælp, Kraft og Velsignelse til at leve et dygtigt, et kærligt og i dybeste Forstand lykkeligt Ungdomsliv, et Menneskeliv med Evighedsskær over.

Gud hjælpe Eder alle, Gud hjælpe hver eneste af os at lære det bedre og bedre:

at bruge den kostbare Tid,
tjene Herren med al vor Flid,
saa skal vi nok komme hjem.

Amen!

Fædrelandet og Ungdommen.

Af Lars Bækhøj.

Fædrelandet.

Ved Elevmødet holdt jeg et Foredrag under ovenstaaende Titel. Det er Grundtankerne i dette Foredrag, der gengives her. Nu staar Krigens Uhygge over Europa, saa det er mere en Handlingens end en Ordets og Tankens Tid. Alligevel tænker jeg, at der kan være Jordbund hist og her for saadanne Overvejelser.

Spørgsmaalet om Fædrelandet er tidligt kommen mig ind paa Livet. I Skolen fik Historieundervisningen Glans af, at Læreren havde været med som frivillig i fire og treds. I mit Hjem diskuteredes ofte Politik; Provisorietidens Begivenheder og Personer staar prentet i min Erindring med uudslettelig Skrift; Attentater paa den russiske Kejser førte Tanken uden for Danmarks Grænser; og for min Barnefantasi blev Prøjsere, hjemlige Højremænd og russiske Enevoldsherskere Repræsentanter for det gode Menneskelivs Fjender, som det skulde være min Livsopgave at bekæmpe. I mit trettende Aar rejste mine Forældre til Argentina med hele Børneflokket. Jeg fik Kammerater og Venner blandt indfødte Argentinere, Italienerne og Spaniere; men bag de fremmede Forhold stod altid Danmark som Barndoms-Paradislandet; og i mit Hjem blev Barndoms sproget ved at lyde uforandret. Som Lærer ved den danske Skole i Tandel kom jeg midt op i Kampen om, hvorvidt man i fremmed Land skal bevare sit Modersmaal eller give sig det nye i Vold uden Modstand; og det blev nødvendigt for at kunne deltage i denne Kamp at faa klaret Spørgsmaalet om den enkeltes Forhold til de Værdier, som Fædrelandet gemmer.

De Tanker, jeg her fremsætter, har da mere Præg af,

hvad jeg har oplevet og tænkt end af, hvad andre kan have skrevet om dette Spørgsmaal.*)

Jeg vil da stille det Spørgsmaal: Hvad er Fædrelandet?

I vore ældste Kvad træffer vi ikke saadan et Ord som Fædreland. I Bjarkemalet, hvor der synges om Rolf Krakes og hans Mænds Kampe er der ikke et Ord om, at de stred for Fædrelandet. Kæmperne var tro mod deres Konge, for ham stred og faldt de.

Det samme gælder om Indskrifterne paa de mange Runestene, der er rejst over Stridsmænd. Harald Blaatand skriver paa den store Jellingsten, at han er „den Harald, som vandt sig hele Danmark og Norge o. s. v.“ Kongen er over Riget. Paa den lille Jellingsten hedder det, at Gorm Konge satte denne Sten over „sin Kone Tyra, Danmarks Bod.“ Hun tjener Riget ved at bøde paa det.

Først hos Sakse finder vi Udtrykket „Fædreland“; og nu begynder Kongens Person at træde noget i Baggrunden. Og saaledes udvikler Forholdet sig videre op mod vore Dage, da ingen — selv om han sætter nok saa stor Pris paa Kongen — vil tale om, at man gaar i Kamp for Kongen. I Stedet for Kongen træder nu Flaget som synligt Symbol; og Udtrykket gamle Danmarks Ære bliver det Ord, som er Samlingsmærket (Carl Ploug: „Paaskeklokken kimed mildt . . .“ og Grundtvig: „Det var en Sommermorgen . . .“).

Den Side af Begrebet Fædreland, der først kommer til Udvikling er da den, der kan udtrykkes saaledes:

Fædrelandet er Danmarks Rige.

I Sangen „Danmark dejligst Vang og Vænge“, der er omkring 250 Aar gammel, synges der kun om Danmark som det danske Rige, den danske Statsenhed og om, hvorledes dette skal værnes. Men naar Øhlenschläger for omtrent 100 Aar siden skal skrive en Fædrelandssang, saa begynder han: „Der er et yndigt Land o. s. v.“; og naar vore Digttere siden har sunget om Danmark, saa er deres

*) I Fjor udkom en Bog, Vilh. la Cour: „Fædrelandet“, hvori der er samlet en Mængde Udtalelser om, hvad Fædreland og Fædrelandsfølelse er; den er meget lærerig, selv om de nævnte Udtalelser er alt for løst sammenføjede.

Sange gennemvævet med Lovprisninger af den danske Natur. Danmark med de blødt rundede Bakker, de bugtede Aaløb, den brune Hede og den lyse Bøgeskov, alt omkranset af de syngende blaa Vover, det er mit Fædreland.

Chr. Winter ønsker, at han, naar han dør, maa kunne trække det danske Grønsværstæppe over sig og sin Seng.

Og Jeppe Aakjær gaar saa vidt, at han siger:

„Hvad var vel i Verden det fattige Liv
med alt dets fortærende Tant,
om ikke en Plet med en Dal og lidt Siv
vort Hjerte i Skælvinger bandt!
om ikke vi drog fra det yderste Hav
for bøjet og rynket at staa
og høre de Kluk
de Mindernes Suk
fra Bækken, vi kyssed som smaa!“

Fordi vore Fædre gennem Tusinder af Aar har levet i dette Land, er vi paa Legeme og Sjæl prægede af dette Lands Natur og Livsforhold, saa at vi fødes med Evner, som her bedst kommer til Udvikling; her smuldrede vore Fædres Ben, her randt deres Sved og flød deres Blod; og den Saft, der i Dag stiger i hint Træ, var kanske en Gang Blod, der strømmede gennem en dansk Ædlings Aarer; ja her er jo næppe et Støvgran paa Jordoverfladen, uden at det en Gang i Tiden har været i Berøring med en af vore Forfædre. Derfor kan vi rejse vidt om Lande og dér fyldes af Begejstring og Forundring over Naturen; men naar den danske Kyst toner frem i Synskredsen med sine runde Bakker, Møller og Kirker, Gaarde og Huse, sine krogede Veje og sin rolige træge Befolkning, da tænker man ikke paa, om der er skønt eller ej; men det hvisker ganske stille og vedholdende i én: her har du hjemme, her har du hjemme. Og man føler en underlig Lyst til at kaste sig ned og trykke sig ned i Jordens, Fædrejordens Favn.

Her har vi da en anden Side af Begrebet Fædreland, der kan udtrykkes saaledes: Fædrelandet er den danske Jord.

Da Grundtvig i 1850 skal synge om, hvad de Danske kæmpede for ved Isted, saa hedder det:

„ . . . for gamle Danmarks Ære
 da stred det danske Folk;
 ja, for den danske Tunge
 og for det danske Land
 stred Heltene de unge . . .“

Det er ikke alene gamle Danmarks Ære og Danmarks Land, men ogsaa den danske Tunge. Det er igen noget Nyt. Da Sakse skriver sin Danmarkshistorie henimod Aar 1200 beklager han, at de Danske ikke har kunnet Latin, saa de kunde have skrevet om deres Bedrifter paa dette Sprog. Han, som var en af sin Tids bedste danske Mænd, havde ingen Tanke om, at det danske Sprog var noget, som skulde udvikles og bevares. Først efter Reformationen kommer det danske Sprog til sin Ret. Hans Tausen, Kristian den Fjerde, Thomas Kingo, Ludv. Holberg, Brorson og Ewald hæver det op paa Højde med andre Landes Sprog som et brugeligt Udtryk for de højeste og dybeste Tanker og Følelser; og endelig naar det saa højt, som et Sprog kan naa i et Folks Omdømme, da Grundtvig i 1838 synger:

„Modersmaal er vort Hjertesprog,
 kun løs er al fremmed Tale;
 det alene i Mund og Bog
 kan vække et Folk af Dvale.“

Og alle Vegne, hvor der kæmpes for det danske Sprogs Udvikling og Bevarelse — enten det er ude eller hjemme — der er dette Feltraabet.

I Modersmaalet gemmes alle vore aandelige Værdier, saa at Kampen for Modersmaalet med det samme er Kamp for dansk Aandsliv, dansk Kultur.

Her er da en tredie Side ved Begrebet Fædreland, som kan betegnes saaledes: Fædrelandet er Modersmaalet, Aandslivet, Kulturen.

Endnu førend nogen af disse tre nævnte Værdier: Riget, Jorden og Sproget var til i Folkets Bevidsthed, fandtes der dog et Baand, som bandt Menneskene sammen. det var Stammefrændskabet. Udviklingen har jo været den, at en Folkestamme med sin Høvding eller sine Høvdinger drog ind i Danmark og tog Landet i Besiddelse; kanske er der flere Gange kommet nye Folk ind; men

inden vor Historie begynder, er de i al Fald smeltet sammen, saa der ikke kan skelnes tydeligt mellem dem; de levede saa længe sammen, at de følte sig stærkere bunden til hinanden end til andre Folk. De samles under én Konge. Det danske Rige blev til. Langt om længe gik det op for Folk, at den danske Natur var noget for sig. Og endelig blev de klar over, at Sproget ogsaa var en Værdi, som skulde værnes. Det havde man ingen Tanke om i 1660, da Svenskerne fik de skaanske Provinger, derfor gik det saa let med at gøre dem svenske.

Vi kan heraf se, at de forskellige Sider af Fædrelandsbegrebets Indhold opdages i omvendt Orden, saaledes at det, der var til først, bliver man sidst opmærksom paa.

Det er bleven vore Dage forbeholdt at skabe et Udtryk som den almindelige Valgret. Den Tankegang, der ligger bag ved dette Udtryk, er jo den, at alle danske Mennesker saadan i al Almindelighed, inderst inde er lige meget værd. Denne Tankegang fik et dejligt Udtryk i Grundtvigs Sang om den danske Menigmand i Istedslaget, hvor det hedder: „O, hvilke høje Sjæle bor i det lave her!“ og siden:

„Lad Skjaldesnækken bære
det Budskab over Strand,
om Adel, Dyd og Ære
hos Danmarks Menigmand.“

Danske Mennesker er uden Hensyn til, om de er højt eller lavt paa Straa, hinandens Brødre. Mine Landsmænd er Kød af mit Kød og Ben af mine Ben.

Vi maa da sige, at der er endnu en Side ved Fædrelandsbegrebet; og den kan benævnes saaledes: Fædrelandet er danske Mennesker, det danske Folk.

Vi fandt saaledes, at Fædrelandet bestaar af fire Elementer: Riget, Jorden, Sproget og Menneskene. Lad os nu et Øjeblik se paa, hvorledes disse Elementer forholder sig til hinanden i Værdi.

Spørger vi en Dansk i Udlandet, hvad det er, han længes efter i Danmark, saa vil han jo straks svare, at han længes efter at leve mellem danske Mennesker, høre det danske Sprog og færdes i den danske Natur, derimod vil han næppe udtale nogen Længsel efter Toldbetjente, Politi,

Rigsdagen og Regeringen eller noget af det, der repræsenterer Riget.

Dette peger i Retning af, at Menneskene, Sproget og Jorden er de livgivende Elementer; mens det, der hører til Riget og Staten, er som Skallen uden om. Fra de tre førstnævnte Elementers Side møder vi Mildhed og Varme, fra den sidstes oftest Haardhed og Kulde.

Vi kan endelig lære noget om disse Elementers Forhold til hinanden ved at se paa, hvorledes det gaar, naar et eller flere af dem ikke er til Stede.

Sønderjyderne er Danske; men de hører ikke til det danske Rige. De lever under stadig Vold og Forfølgelse fra det fremmede Riges Side. De synes ikke at være bleven ringere Danske deraf — tværtimod.

De Danske i Amerika hører ikke alene til et fremmed Rige, men de lever ogsaa i en fremmed Natur; og dog mener kloge og erfarne Folk, at Danskheden kan bevares i Amerika. „Vi vil elske den Jord, hvor vi bygger og bor . . . ; men vi vil være danske og leve som Folk!“ synger Fr. L. Grundtvig.

I Vikingetiden udvandrede Danske til England og Frankrig. De hører til fremmede Riger, bor i fremmed Natur og taler et fremmed Sprog; de har kun Stammefrændskabet med os tilbage; de kan ikke siges at leve som Danske. Paa den anden Side har vi Folk i Skaane og i Sydslesvig, der bor i gammel dansk Natur og har Stammefrændskab med os; men de har sluppet deres Fædres Sprog og dermed Deltagelsen i dansk Aandsliv. De kan heller ikke siges at leve som Danske.

Vi ser heraf, at det vigtigste Element næst efter Menneskene er Sproget med dertil hørende Aandsliv og Kultur, dernæst Fædrejorden og sidst kommer eget Statsvæsen eller det, vi har kaldt Riget.

Det har jo imidlertid vist sig, at et Rige godt kan holde sammen, uden at der er Stammefrændskab eller Sprogfællesskab mellem dets Indbyggere; og man har ud fra den Kendsgerning villet hævde, at Fædrelandsfølelse ikke betinges af, at disse Forhold er tilstede. Fælles Fordel og fælles Fjende kan naturligvis faa Folk til at holde sammen; og fælles historiske Oplevelser kan danne en Art Hjertebaand mellem Rigets Indbyggere; men det synes dog ganske selvindlysende, at intet Baand kan sammen-

lignes med det, der dannes af Modersmaalet og det fælles Aandsliv, naar der er Tale om at gøre et Folk til en Enhed.

Fædrelandskærlighed.

Om disse fire Elementer, som ovenfor er nævnt, slynger sig Fædrelandskærligheden; men det gaar ofte saadan, at nogen synes, at et af disse Elementer er vigtigt frem for de andre. Nogle hævder, at Riget er det første, andre at Folket er det; og saa opstaar der Partier; og Folk fradømmer i deres Partiblinthed hinanden Fædrelandskærlighed, selv om denne Følelse er lige saa selvfølgelig som Kærligheden til Forældre og Søsken.

Det er dog nok værd at gøre opmærksom paa, at der som noget af de fire Elementer skal være absolut vigtigst, saa maa det være Menneskene. Og det vil næppe heller vække Modsigelse, naar det hævdes, at al virkelig Kærlighed først og fremmest er Kærlighed til Mennesker. Folk taler nok om, at de elsker en Hest, en Cykle eller engelsk Bøf; men de mener det ikke. Al Kærlighed er Kærlighed til Mennesker, derfor maa ogsaa Fædrelandskærlighed først og fremmest være Kærlighed til Landsmændene; og i den Anledning kunde der nok være Grund til at mindes de Ord, der staar i Apostelen Johannes' 1. Brev, 3. Kap. 17. „Den, som har denne Verdens Gods og ser sin Broder være i Trang, men lukker sit Hjerte for ham, hvorledes bliver Guds Kærlighed i ham.“ Disse Ord kan med fuld Ret overføres paa det her omtalte Omraade. Det bør hedde saadan: Den, som lukker sit Hjerte for sin Landsmand i Nød, hvorledes bliver Fædrelandskærlighed i ham.

Meget vilde komme til at se anderledes ud, om den Tankegang kunde vinde frem, at Kærlighed til Fædrelandet er i første Omgang Kærlighed til Menneskene. Menneskene er Grundlaget; for deres Skyld er Jord og Sprog og Rige til; og det at øge Rigets Ære, Storhed og Magt til Folkets Skade, det er lige det modsatte af at vise Kærlighed til Fædrelandet. For Folkets Skyld skal Fædrejorden værnes, for Folkets Skyld skal Sproget udvikles og bevares, og for Folkets Skyld skal Riget forsvares.

Det er imidlertid meget lettere at begejstre Folk for et

Navn, en Idé, et Symbol end det er at faa dem til at elske Mennesker, og saa nøjes man med det. Men de Folk, man saaledes faar begejstret for en Idé, kan begaa de forfærdeligste Grusomheder i denne Idés Navn. I Korstogstiden grebes Hundredtusinder af Vesteuropæere af Begejstring for Tanken om at udfri det hellige Land af Muhamedanernes Hænder; og da de efter utrolige Lidelser drog ind i Jerusalem, saa helligholdt de Indtoget ved at nedhugge Kvinder og Børn og fredelige Folk i Tusindvis; at Kristendommen var Kærlighedens og Mildhedens Religion syntes ingen at mindes.

Under den franske Revolution førte man blandt andre en Dag Madame Roland til Retterstedet for at halshugge hende. Hun havde været en begejstret Forkæmperske for Friheden; nu skulde hun dræbes for Frihedens Skyld. Da man førte hende forbi en Statue af Frihedsgudinden udbrød hun: „O, Frihed! hvilke Forbrydelser er der ikke begaaet i dit Navn!“ Friheden var her bleven et Navn, der var løsrevet fra Virkeligheden; ingen syntes mere at tænke paa, at Friheden var til for Menneskenes Skyld.

Den 29. Juli udsendte Kejser Franz Joseph et Manifest til sit Folk, hvori det hedder: „En hadefuld Modstanders Intriger tvinger mig til efter lange Aar af Fred at gribe til Sværdet til Hævdelse af mit Monarkis Ære, til Beskyttelse af dets Anseelse og til Sikring af dets Besiddelser. Jeg stoler paa mine Folk, der . . . altid har været rede til de tungeste Ofre for Fædrelandets Ære, Storhed og Magt.“

* Fædrelandets Ære, Storhed og Magt. Det er den Fane, man kæmper under baade i Østrig og Tyskland; og der synes ikke hos de ledende at være en Tanke til overs for de Mennesker, der bor i Riget. Thi der kan jo blandt roligt tænkende Mennesker ikke være Tvivl om, at Menneskene i alle de Lande, der nu fører Krig, var hundredfold bedre tjent med, om Sagen var bleven afgjort ved Voldgift, som Serbien foreslog. Men Fædrelandets Ære, Storhed og Magt krævede Krigen, og saa kom den. Man fristes til at udbrøde: „Fædreland, hvilke Forbrydelser er der ikke begaaet i det Navn!“

Fædrelandskærlighed er Kærlighed til Mennesker; og alt, hvad man ellers vil foretage sig, som ikke er til

Folkets Gavn, om det saa Hundrede Gange kaldes til Fædrelandets Ære, saa er det kun Løgn og Humbug.

Kunde man faa saadan et Udtryk som Fædrelandets Ære byttet om med et Ord som Folkegavn, taget i dybeste Betydning, saa vilde megen forloren Fædrelandsfølelse forsvinde.

Ungdommens Forhold til Fædrelandet.

Barndomstiden er Selvhævdelsens, Egenkærlighedens Tid; i Ungdomstiden begynder Hengivelsestrangen at glimte frem; hos et ædelt Menneske vinder Hengivelsestrangen mere og mere frem paa Selvhævdelsens Bekostning i Manddomsalderen; og i den gode Alderdom er Hengivelsestrangen helt overvejende, da slippes alt til Fordel for den næste Slægt.

Ungdomstiden er Begejstringens Tid. Begejstring er netop — saadan som vi lærer den at kende i Virkeligheden — en Blanding af Offervillie og Egenkærlighed, Hengivelse og Selvhævdelse. Der er i Reglen ikke hos den unge endnu Kraft til at elske Mennesker, men derimod nok til at begejstres for et Symbol, en Fane, en stor Opgave, der ligger saa langt ude i Fremtiden eller saa højt over Virkeligheden, at den ikke straks kræver stort af vor Kærlighedsevne. I den Tid møder vi — om alt gaar, som det skal — Fædrelandet; og Tanken om at kunne hengive os til at tjene det, løfter os ud af de daglige Folder og op over den smaatskaarne Virkelighed, der omgiver os.

I det før nævnte gamle Digt, „Bjarkemalet“, hedder det om Rolf Krake: „Saa stundede han mod Striden som Strøm imod Hav.“ Her er et udmærket Billede paa Ungdomslængslen. Rolf Krake længtes efter Striden, som Strømmen længes efter Havet. Hvem har i et Bjergland enten paa Jernbane eller til Vogns kørt i nogle Timer langs en Elv eller Flod uden at faa et stærkt Indtryk af Vandets evige Higen mod Havet. Og lad os slippe den nøgterne Virkelighed et Øjeblik og spørge: Hvad længes Strømmen mod Havet for? Jo, Strømmen vil blande sit Vand med det store Havs, vugges og bæres, hvile i og favnes af det evigt bølgende, uendelige Hav. Derfor iler Strømmen af Sted gennem snevre Dale, hviler

ud i brede Søer og styrter videre gennem Fosser og Fald til den naar sin Hogens Maal. Saa stundede han mod Striden som Strøm imod Hav. For Rolf Krake var Striden det samme som Havet for Strømmen; naar Sværdene hamrede paa Skjoldene, naar Spydspidserne skar sig gennem Brynjeringene, naar Luften var fuld af Kampraab og Dødsrallen, saa følte han, at han levede, saa favnede Livet ham og bar ham højt op over dagligdags Smaatterier, saa han følte et Pust af Evighed over sig.

Se saaledes længes enhver ung efter Livet, længes som Strømmen mod Havet efter at favnes og favne, efter at bæres og blive baaret af det stærke Menneskelivs bølgende Hav.

Gennem vor hele Barndom og første Ungdom har vi nydt godt af alt det, Fædrelandet har at give os; naar vi bliver voksne, saa begynder det at stille Krav til os. Saa lyder det til os: Vil I forplante, opdrage og værne Slægten? Vil I elske og udvikle Sproget og værne om de Rigdomme, som deri er gemt? Vil I dyrke Jorden bedre, end Fædrene har gjort, saa den kan fremtræde i rigere og skønnere Skikkelse for hvert Aar? Og vil I værne om Danmarks Rige, at det kan bevare sin Frihed og Uafhængighed og vedblive at være et Hjemsted for ædelt Menneskeliv?

Disse Spørgsmaal lyder hver Gang en Slægt er ved at gaa i Graven. Og tit ligger der en ængstelig Klang i Spørgsmaalet. Thi alting beror jo paa, om Ungdommen vil tage Opgaverne op. „Den, som ikke nogen elsker, har ingen Ret til at leve!“ staar der i en af Selma Lagerlöfs Bøger. Fædrelandet kan ikke bestaa, dersom Ungdommen ikke elsker det.

Saa snart Ungdommen saa melder sig rede til Tjeneste, saa lyder der Røster fra alle fire Verdenhjørner om, at dersom den unge ikke gør det eller det, saa er han ikke værd at kaldes dansk. Alt dette bør tages med stor Ro; de, der raaber saadan, har aldrig Ret. Den, der er født af danske Fædre i Danmark og ønsker at blive ved at være dansk, er dansk, enten han saa gør Landet Skam eller Ære.

Idealerne skifter for hvert Slægtled; det er ikke givet, at det, der forekom vore Forældre at være den højeste Form for Offer i Fædrelandets Tjeneste, er det i vort Slægtled. Og det gælder om, at Ungdommen „lejrer sig der, hvor den tror, Fremtiden gror.“

De allerfleste unge vil jo komme til at staa over for Spørgsmaalet om at ofre Livet paa Valpladsen for Fædrelandets Skyld. Og mange vil sige, at her er den højeste Form for Hengivelse; thi — siger man — „ingen har større Kærlighed end den, at han sætter Livet til for sine Venner!“ Men naar nu alle gode Kræfter i vor Tid arbejder paa Krigens Afskaffelse, saa kunde det jo se ud, som om vi derved vilde blive berøvet Lejligheden til at bringe Fædrelandet det største Offer.

Men saaledes er det ikke. Det største Offer, vi kan bringe, er det Offer, der kræves af os i Øjeblikket. Dersom Fædrelandet trænger til, at vi skal dø for det, ja, saa er det det største Offer; men til andre Tider kan det være et større Offer at leve end at dø.

Tænk paa Olav Trygveson i Slaget ved Svold, der kunde han godt være undsluppet Fjenderne; men hans Krigerære krævede af ham, at han skulde vende om og kæmpe. Hjemme i Norge stod man i Tiden derefter og spejdede med Længsel mod Syd: „Kommer ikke Olav Trygveson?“ Norge trængte til hans Kongehaand; men han ofrede Fædrelandets Sag for at hævde sin Krigerære. Her havde det været større Offer, om han havde baaret Skammen ved at flygte, saa han havde reddet sit Kongearbejde for Norge, end det var at gaa i Døden.

Ja, det er slet ikke overdrevet at sige, at det er langt sværere at leve for sit Land, end det er at dø for det. Til at dø frivilligt for sit Land kræves nogle Dages, Ugers eller Maaneders Begejstring; til at leve for sit Land i Ordets stærkeste Betydning kræves et livslangt Arbejde i daglig Kærlighed. Vi behøver ikke at bevare Krigen for, at Ungdommen kan faa Lejlighed til at ofre sig for Fædrelandet.

Krigen er en afskyelig Skamplet paa vor oplyste Tids førende Magter. I disse Dage staar der ca. 3 Millioner Mænd i deres kraftigste Alder overfor hinanden ved den fransk-tyske Grænse. Fra en Femtedel til en Fjerdedel af dem vil efter al Sandsynlighed blive dræbte eller lem-læstede; naar det er sket, saa skal man til at forhandle sig til Rette. — Men hvorfor kan man ikke gøre det straks?

Krigen kan afskaffes, dersom den store Befolkning i de førende Lande vil det, og det gælder om at faa al den forlorne Glans trukket af Krigen, saa dens eget djævelske

Ansigt kan komme til at skinne igennem. Danmark kommer næppe til at lægge noget stort Lod i Vægtskaalen ved Krigens Afskaffelse; men det er dog af største Vigtighed, at vi er rede til at gribe ind med begge Hænder, om Lejligheden skulde byde sig.

Saa længe Krigen raader ved Afgørelser mellem Stormagterne, da maa vi imidlertid være rede ogsaa til at træde Krigens rædselsfulde Stier, om det skulde blive nødvendigt. Thi uden Offervillie fra Ungdommens Side kan intet Rige bestaa; og det største Offer er det, som kræves i Øjeblikket; men man skal ikke forlange, at Ungdommen skal gaa glade i Kampen. En oplyst og menneskelig sindet Ungdom kan kun med dyb Sorg gaa til at myrde andre Mennesker, selv om den med Glæde kunde give sit eget Liv for det, den elsker.

Overfor Forsvaret vil Partivæsenet ogsaa gøre sig gældende; og det gælder her, at man tager sin Stilling efter, som man lægger særlig Vægt paa de forskellige af de Elementer, som Fædrelandsbegrebet bestaar af.

Nogen vil slaa til sidste Mand paa den første Skanse, Rigets Uafhængighed. Andre mener, at da det er usandsynligt, at vi kan holde den første Skanse, nemlig hævde vor Uafhængighed ved Vaabenmagt, saa maa Hovedforsvaret lægges paa anden Skanse, saa at man stræber efter at udvikle det aandelige Liv og Kulturen til størst mulig Højde; thi selv om vi saa mistede Rigets Uafhængighed for en Tid, saa vilde hver Mand i Riget kunne deltage i en Kamp med aandelige Vaaben; og i en saadan Kamp er Sejren vis, naar den føres med Udholdenhed og Kraft. Atter andre finder, at der er saa megen Nød og Ulighed i Samfundet, at det først og fremmest gælder om at afhjælpe den, saa faar det gaa med det andet som det kan foreløbig, da Folkets Kraft til syvende og sidst beror paa, om der er Sundhed — rent økonomisk — i Samfundslegemet.

Hvilken af disse tre Skanser Ungdommen vil søge sin Plads paa, naar det gælder Kampen for Fædrelandets Bestaaen, er mindre væsentligt. Et Folk forgaar ikke paa Grund af et politisk Fejlgreb; men det forgaar, naar Ungdommen bliver lunken for Fædrelandets Sag, naar den viger tilbage for at bringe de Ofre, som der kræves i Øjeblikket.

Naar man da skal vælge sig sin Plads i Kampen for vort Fædreland, da er det godt at huske paa, at Fædrelandets Grundlag er de enkelte Mennesker.

Tænk paa Polakkernes Opstand i 1863. Den blev ledet af Adelen og de velhavende. Man kæmpede for det polske Riges Uafhængighed; men de samme Folk, der var rede til at ofre Liv og Gods for Fædrelandets Sag, holdt Bønderne nede i stor Elendighed. Saa kom Russerne; de bød Bønderne menneskeværdige Kaar; saa holdt disse med Russerne, og Frihedsbevægelsen blev kvalt i Blod. Adelen var begejstret for Friheds- og Uafhængigheds-Idéen; men de havde ikke Kærlighed nok til, at de kunde unde Bønderne menneskeværdige Kaar, derfor var deres Sag dødsdømt.

For Folkets Skyld skal Jorden dyrkes, Sproget bevares og Rigets Grænser forsvares; og enhver Handling, som ikke er til Gavn for det store menige Folk, om den end kan se nok saa skøn og ædel ud, saa er den kun Forføngelighed og Humbug.

Det er bleven bebrejdet Højskolen, at den ikke tog sig af den saakaldte Forsvarssag. Det er med Urette. Højskolen har ingen Ting med „Sag“er at gøre. Dens Mænd kan som Privatfolk give sig af med dem, men Højskolen kommer de ikke ved. Højskolens Arbejde ligger dybere nede, under alt Partivæsen og overfladisk Visen-til-Rette.

I Bjørnsøns Digt, „Arnljot Gelline“ siger Hellig Olav i sin Bøn før Slaget paa Stiklestad: „Kast mig paa Baalet som Ved, bare Slægterne tændes deraf.“

Højskolens Arbejde ligger i at hjælpe Ungdommen til at elske Folk og Fædreland, saadan at de kan -- om det saa kun var -- stamme paa denne Bøn; fordi det er den første Betingelse for, at Fædrelandet kan bestaa. Og lykkes det at faa noget af denne Bøns Offervillie frem i de unges Hjerter, saa tør vi ogsaa nynne paa den sønderjydske Sangers Ord, naar han fortrøstningsfuld synger:

„Snart Natten skal bortskride,
og Morgenen skal gry;
og gamle Danmarks Rige
det fødes skal paa ny.“

Den 15. August 1914.

Den Slægt, der rykker frem.

Tale ved Aabningsmødet i November 1913.

Ude i Naturen foregaar der et bestandigt Kredsløb. Alt det frodige Liv, der i Sommer har været her ude i Naturen, omdannes nu:

Træerne fælder deres Blade, som raadner og bliver til Muld, og derved er de med til at give Næring til Træet, saa at det atter kan bære Blade og Frugt.

Alt det Græs, Korn og Roer, som vore Marker har baaret frem i Sommer, bliver i Aarets Løb omdannet af Dyr og Mennesker, for tilsidst i Form af Gødning at tilføres Marken igen.

Der er saaledes i Naturen et evigt Kredsløb. Hvert Aar bringer ny Grøde paa Jorden; men den er dog paa det inderligste knyttet til og afhængig af den foregaaende. Dette som et Billede paa Menneskelivet; thi ogsaa her er der, om end paa en anden Maade, en evig Bevægelse.

Mennesker fødes, lever, elsker, arbejder og dør og nogle faa Aar efter, at den grønne Tue dækker vor Grav, er der ikke én uden for vor allernærmeste Kreds, der sender os en kærlig Tanke.

Vi er saa uendelig lette at erstatte enhver især. Et enkelt Menneske er i den store Menneskevrimmel at ligne ved det lille Sandskorn ved Havets Bred, og dog lever hvert Menneske sit eget selvstændige Liv; det er en lille bitte Brøkdæl af den store Helhed, og dog er det samtidig dermed en selvstændig Personlighed med sit eget Liv, som det har Ansvar for.

Og som Mennesket selv er en lille Brøkdæl af den store Mængde, saaledes er et Menneskes Levetid her paa Jord en uendelig lille Brøkdæl af Evigheden, og dog indretter Mennesker sig ofte, som om de skulde leve paa denne Jord i al Evighed.

Et Menneskeliv er saaledes underlig sammensat: det er selvstændigt og med eget Ansvar; men samtidig dermed

har man gennem Arv og Opdragelse faaet Præg af de svundne Slægter, ligesom man selv er med til at præge den Slægt, der følger efter. Vi er med Kærligheds Baand knyttede til vore Forældre; men endnu stærkere er de Baand, der binder os til vore Børn. Forældrenes Kærlighed til Børnene er altid stærkere end Børnenes til Forældrene. Og det er naturligt, at det er saadan; thi der er Fremdrift og Udvikling i Menneskelivet, derfor er Ungdommens Øje og Arbejde vendt fremad mod det, der skal komme; thi Fremtiden hører Ungdommen til, medens de ældre er mere tilbøjelige til at slaa sig til Taals med det opnaaede, og mangen Gang ikke kan forstaa, at de Unge ikke kan være tilfreds med det, som har givet deres Liv Indhold.

Men en Ungdom, som dur noget, vil aldrig være nøjet med det, som var Fars og Mors. Den maa have sine egne Maal at stile efter, og for at naa dem maa den maaske nok en Gang imellem bryde ned og rydde bort et og andet af det, som Forældrene havde kært, og saa har vi Konflikten, den evige Konflikt mellem det gamle og det ny. Om den har Hostrup sunget:

„Tænk, om de tramped' ned
Frugten af al vor Sved,
Sæden vi vor bedste Pleje skænkte;
blev det en Hunner-Flok!
ja, det var bittert nok,
om de vore Tempelbuer sprængte.

Men med det bedste frelst
følges vi aller helst
af en Slægt, der selv har Ild og Kræfter,
ej en, der tam og tom,
blot i sin Svaghed from,
kun kan tralle vore Viser efter.

Tag Goten under Tugt,
retled hans frie Flugt,
hold igen paa Kraften, den rebelske.
ku ej det stærke Mod,
køl ej det varme Blod,
lær ham blot, hvad der er værd at elske“.

Det er en god, ældre Mands Forstaaelse af Ungdommen; thi den Ungdom, der dur, kan ikke nøjes med at gaa i de ældres aflagte Klæder; den skal have en Dragt,

der passer den. Det høje Mod skal ikke stækkes, det varme Blod skal ikke køles; men den unge Slægt skal vejledes og lære, hvad der er værd at elske, og her kan de ældre med de rigere Erfaringer være Ungdommen til Støtte og Hjælp; men skal en saadan Vejledning blive modtaget af de unge, da maa den ikke komme som et Bud, der skal efterleves, men som en venlig, oplysende Henstilling, som de unge stilles frit over for. De unge har Initiativet, de ny Ideer, den fremadrivende Kraft; men de gamles Erfaringer maa have Lov til at være en Bremse paa de unges Vogn, saa at de ikke kører løbsk.

Thi ligesom det gælder for de ældre at se paa Ungdommen med Forstaaelse og Velvilje, saa gælder det for Ungdommen om at faa deres Ideer til at søge Næring og Vækst af de gamles Gerning; thi Menneskelivet er Helhed, og det, der lever i Nuet, gror paa den Jordbund, som Fædrene har dannet og tilberedt.

Enhver Tid har sine Brydninger, og det har vor Tid ogsaa.

Klagerne over vor Tids Ungdom er mere end tilstrækkelig stærke.

Man klager over, at den er doven og upaalidelig. Den gør Arbejdet, naar man staar over den; men er man borte fra den, skulker den fra det. Mon det nu ogsaa er saa galt, som der hyles op til. Jeg tror det ikke.

At der i vore Dage findes Driverter og upaalidelige Folk, tvivler jeg ikke paa, det har der alle Dage været, og dem bliver der vel altid nogle af, der bliver dog trods det gjort et godt og dygtigt Arbejde paa mange Omraader den Dag i Dag. Og det skal ikke kaldes Dovenskab, at Arbejdstiden er bleven begrænset i vore Dage.

Thi vel skal der arbejdes, og der skal arbejdes baade godt og samvittighedsfuldt; men Menneskelivet skal ikke være Slid og Slæb uden Maal og Grænse; thi lige saa sundt som godt Arbejde er, lige saa dræbende kan det evindelige Slid være.

Det var meningsløst, som det var for 30 a 40 Aar siden, da Landarbejderne maatte arbejde i Sommertiden fra Sol stod op, og til Sol gik ned, det vil sige fra 4 Morgen til 9 Aften, med kun $1\frac{1}{2}$ Times Middag og 1 Kvarters Op- hold hver Formiddag og Eftermiddag til Mellemmaden.

Mon de fik mere udrettet end dem, der i vore Dage arbejder fra 6 til 6 eller fra 7 til 7? Jeg tror det ikke.

Men er det galt med Karlene, saa er det dog endnu værre med Pigerne. De vil ikke malke, de vil ikke gaa i Marken, og jeg véd ikke alt det, de ikke vil. For det første er det nu ikke helt ud sandt. Der er virkelig mange unge Piger i vore Dage, der baade vil malke og gaa i Marken; men selv om de ikke vil, er der saa saa stor Grund til at undres over, at en ung Pige foretrækker renligt Arbejde inden Døre fremfor det snavsede strænge Slid i Stald og Mark. Og den Husbond, der holder baade sig selv, sin Hustru og sine Børn for gode til at gøre det grove Arbejde, har han Ret til at forlange det af andre.

Alle, der har Brug for andres Arbejde, bør ikke alene betale det godt, men tilmed være taknemlige for, at de kan faa Hjælp til det Arbejde, som de ikke selv kan naa at udføre; thi det ene Menneske er ikke skabt til at trælle for det andet. Arbejdsgiveren har lige saa stor Grund til at være taknemlig for Arbejderens Hjælp, som denne har Grund til at være taknemlig for det Arbejde, hvorved han tjener det fornødne til sig og sine.

En anden Klage over de unge er Klagen over deres Forlystelsessyge, og der er maaske nok noget i den; men er det sandt, saa deler de den i hvert Fald med de ældre. Nydelses-Trangen er stor i vor Tid, mange, mange lever over Evne. Og forstaar vi ældre ikke at spare, saa har vi ingen moralsk Ret til at forlange det af de unge, selv om det var rigtigt, at de gjorde det. Thi det er selvfølgelig galt, at et ungt Menneske Aar for Aar bruger sin Løn. Der burde lægges noget til Side, saa de kunde have en lille Kapital i Behold, naar de engang skal bygge deres eget Hjem. Og jeg tror ogsaa, at det kunde gøres i vore Dage; men de ældre har ingen Ret til at forlange det af Ungdommen, kan de ikke selv vise Vej. Her har vi vist Brug for enhver især at tage et ordentlig Tag i os selv. Nydelseslysten er ikke Ungdommens alene.

Endelig beskylder man Ungdommen for Materialisme og Mangel paa aandelige Interesser.

Er dette nu sandt?

Ja, for en Dels Vedkommende passer det uden al Tvivl; men det gælder jo desværre ogsaa en Mængde ældre. Der er sikkert i vore Dage lige saa mange aandeligt

interesserede unge Mennesker, som der var for en 30--40 Aar siden, ja, jeg tror, der er flere; men det er ikke sikkert, at det netop er vore Interesser, de har. Vi kan ikke vente, at de skal se paa de politiske og sociale Spørgsmaal med vore Øjne.

Mændene fra 48 troede, at med en fri Forfatning og den frie Konkurrence var det sociale Spørgsmaal løst; men Erfaringen har vist, at den frie Konkurrence førte til, at den stærke udbyttede den svage paa en saadan Maade, at en socialistisk Sammenslutning var nødvendig for at den kunne dæmme op for den, og muligvis vil Georgeismen kunne modarbejde den stramme socialistiske Stats-egoisme.

Man klager over, at Nutidens Ungdom ikke er national og religiøs, i hvert Fald ikke saa meget som for 30 Aar siden. Er det nu sandt?

Jeg tvivler paa det. Jeg tror, at den ogsaa der staar Maal med os, der for 30 Aar siden var unge. Det bliver vel alle Dage kun et lille Mindretal, der i 20 Aars Alderen er naaet til Klarhed i de to store Spørgsmaal.

At der i dansk Ungdom for Tiden er Øre for aandelig Tale, bærer Skoler som denne og lignende vel Vidnesbyrd om, og det er Hundreder af unge, der kan samles ved vore store Sommermøder og Efteraarsmøder rundt omkring i Landet, samles kun om Tale og Sang. Vore mange Ungdomsforeninger, fortæller de ikke det samme. Det er dog ikke lutter Leg og Dans, som samler Ungdommen der; i mange af dem er det god Tale, Læsning og Sang, der er den samlende Kraft. Og rundt om i vore Købstæder gøres der af K. F. U. M. et Arbejde blandt Byungdommen, der noget svarer til det, som af Højskolerne var gjort paa Landet.

Saa alt i alt, naar jeg ser paa Ungdommen Landet over, synes jeg, den i alle Maader staar Maal med os, der var unge for 30 Aar siden.

Jeg indrømmer, den er ikke nær saa god eller nær saa interesseret, som jeg gerne vilde, den skulde være; men det var vi heller ikke, og det er vi som ældre ikke den Dag i Dag.

Vi ældre har ingen Ret til at fælde en Fordømmelsesdom over Nutidens Ungdom, og gør vi det, faar vi ingen Indflydelse paa den.

Det, som det kommer an paa for os, er at se paa de unge med milde forstaaende Øjne og være dem en Hjælp med vore rigere Erfaringer, og dem bør de unge lytte til, for det kunde dog være, at de derved kunde finde en Smule Støtte og Hjælp til det, som de har kært.

Gid vi da i Vinter igennem vort Arbejde kunde være med til at give Jer Maal, der var værd at stile efter, og samtidig med det dygtiggøre Jer saaledes, at I blev skikkede til at gøre et Arbejde for at naa disse Maal, et Arbejde til Gavn og Glæde baade for Jer selv og vort gamle Land.

P. Bak.

Høresalens Indvielse den 21. December 1913.

Tale af J. P. Kristensen-Randers.

Det er en velkendt Sandhed, at en Ting tit ser helt anderledes ud, naar vi faar den paa Afstand, end da vi havde den nær. „Fjernheden gør Menneskene store og Bjergene blaa“, og hvad der var Taage, da vi stod midt i det, kan, naar vi er komme langt bort fra det, vise sig for os som guldrandede Skyer. Saaledes gik det Grundtvig med Begyndelsen af 1800-Aarene. Da han oplevede disse Aar, fandt han dem ikke synderlig tiltalende og indholdsrige; men da han havde faaet dem paa mere end en Menneskealders Afstand, stod de for ham i et helt andet Lys, som det kan ses af tre Mindekvad fra Aarene 1843, 1844 og 1845, over Povel Dons, Thorvaldsen og Henrik Steffens. I det første af disse Kvad er Aarhundredets Begyndelse malet som en Solopgang, i det næste kaldes den en Nyaarsdag, da Solhvervs-aander svævede over Jorden, og i det sidste er Tiden, da Grundtvig var ung, skildret som en Paaskemorgen, da en Engel steg ned og væltede Stenen fra det levende Ords Grav.

Det er kun Digtet om Solopgangen, Talen her skal samles om. Det har gennem mange Aar været mig meget kært, og min Kærlighed til det har nu faaet et synligt Udtryk. I April Maaned gik Gunild og jeg op til Maleren Viggo Pedersen for at bede ham om et Billede til den Sal, vi her er samlede i. Han har faaet den Ros, at han er en Mester i den Kunst at afgrænse og tilrettelægge et Æmne, og at hans Arbejder, baade dem fra Syden og dem herhjemme fra, ejer en sjælden Friskhed, Farveglød og Naturlighed. Jeg sagde vist omtrent saaledes til ham. „Vil De male mig et Billede, der kan minde om Grundtvigs Ord:

„Skjaldesolen, tændt paa ny,
klædte Bjergene i Lue,
saaed Guld paa hver en Tue,
sleb til Spejl det store Hav.“

Der er mange Slags Ord i Verden. De bedste er dem, der med Rette kaldes poetiske Ord eller med Grundtvigs Billede Skjaldesolen. Og hvad er saa det ejendommelige ved dem? Lad mig nævne tre Egenskaber:

Ord, som giver os Indtryk af, at Verden er et herligt Vidunderland, er poetiske.

Der er Poesi i et Vers af Grundtvigs som dette:

Mennesket er et Vidunder stort,
Billed af Gud i det høje:
han kan forstaa, hvad Gud har gjort,
over det alt sig fornøje;
han kan tæmme med Kunst og Vid
Bjørn og Løve som Lam og Kid
og strides med Vind og Vove.

Og i den samme Mands Tale, naar den lyder saaledes:

Menneskelivet er underligt,
langt mer, end vi kan beskrive;
dog lysner det op fra Slægt til Slægt,
hvor Mennesket holdes i Live.

Mennesket er hverken Fisk eller Fugl,
kan dog baade svømme og sjunge,
han staar som en Gud i Dyrekreds
med Ordet som Lyn paa sin Tunge.

Poesi er Glæde over Livet, er der sagt. Og Ord, som har Evne til at fylde Menneskesind med Glæde over Livet, fortjener Navnet poetiske Ord.

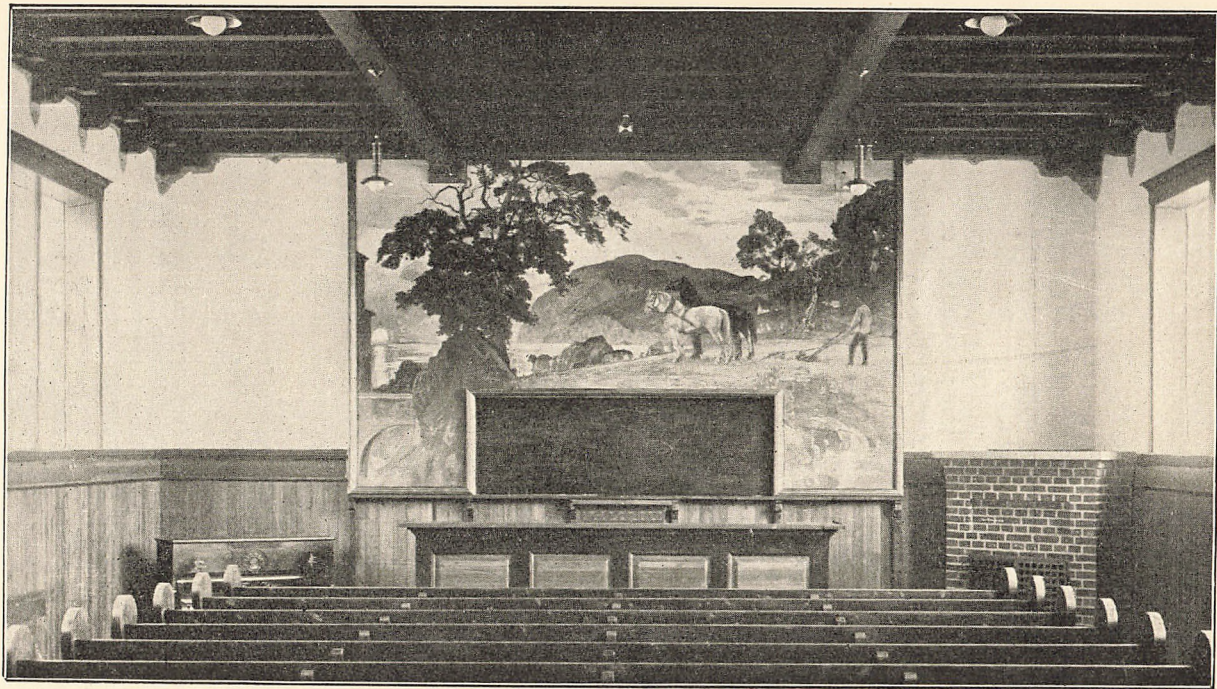
Da Verden er saa fuld af Vidundere og af Glædeskilder, som den er, maa vi sige, at den rummer store Værdier. At være i denne Verden er derfor det samme som at have et stort Ansvar. Det faar man jo nemlig, naar man har kostbare Ting mellem Hænderne. Det er jo intet mindre end vort Liv, ja andres med, vi har at værne om. Hvad der kan sættes over Styr, er der peget paa i Verset:

Menneskelivet er underligt
for Menneske selv som for Myre;
men Dyrelivet i Menneskeham,
det er et forhekset Uhyre.

Derfor siger vi ogsaa om den Tale, der vækker vor Ansvarsfølelse overfor Livets Værdier og faar os til at omgaas dem samvittighedsfuldt, at den er poetisk. Ja, Beundring, Glæde og et vaagent Samvittighedsliv — det er Skjaldesolens, de bedste Ords, Indhold og deres Virkning tillige, baade det, disse Ord giver til os, og det, de frembringer i os.

Om det Lys, Ordets Sol udstraaler, siges der først, at det klæder Bjergene i Lue. Bjergene betyder i Billedsproget det dybt grundfæstede og det højt ophøjede i Tilværelsen. Den samme Gud, som har skabt Bjergene paa Jorden, har ogsaa skabt Menneskesindet med dets underfulde Dybder og dets himmelstræbende Higen, og det er da i sin gode Orden, at til Bjergtoppene trindt omkring i Verden blev tit Historien om Menneskehjertets Højder og Dybder knyttet. Moria Bjerg og Abrahams Tro hører sammen; fra Nebos Top saa Moses med Haab ind i det forjættede Land, og Golgatha er Kærlighedens største Skueplads; thi større Kærlighed har ingen end den, at han sætter Livet til for sine Venner. Fra Sinai og fra Bjerget, hvor Jesus hævdede den Retfærdighed, der overgaar Farisæernes og de skriftkloges, er Lovens Krav blevet forkyndt med uforgængelig Styrke. Paa Tabors Tinde har Begejstringens hellige Ild klædt baade Fjældet og Menneskene deroppe i en saadan Glans, at Herrens Discipel Peder maatte udbryde til den forklarede Frelser: „Herre, det er godt, at vi er her!“ Og fra Oljebjerget opfor Frelseren til Faderhjemmets Herlighed. Det er Bjerge i den hellige Historie, jeg her har nævnt. Men vi kan godt gaa til den verdslige Historie. Den fortæller ogsaa, at det ophøjede paa Jordens Overflade og det høje i Menneskenaturen mange Gange har været inderlig sammenknyttet. Tænk paa Olympens Top i Grækenland og den Skønhedsverden i Gudeskikkelser, som Grækerne tænkte sig der oppe. Tænk paa Frihedskampen mellem Alperne i Schweiz. Og glem ikke den Fællesskabsfølelse som Himmelbjerg og Skamling minder os om.

Viggo Pedersens Billede, som nu er denne Sals festlige Smykke, skal minde dem, der skal tale her, om, at det er Ordets Gerning at klæde Bjergene i Lue for de unges Øjne, saa de siden kan sige om den Tid, de var paa Skole hos os:

Billedet i den nye Foredragssal.

„Da stod over Fjældet det Syn i Glød,
som siden os maner indtil vor Død.“

Fra Bjergtoppene gaar Skjaldens Syn ned til Tuerne i det lave. Paa hver af dem skal Solen saa sit Guld. Og Tuerne det er de mange smaa Menneskehjem, de smaa Menneskesysler og de smaa Menneskeskæbner. Et Par Træk fra vort eget Lands Vrimmel af Tuer kan fortælle os lidt om, hvorledes Solen kan lyse over Livet i det lave.

For henved 40 Aar siden døde der et Steds i Jylland en gammel Enkekone, der havde været ualmindelig velset for sin Flid, sin Nøjsomhed, sin Gudsfrygt, sin udmærkede Opdragelse af fire Sønner og to Døtre og sit glade Sind. Da Præsten var hos hende for at give hende Nadveren for sidste Gang, sagde hun med sit lyse Lune: „Nu har jeg boet her i Sognet i 77 Aar; men nu rejser jeg en af Dagene!“ „Ja, Lykke paa Rejsen, gamle Karen! og Tak for det gode Eksempel, De har givet alle dem, der har kendt Dem.“ „Mig skal De saamænd ikke takke, Pastor Hansen. Men min Fader, for han sagde altid: „En har faaet sine Kræfter for at bruge dem,“ og han sagde ogsaa tit: „Det er ikke Guds Mening med nogen Ting, at det skal ødes.“ Og saa min Moder, for hun lærte mig at bede Fadervor hver Aften og saa at føje til: „Tak i Jesu Navn for denne her Dag!“ -- Vor gamle Degn maa jeg heller ikke glemme. Han var slem til at slaa, naar han blev vred; men han kom mange Gange til at sige noget, der var værd at huske, især Smaavers. — Ja, nu kommer Hosten.“ Det var det sidste Ord, Pastor Hansen hørte hende sige. Saa fandt han det rigtigst at gaa. Men hun havde jo ogsaa allerede faaet sagt saa meget, at det kunde skønnes, at Ordets Sol havde lyst kønt og varmt over hendes Tue.

For næsten 3000 Aar siden gik en Ungersvend ude paa Bethlehems Marker. Derom fortæller han saaledes:

„Jeg gik i Marken og vogted Faar,
slog min Harpe i Skyggen af Palmer,
glad som et Barn i den fagre Vaar
hopped rundt jeg og nynned paa Salmer.“

Det er Skjaldesolen, der saar Guld paa Tuen.
Der gaar en Karl og pløjer, eller en Pige sidder og

malker. Han synger: „Har Haand du lagt paa Herrens Plov“, eller: „Løft dit Hoved, du raske Gut“; Og hun nynner: „Jeg tror, der er skønnest i Danmark.“ Det er igen Skjaldesolen, der slynger sin Guldsæd ud over Tuerne.

Eller tænk paa „Konen ved Ledet i Frederiksdal“ (Digt af Kaalund). „Hun har sig en Hytte ved Vejen bygt af nedfaldne samlede Grene.“

„Saa mangen en Gang har jeg tittet derind
fra Bøgene og fra det Grønne,
forunderlig rørt af det kærlige Sind,
hvormed det enfoldige, fattige Skind
har villet sin Armod forskønne:
Smaabilleder, klipped' af Firskillingsark,
og Guldpapier Væggene smykke,
af Blomster og Urter fra Skov og fra Mark
en Ramme omkranser hvert Stykke.“

„Den fattige Pyntning, den er mig saa kær,
den adler den kunstløse Hytte,
i den jeg en hellig Bestræbelse ser,
som selv midt i Armoden tænker paa mer
end det, som kan sanseligt nytte;
enfoldig og smagløs og underlig vel,
den her i sin Barndom sig viser,
men bærer dog Præg af den evige Sjæl,
og derfor den Hytte jeg priser.“

I den fattige Kones Skønhedssans er der til Trods for det tarvelige Udtryk, den giver sig, Glans af Himmelguldet.

Til sidst ser Sangeren ud over Havet, Skjaldesolens Spejl. Havet kan være et Billede paa det enkelte Menneskehjerte, og der kunde jo siges meget om, hvorledes varme og lysende Ord kan spejle sig deri. Men Havet er ogsaa et rammende Billede paa de Mennesker, mindre og større, der i en eller anden Henseende danner en Helhed, en Sammenhæng. En Folkeforsamling, der buldrer op i Vrede mod en Taler, eller som med stilfærdigt Velbehag lytter til Ordet, der lyder til den, eller som kraftigt tilbagestraaler en Tanke, som lyser ned over — minder den ikke om et Hav i Storm og Stille.

Kirke- og Verdenshistorie har Eksempler nok, som vi kan tænke paa i denne Sammenhæng. Aar 1095 stod Pave Urban den Anden paa et Kirkemøde i Klermont i Sydfrankrig og lod Korstogstanken lyse for Tusinder af

Tilhørere, saa de maatte kaste den tilbage i det klare Viljesord: „Det er Guds Vilje! Ja, det er Guds Vilje.“

Vi har ogsaa Lov til her at fremdrage Mindet om 1848-Tiden i Danmark som en Tid, da Folkehavet var et smukt Spejl for store Tanker: Danskhedens og Frihedens. Den Gang var Folket en Enhed som Havet er en Enhed. At vi fik 5. Juni Grundloven skyldes en Samvirke mellem Bønde, Borger, Adel og Konge. Og den Fædrelands-kærlighed, der ytrede sig saa kraftigt i Krigsaarene var saa almindelig udbredt i alle Samfundslag, at den endog gav sig stærke Udslag i Fængslerne. Fangen Niels Jørgensen blev 1840 afgivet til Rendsborg Fæstning, hvor han trællede til 1849, da han „ked af den Tort og de Drillerier, han med flere danskfødte Slaver daglig maatte udholde“, rømte op til Kolding og meldte sig til Tjeneste i det danske Rasphus. Grundtvig skrev om ham: „Han er vel ingen fuldkommen Martyr for Fædreland og Modersmaal; thi han rømte fra Pinen, da den blev ham for svær, men han tog dog hverken Tjeneste i den holstengottorpske Hær, hvad han vist godt kunde naaet, ikke heller benyttede han sig af Sønderjyllands forvirrede Tilstand, hvor han rimeligvis med Held kunde drevet sit gamle Haandværk, hvis Tyveri virkelig havde været ham et kært Haandværk. Nej, han stedtes ikke, før han kom til Kolding, og meldte da sig selv for at lide sin Straf i Danmark.“ Ja, her er ogsaa et Hjerte, som Danskheden spejlede sig klart i, uagtet dette Hjerte sad i en Tugthusfanges Bryst.

Et smukt dannet og klart Spejl for det gode Ord skulde Folkehavet gerne blive. Saa omfattende en Magt skulde den bedste Oplysning om Gud og Mennesket gerne faa i vort Land, at det kunde ses, der blev spaaet sandt om det danske Folk, da der blev sagt om det som noget fremtidigt, der inden længe vilde træde i Kraft:

„Saa vide der gik i Verden Ry
ved Skippere og ved Skjalde
om Yndigheds Præg i hver en By,
om Dannelsen jævn for alle.“

Der falder om det guddommelige, det almenmenneskelige og det folkelige mange Ord, der ikke minder om det

varme livsgode Sollys, og som ikke virker sand Dannelse. Det er Ord, der stammer fra lave, snevre, kolde Sind. Men det er den Sol, som højt oppe fra sender et Væld af Klarhed og Varme ned til Jorden til Gavn og Glæde for alt levende, det er den, vi haaber at finde et Billede af i Folkesindet.

Viggo Pedersens herlige Solopgangs-Billede stiller Krav til os, som skal føre Ordet her. Det kræver af os, at vor Tale skal have noget af Solens Evne til at klæde Bjergene i Lue, til at sprede Guld paa hver en Tue og til at slibe det store Hav til et Spejl.

Men Ordets Gerning nøjes ikke med at kræve Munde — og Penne, den kræver ogsaa Øren og Øjne. Grundtvig sang jo om sin Ungdomsven Povel Dons:

Lutter Øje, lutter Øre,
lutter Liv med Efterklang;
alt han vilde se og høre,
alt i Barmen eftersang.

Guds Velsignelse være over det Arbejde, der skal foregaa her, saa der baade maa blive talt godt og hørt godt.

Hermed er saa Bogyndelsen gjort til Indvielsen af Ollerup Højskoles ny Foredragssal. Begyndelsen kun. Et Hus indvies ikke paa én Dag; det indvies eller helliges hver Gang det bruges ret. En Digter har sagt omtrent som saa:

Huset ligner en Strængeleg,
som kan faa Sjæl ved at røres;
Stuerne taler, den gamle Væg
giver Genlyd af Livet, der føres

Gud give, at som Aarene gaar, der da maa blive levet saaledes i dette Hus, at de, der kommer til at færdes her, maa føle, at

„hvor der spredes Lys i Ord,
der er altid hellig Jord.“

Tale af Niels Johansen.

Det er nu snart tredive Aar, siden jeg formaade Kristensen-Randers til at komme her til Ollerup, for at jeg kunde forhandle med ham om at overtage Pladsen

som Forstander for Ollerup Højskole. Da denne Side af Sagen var bragt i Orden, blev der talt om, hvordan Skolearbejdet skulde lægges til Rette. Kristensen-Randers udtalte da, at Arbejdet skulde bygges paa det jevne, ikke i det himmelblaa. Og i de Aar, jeg har kendt ham, har jeg set, at han har forstaaet altid at bygge paa det jevne, men samtidig at pege paa det himmelblaa.

Da jeg nu saa ham staa her foran den smukke Baggrund, følte jeg Trang til at udtale Ønsket om, at Kristensen-Randers i mange Aar maa faa Lov til at blive ved med at drage det skønne i Menneskelivet frem for Ungdommen, saadan at den faar Lyst til at leve det, den har hørt; da er Ordet bleven til Daad. Ja, gid Du endnu længe maa kunne tale til de unge, saa de faar Lyst til at tage fat ude i Livet, og saa de kan faa Glæde, deres gamle Lærer faa Ære, og vort Fædreland faa Gavn deraf.

Lærer Lavrits Hansen.

Vor Medhjælper gennem de sidste 8 Aar, Tømrer Lavrits Hansen, Ishøj pr. Taastrup, døde paa Militærsygehuset i Vordingborg den 30. September 1914.

Det var med Sorg vi modtog Budskabet om hans Død. Vi havde gennem de 8 Aar, han havde været her, lært at sætte Pris paa ham for den udmærkede Hjælp, han ydede og for hele hans Maade at færdes paa. Han var et dygtigt Menneske med særdeles gode Evner som Lærer, han var glad ved at færdes mellem Eleverne, og de satte Pris paa ham. Man træffer sjældent et Menneske, som med mere Pligttroskab og Interesse gaar op i sin Gerning, end han gjorde.

Da han nu sidste Foraar rejste herfra for at overtage sin Faders Forretning som Tømrermester i Ishøj, syntes vi, alt saa saa lyst og godt ud for ham. Han byggede sit eget nye smukke Hjem over for Barndoms-hjemmet paa sin Faders Mark; og Bestemmelsen var, at han skulde holde Bryllup og flytte ind i sit nye Hjem i Oktober. Han var forlovet med en ung Pige her fra Ollerup. Arbejdet strømmede ind, og det glædede os stadig at høre, hvor godt det gik for ham. Men saa kom Krigen, og

Lavrits Hansen.

L. Hansen var mellem de første, der maatte melde sig ved sin Afdeling. I den første Tid gik det godt; han gik dertil med godt Mod og med god Vilje til at gøre sin Pligt. I Begyndelsen af September fik vi Meddelelse om, at han var bleven stærk forkølet og var indlagt paa Sygehuset i Vordingborg, og senere gik Sygdommen over til Tyfus. Trods Sygdommen vedblev han til det sidste at være ved fuld Bevidsthed og beholdt Interessen for sin Gerning og Haabet om, at han nok skulde blive rask. Et Par Timer før han døde, var hans Kæreste og hans Forældre hos ham, men han var da meget træt, og det var kun faa Ord, de kunde tale med ham. Han døde den 30. September Kl. ca. 10 Aften.

Begravelsen foregik fra Ishøj Kirkegaard Tirsdag den 6. Oktober. Det mægtige Væld af Kranse, baade her fra Ollerup og fra hans Hjemegn, og det meget store Følge viste klart, hvor agtet og afholdt han var, og jeg véd, at hans Minde skal blive bevaret i kær Erindring mellem alle vore Elever fra de 8 Aar, ligesom han altid i vort Hjem og mellem hans Venner her vil blive mindet med Tak.

Ollerup Haandværkerskole, den 11. November 1914.

D. Rasmussen.

Elevmødet.

Der var nok saa stor Tilslutning til Elevmødet i Aar som tidligere Aar. Fra Aargangen 1912 var der endog mødt 32 gamle Elever. Den noget større Tilslutning kan vel skrives paa den Regning, at det var det sidste Elevmøde, mens Kr.-Randers er Forstander. Om Søndagen var Tallet paa de tilstedeværende over 600. Det var prægtigt Vejr, saa baade Formiddags- og Eftermiddagsmødet holdtes ude. Mødet forløb omtrent, som det plejer, af nyt kan nævnes, at Kr.-Randers havde ladet trykke et lille Hefte til Dagen med 30 Sange i, hvoriblandt en Del af ham selv.

Lørdag Aften læste Teaterdirektør Kornbeck og Frue fra Odense „Sparekassen“ og Pastor J. Trier sang nogle Sange.

Om Søndagen holdt Trier Morgenandagt og derefter holdt Lærer Bak et Foredrag om Begivenhederne i 1864.

Ved Middagsbordet blev der holdt mange Taler. Kr.-Randers talte for Sønderjyderne. Lars Bækhoj talte om hans Overtagelse af Skolen og sluttede med at sige omtrent følgende:

„Naar jeg i Sommer har gaet og tænkt paa min Overtagelse af Skolen og Forhandlingerne med Kr.-Randers, da er der et Vers, som ofte er kommet mig i Tanker. Det er et af Versene i Sangen: „Giv mig Gud en Salmetunge“, en Sang som Grundtvig har digtet efter en af Davids Salmer. Verset er saadan:

Dine Fjender gaa til Grunde,
ja, som Avner skal de onde
hvirvles, vejres hen,
mens i Alderdommens Dage
herlig Kræfterne tiltage
hos din gode Ven.

Det er David, der siger dette til Gud: herlig Kræfterne tiltage i Alderdommen hos den, som er Guds Ven. Jeg

har været forbavset over den ene Gang efter den anden, at Kr.-Randers saadan kan tænke sig at slippe Styrelsen af Højskolen nu. Jeg vil ikke komme ind paa, om det er Ret, han gør, eller ej. Men det er for mig et Vidnesbyrd om, at Kræfterne hos ham er tiltaget i Alderdommens Dage. Thi kun den, der er stærk, kan magte det at slippe, naar Tid er. Nu mener han, det er Tid at slippe Ledelsen, og saa slipper han den. Og det er ogsaa et Vidnesbyrd om, at han ikke har følt sig som Gerningens Herre her, men som dens Tjener. Ja, gid det maa gaa saadan, at selv om de legemlige Kræfter ikke mere vokser fra Aar til Aar, at det saa om de aandelige maa kunne siges, at i Alderdommens Dage herlig Kræfterne tiltage hos din (Guds) gode Ven“.

Kr. Hansen Lauridsen, der holdt 25 Aars Jubilæum, fremdrog Minder fra de svundne Aar og udtalte Ønsket om, at Skolen fremdeles maatte trives og udvikles i det gamle Spor. J. Lavrits Jensen, Staagerup, og Jens Just Mikkelsen talte i samme Retning. Trier takkede Kr.-R. for den venlige, forstaaende Maade, hvorpaa han havde hjulpet sine unge Lærere til Rette; og han opfordrede alle gamle Venner til at slutte sig tæt om Kr.-R. med Hjertets bedste Tak og ligeledes slaa Kreds om Skolen under den nye Forstander, som han havde god Tro til.

Om Eftermiddagen holdt Lars Bækhøj det andet Steds gengivne Foredrag om „Fædrelandet og Ungdommen“, og Kr.-R. fremdrog Minder fra sin Barndoms- og Ungdomstid og sluttede med at omtale Grunden til, at han nu afstod Skolen til andre.

Om Aftenen var der Oplæsning af Lærer Baltersen. Sommereleverne sang flerstemmigt; og Dagen sluttede med Aftensang ved Hovedtrappen. Dagen havde været rig og god.

Folkedanse : „Friedansen“.

Fra en gammel Elev.

Om Folkehøjskolen.

Naar man har været paa Højskole og saa kommer tilbage til sin daglige Gerning i Hjemmet igen, kan man ofte møde det Spørgsmaal: „Hvad lærer I nu paa Højskolen?“ eller „Hvad Udbytte har i af jeres Ophold der?“ Og det er jo ikke saa lige en Sag i faa Ord at svare derpaa; men jeg skal forsøge paa at give et lille Svar derpaa ud fra min Erfaring. Sagen er jo den, at Højskolen, som der er sagt om den, er en Skole for Livet, dens nærmeste Opgave er den at hjælpe til at give Ungdommen Klarhed over Livet; det er jo noget, som ellers almindelig kun vindes gennem Livserfaring; men ved at Lærerne paa en Højskole meddeler de unge af Menneskeslægtens og deres egen indvundne Livserfaring, kan disse dog faa ligesom et Forraad, som de senere i deres Liv kan bruge af, hvad de trænger til; og det kan hjælpe dem forbi mange farefulde Skær, som de ellers let kunde være stødt paa og derved maaske selv være gaaet til Grunde. Derfor kan Højskolen ogsaa med Rette kaldes en Livsskole fremfor en Kundskabsskole; thi det er jo dens Hovedopgave ved Foredrag over Menneskeslægtens Historie, baade vort eget Folks og Gudsfolkets, baade i den gamle og nye Pagts Tid, og de Verdensfolks Historie, som har udrettet en Gerning i det ædle Menneskelivs Tjeneste, at paapege, hvad der hører til for at føre et ædelt og sandt Menneskeliv. Paa Spørgsmaalet om, hvad der læres paa Højskolen har gamle Anton Nielsen i sin Tid ladet „Hans, der kom paa Højskole“, svare: „Vi lærer at blive til Mennesker“; og det var, mener jeg, et godt Svar. Der er ogsaa svaret, at de unge der skulde lære at elske Gud og Fædrelandet, og det er ogsaa et godt Svar.

De unge, som spørger derom, tror jeg, vi kan svare: Rejs selv til en Højskole og prøv, hvad der læres, saa

faar I det bedste Svar derpaa. I Sangen „Hvad Solskin er for det sorte Muld“, har Grundtvig besvaret det Spørgsmaal, naar han siger: „Langt mere værd end det røde Guld, det er sin Gud og sig selv at kende“; thi det er netop, hvad vi fremfor alt lærer paa Højskolen, at den største Lykke, vi kan naa til i Livet, det er ret til Bunds at lære sig selv og sin Gud at kende, og at den Lykke kan ikke opvejes med al Verdens Guld. Og det peges der ogsaa paa fra først til sidst, at det gælder om, at vi lærer os selv at kende; vi maa lære at se, hvor vi kommer fra, og hvor vi stunder hen imod, og hvad der er Maalet for vort Liv; ja, vi maa lære at se, at vi er skabte i Guds Billede til at leve et evigt Liv i Kærlighed og Sandhed; men at vi ved Syndefaldet er faldne saa dybt, at vi ikke kan rejse os ved vor egen Kraft, men at der maa en ny Livskraft ind i Menneskenaturen, for at vi skal kunne naa Maalet for vort Liv, saa Guds Tanke med os kan fuldkommes. Men derfor maa vi ogsaa ret lære vor Gud at kende som Sandheden og Kærligheden i hele dens Fylde. Men vi hjælpes ogsaa paa Højskolen til at lære os selv at kende i Forhold til det timelige Livs Krav og Opgaver, saa vi kan blive ret vendt i vor Stilling dertil; og der gælder det jo om at faa Klarhed over hvad Plads i Livet, der nærmest passer for os, hvad vi har Anlæg for, og hvad vore Ævner og Kræfter særlig egner sig til; thi det er en saare vigtig Ting at komme paa den rette Hylde. Vi lærer ganske rigtig paa Højskolen ogsaa at elske vort Fædreland, der holdes jo stadig Foredrag over vort Folks Historie, og da navnlig bliver der peget paa Folkets Aandshistorie; det bliver klart paapeget, naar Aanden har været over Folket og ført det til Stordaad og Bedrifter for Livets Sag, og naar det har været en død Tid, og Aanden er veget fra det. Men alt, hvad der gøres for at sætte os i Forstaaelse med Fædrenes Tankegang, Levesæt og Livsanskuelse, det kan godt indbefattes under Arbejdet paa, at vi kan lære os selv at kende; thi er vi ikke helt vanslægtede fra Fædrene, men fortjener endnu at bære Navn af Danske, saa maa den samme Natur jo findes i os som i dem; og saa kan det ikke fejle, at en aandfuld Fremstilling af Fædrenes Livsbedrifter, og hvad de har sat som det højeste for Livet, maa anslaa Strænge i vort eget Hjerte, saa vi derigennem lærer os selv bedre at

kende; ja, det maa ogsaa ansføre os til at tage Kampen op for Sandhed og Ret og for Freden, ja hjælpe os til at frugtbarføre Livet, saa vi ret kan faa Lyst og Mod til at „gøre Gavn medens Dagen gaar, bruge vore Kræfter, vise paa, at gode Kaar retter sig derefter“. Jeg har ogsaa mødt den Indvending fra Modstandere af Højskolen, at de unge der lærer at blive indbildske, og at de ikke har Lyst til at arbejde, naar de kommer hjem; men jeg vil svare, at er der unge Mennesker, der, naar de kommer hjem fra Højskolen, er i Besiddelse af Egenskaberne: Dovenskab og Indbildskhed, saa er det ikke Højskolens Skyld, men saa er det disse onde Magter, der har været saa fast indgroede hos vedkommende, at Højskolen ikke har formaaet at pille dem ud, thi alt, hvad jeg har peget paa som Højskolens Maal, viser jo netop, at den arbejder paa at hjælpe de unge til at leve et virksomt og daadrigt Liv paa Barne- troens Grund og som gode Borgere at fylde deres Plads i det Folkesamfund, hvori de lever.

Samtidig med, at jeg sender Elevforeningen denne Artikkel om den danske Folkehøjskoles Liv og Gerning, vil jeg gerne have Lov til at ønske alle mine Højskolekammerater fra Vinteren 1910—11 en glædelig og velsignet Jul og et godt Nytaar.

Arnegaardsvej, Søllerød, Holte St.

Otto Mathiesen.

Forstanderskiftet.

I.

Som det vil være Aarsskriftets Læsere bekendt, er Ollerup Folkehøjskole i Efteraaret bleven overdraget til min Medlærer Lars Bæk høj og hans Svoger, Lærer N. E. Bukh. Grundene til dette Skridt var fra min Side flere. Jeg skal nævne nogle af dem.

Det er en gammel Tanke hos mig, at jo ældre en Mand bliver, des mere skal han samle sine Kræfter om det væsentligste i sin Gerning. Det mindre væsentlige — som forøvrigt ikke derfor behøver at være betydningsløst — maa opgives. Min egentlige Virksomhed er den at være Lærer og Foredragsholder. For denne Virksomheds Skyld opgav jeg for nogle Aar siden Sædet i Svendborg Amtsraad, skønt det var mig en stor Glæde at deltage i Raadets Møder og i det Arbejde, Stillingen som Amtsraadsmedlem ellers fører med sig. Og af samme Grund giver jeg nu Afkald paa de Glæder og al den daglige Optagethed, som følger med det at eje og at lede en større Skole.

Dertil kom, at ingen af mine Sønner kunde tænkes at blive min Efterfølger. Ingen af dem har, saa vidt det nu kan skønnes, Lyst til Skolegerning.

Men hvad der særlig gav Hovedgrunden Styrke i Øjeblikket, var den Omstændighed, at der var to yngre Mænd for Haanden, som jeg gerne vilde overdrage Skolen til, og som var villige til at købe den paa de Vilkaar, jeg nævnte dem som Betingelse for Salget.

Det har været mig en stor Glæde, at Skolen under den nye Ledelse og trods de urolige Tider fik indmeldt omved 120 Elever til November, og at 91 af dem saa sig i Stand til at møde.

Jeg takker dem, der har været mine Medarbejdere i kortere eller længere Tid i Aarene fra 1884—1914. Særlig maa jeg nævne Skolens tidligere Ejer, Landstingsmand Niels Johansen og hans Hustru Marie Johansen,

P. Bak og hans Hustru Maren Bak, Lærer Kr. Baltesen, Bygmester Daniel Rasmussen og hans Hustru Thyra Rasmussen. Til den Tak, jeg ogsaa skylder Lars Bækhøj og hans Hustru, Kirstine Bækhøj, knytter jeg trøstig Haabet om en velsignet Fremtid for deres og N. E. Bukhs Virksomhed.

J. P. Kristensen-Randers.

II.

Da det maaske kan interessere en og anden at faa nogle Oplysninger om de nye Folk og de nye Forhold, gives de her.

Niels E. Bukh.

Niels Ebbesen Bukh er født 15. Juni 1880, Søn af Peder Mortensen Bukh, som i mange Aar har været Lærer ved Vallekilde Højskole. Han har været Elev paa Vallekilde og Askov Højskoler og paa Ladelund og Tune Landbrugsskoler; i 6 Aar drev han Faderens Gaard paa Hørve Lammefjord; og i alle disse Aar ledede han Gymnastik i én eller flere Kredse. 1908—09 tog han Statens etaarige Kursus i Gymnastik og samtidig Teilmanns Kursus i Sygegymnastik og Massage; 1912 Skolelærereksamen fra Vordingborg Seminarium;

1913 Statens etaarige Kursus i Naturfag; blev ansat som Assistent hos Gymnastikinspektøren, og var en kort Tid Lærer ved Frk. Moltkes Skole i København. Han ledede Gymnastikhold ved de olympiske Lege i Stockholm og paa Turen til Antwerpen, Brüssel, Paris og senere England. Hans gamle Forældre er flyttet med ham til Ollerup og bor nu i hans Ungkarlejlighed paa „Borgen“.

Jeg er født den 19. November 1876, Søn af Husmand Kristen Andersen i Thorup paa Mors, gik i Skole hos Friskolelærer Morten Jensen i Dragstrup, rejste sammen med mine Forældre og Søskende til Argentina 1889; 1897—1899 var jeg om Vintrene Elev, om Somrene Karl paa Vallekilde Højskole, derpaa to Aar i Argentina; 1901—1903 Elev paa Askov Højskole, Sommeren 1902 Soldat, 1903 paa Højskolelærerkursuset paa Askov. 1. Novbr. 1903—31. Aug. 1905 Lærer paa Ollerup Højskole, læste saa nogle Maaneder i København ved Statens Kursus, blev i Februar 1906 gift med Kirstine Bukh, Søster til Niels Bukh; hun er opvokset i Vallekilde og var et Par Aar Lærerinde paa Højskolen. Vi rejste straks derpaa til Argentina. Jeg var i 5 Aar Lærer ved den danske Skole i Tandil, kom til Danmark i Marts 1911, besøgte Højskolelærerkursuset i Askov Maj—August og begyndte saa igen som Lærer ved Ollerup Højskole 1. Novbr. 1911.

Den 12. Oktober overtog jeg den Del af Ollerup Højskole, der var til før 1906; og Niels Bukh fik „Borgen“, hvor han har oprettet en Afdeling til Uddannelse af Delingsførere. Den staar i samme Forhold til Højskolen som Haandværkerskolen. Det er Meningen, at Delingsførereleverne skal bo og spise hos ham; men foreløbig spiser de paa den almindelige Højskole. De gaar med til alle Hovedforedragene ligesom Haandværkerne, men faar ellers deres Undervisning i Dansk, Regning o. s. v. paa Delingsførerskolen.

Vi har alle anstrengt os for, at Overgangen kunde ske saa lempeligt som muligt. Der er da heller ikke sket anden Forandring end den, at min Kone og jeg er flyttet ind i Forstanderlejligheden. Kristensen-Randers har beholdt alle sine Foredrag undtagen ét i Sundhedslære, som Niels Bukh tager. Bak, Sommer og jeg fortsætter som før, saa at al Undervisningen gaar videre i det gamle Spor.

De 91 Elever er fordelt saaledes: Den almindelige Højskole har 58, Haandværkerskolen 21 og Delingsførerskolen 12.

Det er et langt større Elevhold, end vi havde turdet vente under de nuværende Forhold; vi ser heri et Vidnesbyrd om, at Skolens gamle Venner fremdeles ser med

Velvillie og Tillid paa Arbejdet her. Herfor bringer vi dem vor bedste Tak.

Maatte nu blot vort gamle Fædreland gaa uskadt ud af det store Opgør i Evropa, saa tør vi ogsaa haabe paa en god Arbejdsdag for Ollerup Højskole.

Den 21. November 1914.

Lars Bækhøj.

Af Ollerup Højskoles Dagbog.

(Fra 11. Novbr. 1913 til 1. Novbr. 1914).

Ved J. P. Kristensen-Randers.

15. Novbr.: Landbrugslærer Møller, Korinth: Om Svineavl.
22. Novbr.: Landbrugslærer Møller: Om Svineavl.
25. Novbr.: Professor Jakob Knudsen: Søren Kierkegaard.
Næste Dags Formiddag læste Professoren bl. a. sin egen Fortælling „Mindedrag“, som Søren Kierkegaard og hans Broder, Peter Chr. Kierkegaard, forekommer i.
29. Novbr.: Landbrugslærer Sloth, Korinth: Rejseindtryk fra Tyskland.
30. Novbr. (en Søndag) læste Fru Marie Møller sin Mands, Peder R. Møllers, Skuespil „Fra Stavnsbaandstiden“.
3. Decbr.: Forfatteren Aage Meyer Benedictsen: Balkan (med en udførlig Skildring af det brogede Konstantinopel).
6. Decbr.: Forstander S. Lunde: Rentabelt Landbrug.
13. Decbr.: Forstander S. Lunde: Rentabelt Landbrug.
21. Decbr.: Skolens nye Foredragssal bliver indviet med et Foredrag af mig og en Tale af Skolens tidligere Ejer, Landstingsmand Niels Kr. Johansen.
Efter Aftensbordet, ved hvilket der blev holdt flere Smaataler, glædede Gæsterne og Eleverne sig over i den nye Foredragssal at høre Violinspil af den unge Musiker Aage Bang fra Liltofte ved Assens og ved at høre Baltersen oplæse Anton Nielsens skønne Fortælling „Hyrdedrengen“.
10. Januar: Landbrugslærer Sloth: Om Ukrudt.
24. Januar: Forstander Madsen-Mygdal, Dalum: Dyrkning af Roer.

27. Januar: Redaktør Sigurd Berg: En Rejse i Grønland (med Lysbilleder).
28. Januar: Sigurd Berg: Grundlovstanker.
31. Januar: Stud. mag. Tonni Daa Christensen: Den danske Landsbys Oprindelse.
3. Februar: Professor Andr. Sch. Steenberg, København: Om Bøger og Læsning.
7. Februar: Landbrugskandidat Hansen, Korinth: Om Kalk.
9. Februar (en Søndag): Violin- og Klaverspil af Organist Magnus Jeppesen, Vesterskerne, og hans Søster, Frk. Astrid Jeppesen.
11. Februar: Sognepræst Viggo Clausen, Ollerup: Hans Egede.
12. Februar: Udflugt til Odense, hvor Elever og Lærere saa St. Knud, Musæet, H. C. Andersens Hus og Skuespillet „Lovens Arm“.
14. Februar: Forfatteren Holger Rosenberg: Panama-kanalen.
24. Februar til 3. Marts: Forfatteren Jens Skytte gæstede Skolen og læste blandt andet sin fornøjelige Fortælling „Wolles Dreng“ og Skuespillet „Rosa og Rositte“.
28. Februar: Forstander S. Lunde: Kunstgødning.
14. Marts: Forpagter P. Rasmussen, Brændeskov: Driftsmaader.
20. Marts: Samme: Om Kvægrøgt.
Efter Kl. 4 denne Dags Eftermiddag afholdtes den Veteranfest, som der gives Oplysning om andensteds i Aarskriftet.
25. Maj: To unge Islændere, Digteren Gudmundur Kamban og Sangeren Stefánson, besøger Skolen. Den første holdt et kort Foredrag om sin Fødeø, som han haabede paa en stor Fremtid for, og læste derpaa en Akt af sit Skuespil „Hadda Padda“ og et Afsnit af en utrykt Fortælling. Og Sangeren glædede os ved sin smagfulde Fremførelse af islandske og andre Sange.
31. Maj: Theaterdirektør Kornbech og hans Hustru, Fru Marie Hovgaard Kornbech, Odense, læste „Rungsted Kro“.
- Jeg bringer de to gode Venner en oprigtig Tak for de mange Gange de i Sommerens Løb som ogsaa i foregaaende Aar har glædet os med Oplæsning. Og

til Takken føjer jeg Ønsket om, at de maa faa megen Glæde af Direktørstillingen ved Odense nye Theater. Jeg ved, at de gaar til deres Gerning som samvittighedsfulde og dygtige Mennesker.

5. Juni: Grundlovsfest paa Skolen med Taler af Sognepræst Vig fra Brørup, Professor H. C. Frederiksen, Vallekilde, og mig.

Om Aftenen læste Direktør Kornbech og Frue: „Henrik og Pernille“.

7. Juni (Søndag): Oplæsning af Fru Marie Møller.

- 24.—27. Juni: Et meget kærkomment Besøg af Præstefamilien Trier fra Sjelde Præstegaard. Pastor Jakob Trier havde 3 Bibeltimer med Pigerne; han holdt Morgenandagt ved Elevmødet, og han og Fru Lissa Trier sang for os flere Gange.

De har nu overtaget Stillingen som Præstefolk for Valgmenigheden i Askov. De mange Venner, de har vundet sig gennem de Aar, de virkede ved Ollerup Højskole, har sikkert med kærlige Tanker fulgt dem til deres nye Virkekreds.

28. Juni: Elevmøde.

8. Juli: Udflugt til Odense (120 Deltagere). Efter at have set Musæet og H. C. Andersens Hus (St. Knud maatte forbigaa, da dens Indre var under Reparation) tog hele Flokken ud til Dalum Landbrugsskole, hvor vi fik saa venlig en Modtagelse, at alle Pigerne var enige om, at Timerne her vilde blive ét af deres allerbedste Minder fra deres Højskolesommer. Fru Madsen-Mygdal havde ladet dække festligt Bord med Forfriskninger for os; Jakob Lange var i Forstander Madsen-Mygdals Fraværelse en udmærket Foreviser af Skolen, som jo var Højskole i Kolds Dage og udviklede sig til den storstilede Landbrugsskole, den nu er, under Jørgen Petersens og Madsen-Mygdals Ledelse.

Da vi var samlede i Høresalen, sang vi nogle Sange, og i Tilknytning til det, Jakob Lange havde fortalt os under Forevisning af gammelt og nyt, mindede jeg om, at vi var paa historisk Grund. Her havde Kristen Kold været Ordfører; han, der allerede som Barn havde lært at kende „Ordets Magt til at gøre Menneskene skikkelige og glade, fri og lykkelige“.

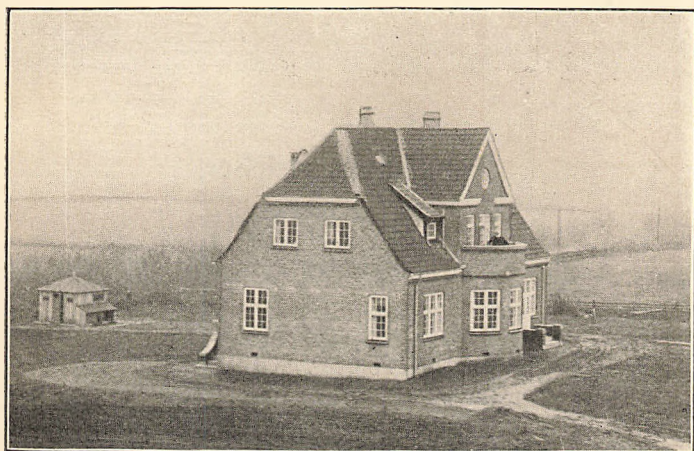
Her havde Jørgen Pedersen virket i god Overensstemmelse med sit Valgsprog: „Aldrig færdig, men altid paa Vej!“ Og her virkede nu Madsen-Mygdal og hans dygtige Medarbejdere. Der er et Ord af ham, som jeg ogsaa gerne vilde nævne: „En god Ungdom kendes derpaa, at den samler paa Opgaver.“

10. Juli: Landbrugslærer Konradi, Ladelund: Om Malkning.
- 16.—19. Juli: Et meget velkomment og indholdsrigt Besøg af 33 Dansk-Amerikanere, deriblandt den prægtige 3-aarige Ingeborg. De kørte ind til Skolen, medens Højskolepigerne paa Pladsen foran sang: „I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme“. Fredag Aften blev der under Velkomsten i Foredragssalen holdt Taler af Selskabets Fører, Pastor A. Bobjerg, Farmer P. Agerskov Petersen (født i Sønderjylland) fra Danevang i Texas og mig. Næste Dags Formiddag fortalte jeg dem denne Skoles Historie og om Eftermiddagen kørte vi med vore Gæster til Taasinge, hvor Præsterne Kløvborg i Bregninge og Malta-Müller i Bjerreby og deres Hustru gav os alle en gæstfri Modtagelse i den festligste Stil. Lørdagen blev der kun opvartet med Hverdagskost; Gæsterne hørte den Dag almindelige Højskoleforedrag; men om Aftenen var der Koncert med Musik og Sang af Frøkerne Larsen, Sørensen og Schandorph (henholdsvis fra Jelling, Vejle og Svendborg). Om Søndagen var der Gudstjeneste i Ollerup Kirke. Biskop Balslev havde — med sædvanlig Velvilje — fulgt min Opfordring til at prædike ved denne Lejlighed. „Det var en god dansk Gudstjeneste“, sagde en Dansk-Amerikaner til os, da vi kom hjem fra Kirken. Om Eftermiddagen Folkemøde med Taler af Lars Bækhoj, Agerskov Petersen, Pastor Bobjerg og undertegnede, som sluttede Mødet med at betone Vigtigheden af, at vi vedligeholdt Forbindelsen med vore Landsmænd i Sønderjylland og i Amerika. Om Aftenen var der Oplæsning af Direktør Kornbech og Frue og Musik af de to unge Musikere Aage Bang og Hans Drewsen. Under det lille Stævne blev der flere Gange sunget flerstemmige Sange af Skolens Sangkor under Ledelse af Lærer P. Sommer. Mandag Formiddagen sluttedes Samværet med den gensidige Følelse: Vi hører sammen!

26. Juli (en Søndag): 60 unge Landmænd fra Egnen samles paa Skolen, efter at de har været ude at bese forskellige Landbrug. Lars Bækhøj holdt Foredrag for dem, de spiste til Aften hos os, og derefter var der Oplæsning af Direktør Kornbech og Frue.
- 1.—6. August: Kristeligt Gymnasiastmøde, 133 Deltagere. Trods Krigen eller maaske snarere paa Grund af den blev det et særlig godt Møde. Pastor Richard holdt det indledende Foredrag Lørdag Aften, og Søndag Formiddag prædikede han i Ollerup Kirke. Dermed var der godt begyndt, og skønt 5 af Mødets indskrevne Talere blev borte, og Kand. theol. Knud Hee Andersen, som skulde have ledet Mødet, maatte rejse allerede Lørdag Nat — paa Grund af Indkaldelse —, blev Dagene udfyldte saaledes, at Deltagerne ingen Grund havde til Klage, og sikkert heller ikke klagede, takket være Sekretær Gunner Engberg, der maatte overtage Knud Hee Andersens Hverv. I de Forhandlinger, der blev førte paa Mødet, deltog ikke faa unge. Det var glædeligt at lægge Mærke til den Naturlighed, Alvor og Dygtighed, der prægede deres Indlæg.
- 21.—24. September: Et stærkt besøgt og godt Efteraarsmøde. Der blev talt af Klaus Berntsen om Thesevs og Ariadne og om Sokrates, hvorved Taleren fik Lejlighed til at meddele Tilhørerne noget af sin rige Livserfaring. Jac. Appel talte om Udviklingen i Tyskland i de sidste 25 Aar og fremdrog nogle Træk af Askov Højskoles Historie. Valgmenighedspræst Poul Bojsen talte om den fjerde Bøn i Fadervor og om „Arbejde og Poesi“. Kristensen-Randers om „Danmarks Lykke“ og „Gud, Krigen og Kulturen“. Gunner Engberg holdt et Foredrag om den kristelige Ungdomsbewægelse, Frk. E. Døcker et Foredrag om L. Feilbergs Filosofi, Jak. Trier og V. Clausen hver en kristelig Tale. Lærer Kr. Baltersen sluttede som sædvanlig af med en Oplæsning af baade alvorligt og lystigt Indhold.

Dansk-Amerikanere paa Besøg i Ollerup.
I Midten „lille Ingeborg“.

Kristensen-Randers' nye Hjem.

Tak!

For al den Venlighed, der paa forskellige Maader blev mig vist den 28. Juli, da jeg naaede at blive tresindstyve Aar, bringer jeg herved enhver af de vedkommende min hjerteligste Tak!

En særlig Tak for Viggo Pedersens herlige Maleri, som den Dag blev mig overrakt ved Skolens nuværende Forstander, Lars Bækhøj, som Gave „fra gamle og nuværende Elever“. Det pryder nu Dagligstuen i vort nye Hjem og er til daglig Glæde for Gunild og mig. Det minder om de to Linjer, der udtrykker det høje Maal i Viggo Pedersens Kunst:

„Dejlig er Jorden,
prægtig er Guds Himmel.“

Julen nærmer sig stærkt. Derfor skal denne Tak ende med det Ønske fra Gunild og mig:

Glædelig Jul og godt Nyaar midt i de tunge og vanskelige Tider!

J. P. Kristensen-Randers.

Foreningsmeddelelser.

I.

Virksomheden

Elevforeningens Bestyrelse holder sædvanligvis Møde om Formiddagen paa Elevmødedagen. Her gennemgaaes Foreningens Aarsvirksomhed, inden Meddelelse fremlægges paa Generalforsamlingen. Her drøftedes Spørgsmaalet om en ny Forretningsfører, da Lærer Bækhøj ikke saa godt kunde fortsætte, naar han overtager Højskolen. Der syntes imidlertid at være Vanskeligheder ved at faa en ny Mand; og Lars Bækhøj lovede da at gøre Arbejdet eller lade det gøre et Aar endnu; men han vilde saa ingen Betaling have. Bestyrelsen bestemte imidlertid, at Spørgsmaalet om Betalingen skulde staa aabent; kunde han faa en Del af Skrivearbejdet udført af andre, saa burde han kunne betale dem derfor af de 100 Kr.

Generalforsamlingen afholdtes i den nye Foredragssal Kl. 5²⁵. Formanden ledede Mødet. Følgende meddeltes og forhandlede:

1. Der havde været en Tilgang af 186 Medlemmer og en Afgang af 60, saa Fremgangen var 126. Foreningen talte i Øjeblikket 1256 Medlemmer.

Der var givet Understøttelse til 3 Elever paa Vinter- og 5 paa Sommerskolen med ialt 405 Kr.

2. Regnskabet fremlagdes og godkendtes. (Se Oversigten.)
3. De afgaaende Bestyrelsesmedlemmer og Revisoren genvalgtes enstemmigt.
4. Der førtes en længere Forhandling om, hvorvidt en Karl, der før havde været paa Højskole og faaet Amtsunderstøttelse, kunde faa Understøttelse af Elevforeningen til et Ophold paa Ollerup. Nogle Medlemmer hævdede, at han kunde faa efter de nugældende Regler, idet han jo kunde siges at være forbigaaet, naar han

ikke (det hævdede han nemlig) kunde faa Understøttelse anden Gang. Andre vilde have Vedtægterne forandret, saa han kunde faa Hjælpen; og atter andre mente, at Foreningen især skulde hjælpe de helt unge, der paa Grund af deres Ungdom ikke kunde faa Amtsunderstøttelse. Der stilledes Forslag om Forandring af Vedtægterne, men da Stemmerne stod lige, regnedes det for bortfaldet. Spørgsmaalet blev dermed staaende aabent til Bestyrelsens Afgørelse.

5. Der stilledes Forslag om at yde et Bidrag af Foreningens Kasse til en Gave til Kristensen-Randers i Anledning af, at han fyldte 60 Aar den 28. Juli.

Fra anden Side blev der hævdet, at Kr.-R. næppe vilde være glad ved en Gave, der var købt for Penge, der ellers skulde være brugt til Understøttelser. Efter en Del Forhandling vedtoges følgende:

Der iværksættes en Indsamling blandt dem, der er tilstede ved Elevmødet; derved skaffes Hovedsummen. Men for at de, der ikke er tilstede, men er Medlemmer af Elevforeningen, ogsaa kan komme til at være med i Gaven, tages der 25 Kr. at Foreningens Kasse til Hjælp.

Herefter hævdedes Mødet.

II.

Gaven til Kristensen-Randers.

Ved Indsamlingen Elevmødedagen indkom hen ved 100 Kroner. Derved blev det muligt at forsøge at anskaffe en Ting, der ikke alene skulde minde om Givernes Velvillie, men som ogsaa havde en Værdi i sig selv. Man faldt da snart paa Tanker om et Billede til at pynte paa Væggen i det nye Hus.

Der blev skrevet til Landskabsmaler Viggo Pedersen, der jo har malet Billedet i Foredragssalen, om han havde noget, som vi med vore Midler kunde overkomme.

Han svarede overordentlig imødekommende og foreslog os et Billede, som han i et Brev beskriver saaledes:

„Det forestiller et rigt Sommerlandskab med en Trægruppe i en bølgende Kornmark ved Havet. En Sti slynger sig mellem Gærdet ved Kysten og Kornet; længere borte ses lette højstammede Træer; og bag dem anes et rigt

Landskab, hvis Kystlinie i Næs og Odder tunger sig ud i Havet. Solskin med lette Sommerskyer."

Billedet er ikke noget egentlig Oliemaleri, men en Vandfarvetegning, der maa være under Glas; Farverne er dog lige saa rige som paa et Maleri. Det er med Ramme 38 Tom. langt og 29 Tom. bredt. Billedet med Ramme skulde koste 180 Kr.

Viggo Pedersen: Sommerlandskab.

Vi var snart enige om, at vi ikke kunde vente at faa nogen bedre Ting. Imidlertid var Eleverne paa Sommer-skolen begyndt at tale om, at de ogsaa vilde give en Fødselsdagsgave. Det blev foreslaet dem, at de kunde være med om Billedet. Der var først Stemning for, at de skulde give noget selvstændigt; men efter nogen Overvejelse gik de med paa at være som en stor Slutsten paa den lange Række af Elever af mange Aargange, der var med om Gaven. Dermed var det økonomiske i Orden. Og Regnskabet kom til at se saaledes ud:

Indkommen Elevmødedagen	95.00 Kr.
Elevforeningens Bidrag	25.00 "
Sommerelevernes Indsamling	47.00 "
Fortsat Indsamling blandt gamle Elever	13.00 "

Ialt 180.00 Kr.

Paa Billedrømmens Underkant blev der sat en Sølvplade med Indskrift: „Fra gamle og nuværende Elever, den 28. Juli 1914“. Det blev overrakt Kristensen-Randers af Sommereleverne; og Lars Bækhøj sagde paa Givernes Vegne omtrent følgende:

„Jeg har en Hilsen at bringe fra en lang Kæde af Elever, der slutter med den Skare, her staar. I denne Hilsen er der indbefattet en Tak, for hvad Du har været for dem indtil denne Dag, og et Ønske om, at Du og din Kone i de Aar, I skal leve i jert nye Hjem, maa opleve noget af Høstens Rigdom og føle noget af Eftersommerens Varme og Solskin, og at Livet endnu maa have gemt en og anden uventet Glæde til jer; og denne Tak og dette Ønske har faaet et synligt Udtryk i dette Billede, som vi herved vil overrække jer. Det fortæller baade om Høsten og om Eftersommersolskin; og der ligger et hemmelighedsfuldt forjættende Skær over det. Gid I maa kunne glædes ved det i mange Aar.“

Oversigt over Elevforeningens Regnskab for Aaret 1913—14.

Indtægt:

989	Medlemsbidrag, á Kr. 1,20 ..	1186,80
115	do. á „ 1,00 ..	115,00
2	do. forskellig Størrelse	3,77
63	do. forudbet. for 1914-15	63,00
		1368,57
	Ikke anvendt Understøttelse fra 1912—13	25,00
	Forskellige Indtægter	4,91
		1398,48
	Kassebeholdning fra forrige Aar	107,45
		Kr. 1505,93

Udgift:

	Aarsskriftets Trykning	566,86
	do. Udsendelse	259,44
	Forfatterhonorar	65,00
		891,30
	Understøttelse til 3 Vinterelever... ..	165,00
	do. til Sommerelever... ..	240,00
		405,00
	Bestyrelsens Rejser	26,80
	Forretningsførerens Løn	100,00
		1423,10
	Kassebeholdning 28. Juni 1914	82,83
		Kr. 1505,93

Elevmødet 1915

agtes afholdt Søndag den 27. Juni fra Kl. 10 Formiddag.

Tilrejsende Elever og andre Deltagere bedes møde ved Sørup St. Lørdag den 26. Juni Kl. 6⁰⁵ Eftm. Der er da Vogne til Afhentelse af Rejsegods. De, der vil bo og spise paa Skolen, bedes meddele dette til Lars Bækhøj senest Lørdag den 19. Juni. De bedes medbringe Tæpper, Lagener og Haandklæder.

Ogsaa de, der vil spise her, men ikke ønsker Nattely paa Skolen, bedes melde sig senest 19. Juni.

Mødet vil blive sluttet saa tidligt, at Afrejse kan finde Sted fra Sørup St. omved Kl. 10⁵⁰ Søndag Aften.

* * *

Understøttelse af Elevforeningen kan faas af dem, der er bleven forbigaaede ved Uddelingen af Amtsunderstøttelsen, men som alligevel er trængende. Ansøgninger, der maa være ledsagede af Oplysninger om Ansøgerens Formuesomstændigheder ligesom ved Ansøgning om Amtsunderstøttelse, kan sendes til Forstander Lars Bækhøj eller til Elevforeningens Formand, Jens L. Jensen, Staagerup pr. Vesterskerne.

* * *

Medlemmerne bedes opgive det Aarstal, da de var paa Højskolen, for at Navnene kan ordnes holdvis.

Lars Bækhøj.
Forretningsfører.

Indhold.

Side

- 3 Vilhelm Birkedals Barndoms- og Ungdomshistorie. Af J. P. Kristensen-Randers.
18 Den danske Kirke i Amerika. Af A. Bobjerg.
46 Rasmus Laursen. Af J. P. Kristensen-Randers.
59 En Mindefest. Af L. B.
66 Grib Lejligheden. Af Jakob Trier
73 Fædrelandet og Ungdommen. Af Lars Bækhøj.
86 Den Slægt, der rykker frem. Af P. Bak.
92 Høresalens Indvielse den 21. December 1913.
101 Lærer Lavrits Hansen. Af D. Rasmussen.
103 Elevmødet.
106 Fra en gammel Elev. Af Otto Mathiesen.
109 Forstanderskiftet. I. af J. P. Kristensen-Randers. II. af Lars Bækhøj.
113 Af Ollerup Højskoles Dagbog. Ved J. P. Kristensen-Randers.
119 Tak! Af J. P. Kristensen-Randers.
120 Foreningsmeddelelser. I. Virksomheden. II. Gaven til Kristensen-Randers.
124 Oversigt over Elevforeningens Regnskab 1913—14.
125 Elevmødet 1915.

Billeder.

- 24 Adam Dan.
27 A. S. Nielsen.
38 F. L. Grundtvig.
47 Rasmus Laursen.
51 Rasmus Laursens Hjem i Horum.
54 Rasmus Laursen formaner L. Bækhøj. M. Grell ser forstaaende til.
61 Veteranerne, midt i forreste Række Kammerherre Castenskjold.
95 Billedet i den nye Foredragssal.
101 Lavrits Hansen.
105 Folkedanse: „Friedansen“.
110 Niels E. Bukh.
118 Dansk-Amerikanere paa Besøg i Ollerup. I Midten „lille Ingeborg“.
119 Kristensen-Randers nye Hjem.
122 Viggo Pedersen: Sommerlandskab.
-

Medlemmerne

bedes meddele Forretningsføreren Adresse- og Navne-
forandringer samt Aarstallet for deres Højskoleophold,
for saa vidt dette ikke er sket.